

**BATI AVRUPA ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE
AİLE VE ÇOCUK YARDIMLARI**

Savaş AĞAOĞLU

**Yüksek Lisans Tezi
İktisat Anabilim Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

Savaş AĞAOĞLU

**BATI AVRUPA ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE AİLE VE ÇOCUK
YARDIMLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR**

ERZURUM - 2019

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum “BATI AVRUPA ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE AİLE VE ÇOCUK YARDIMLARI” adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

*Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim *.*

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

18.10.2019

Savaş AĞAOĞLU

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR danışmanlığında, Savaş AĞAOĞLU tarafından hazırlanan bu çalışma 18 / 10/ 2019 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. İktisadi Gelişme ve Uluslararası İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr.Öğr. Üyesi Mustafa ERSUNGUR

İmza:

Jüri Üyesi : Dr.Öğr. Üyesi Önder DİLEK

İmza:

Jüri Üyesi : Dr.Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR(DNŞ)

İmza:

Prof. Dr. Sait UYLAŞ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ÖNSÖZ	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SOSYAL DEVLET

1.1. YOKSULLUK	5
1.1.1. Yoksulluk Kavramı	5
1.1.2. Yoksulluğun Tanımı	5
1.1.2.1. Mutlak Yoksulluk	6
1.1.2.2. Görelî Yoksulluk	6
1.2. SOSYAL POLİTİKA	9
1.2.1. Sosyal Politika Kavramı	9
1.2.1.1. Dar Anlamda Sosyal Politika.....	11
1.2.1.2. Geniş Anlamda Sosyal Politika	11
1.2.2. Sosyal Yardım Kavramı	12
1.2.2.1. Avrupa’da Sosyal Yardım	14
1.2.2.2. Türkiye’de Sosyal Yardım.....	15
1.3. AVRUPADA SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ	16
1.4. BEVERİDGE RAPORU	18
1.5. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN SOSYAL POLİTİKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ	20
1.5.1. 1951–1970 Dönemi	21
1.5.2. Paris Zirvesi’nden Avrupa Sosyal Şartı’na AB’nin Sosyal Politikaları (1972- 1989).....	22
1.5.3. 1992 Sonrası Dönem	23
1.6. TÜRKİYE’DE SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ	24
1.6.1. İslam Dini Açısından Sosyal Politikalar	25

1.6.2. Osmanlı Devleti ve Sosyal Politika Alanları.....	26
1.6.3. 1920-1945 Dönemi.....	28
1.7. TÜRKİYE’DE SOSYAL DEVLETİN ANAYASAL TEMELLERİ.....	29
1.7.1. 1924 Anayasası.....	29
1.7.2. 1961 Anayasası.....	29
1.7.3. 1982 Anayasası.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL REFAH DEVLETİ

2.2. SOSYAL REFAH DEVLETİN ALTIN ÇAĞI.....	33
2.3. SOSYAL REFAH DEVLETİN SINIFLANDIRILMASI.....	35
2.3.1. Esping-Andersen’nin Sosyal Devlet Sınıflandırması.....	37
2.3.1.1. Liberal Refah Modeli (Anglo-Saxon).....	38
2.3.1.2. Korporatist-Muhafazakâr Refah Modeli (Kıta Avrupası)	39
2.3.1.3. İskandinav Refah Devletleri (Modern Refah Devleti).....	39
2.3.2. Güney Avrupa Soysal Devlet Modeli	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORPORATİST-MUHAFAZAKAR (KITA AVRUPASI) REFAH MODELİ

UYGULAYAN ÜLKELER İLE TÜRKİYE’DE AİLE YARDIMLARI VE

ÇOCUK YARDIMLARI UYGULAMALARI

3.1. AİLE YARDIMLARI.....	42
3.1.1. Asgari Gelir Desteği Uygulamaları.....	45
3.2. KORPORATİST-MUHAFAZAKÂR (KITA AVRUPASI) REFAH MODELİ.....	47
3.3. KORPORATİST-MUHAFAZAKÂR REFAH MODELİ (KITA AVRUPASI) ÜLKELERİNDE AİLE YARDIMLARI VE ÇOCUK PARASI	48
3.3.1. Almanya	48
3.3.1.1. Almanya’da Aile Yardımı	48
3.3.1.1.1. Ebeveyn Parası.....	50
3.3.1.2. Almanya’da Çocuk Yardımı.....	50
3.3.1.2.1. Çocuk Parası Yardımı	52

3.3.2. Fransa	52
3.3.2.1. Fransa’da Aile Yardımları	52
3.3.2.2. Fransa’da Çocuk Yetiştirme Parası	56
3.3.3. Belçika.....	56
3.3.3.1. Aile Yardımları	58
3.3.3.2. Çocuk Parası	59
3.3.4. Lüksemburg.....	59
3.3.4.1. Aile Yardımı	60
3.3.4.2. Çocuk Yardımı.....	60
3.3.5. Türkiye’de Aile Yardımı Uygulaması.....	61
3.3.5.1. Aile Yardımlarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın Rolü..	63
3.3.5.1.1. Gıda Yardımı.....	66
3.3.5.1.2. Yakacak Yardımı	67
3.3.5.1.3. Diğer Aile Yardımı	67
3.3.5.1.4. Ev Yapım Yardımı ve Ev Onarım Yardımı	68
3.3.5.1.5. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlar.....	69
3.3.5.1.6. Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar	70
3.3.5.1.7. Öksüz ve Yetim Ailelerine Yapılan Yardımlar.....	70
3.3.5.1.8. Şartlı Nakit Transferleri	71
3.3.5.1.8.1. Şartlı Sağlık Yardımı	72
3.3.5.1.8.2. Şartlı Gebelik Yardımı	72
3.3.5.1.8.3. Çoklu Doğum Yardımı	73
3.3.5.1.8.4. Şartlı Eğitim Yardımı	73
3.3.5.2. Sosyal Sigorta Kolu Olarak Aile Yardımı	75
3.3.5.2.1. Asgari Geçim İndirimi	75
3.3.5.2.2. Devlet Memurları İçin Aile ve Doğum Yardımı.....	76
3.3.5.2.3. Doğum Yardımı	76
SONUÇ.....	78
KAYNAKÇA	82
ÖZGEÇMİŞ.....	91

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BATI AVRUPA ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DE AİLE VE ÇOCUK
YARDIMLARI

Savaş AĞAOĞLU

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR

2019, 91 sayfa

Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa ERSUNGUR
Dr. Öğr. Üyesi Önder DİLEK

Türkiye ve Batı Avrupa ülkelerinde aile ve çocuk yardımları adlı bu tez çalışmasında ki amaç toplumun en küçük yapı taşı olan aile ve aileyi oluşturan bireylere doğrudan ya da dolaylı temas edecek sosyal politikalar içerisinde en önemli iki politika olan aile ve çocuk yardımları ele alınmaktadır.

Sosyal politikalar ülkelerin birçoğunda bireyin, insan onuruna yakışır bir yaşama ve refaha sahip olabilme güvencesi, ülkelerin anayasaları ile teminat altına alınmıştır. Sanayi devrimi sonrası sosyal politikalarda yaşanan hızlı gelişim süreci, özellikle Avrupa devletlerinde sosyal refahın artışı için önemli bir araç olmuştur.

Türkiye'de mevcut uygulama kapsamında aile ve çocuk yardımlarının çeşitlerine, ne şartlarda yapıldığına, aile refahını artırmada ne düzeyde etkili olduğuna ve son olarak bu yardımlar ile ilgili tespit edilen eksiklikler için ne tür iyileştirmeler yapılabilir gibi öneriler ele alınmıştır. Türkiye'de aile ve çocuklar için mevcut sosyal uygulamaların ne düzeyde verimli olduğu hakkında bir düşünce oluşturabilmek amacı ile Batı Avrupa ülkelerinden Korporatist sosyal yardım modeli sistemini uygulayan Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg ülkelerinin aile ve çocuk yardımları ile ilgili uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir.

Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg'da uygulanmakta olan sosyal politikalar sonucu oluşan refah ile Türkiye'de ki refah düzeyi kıyaslanmış ve sonuç olarak Türkiye'de ki mevcut uygulamalar hakkında yorumlar yapılmıştır. Bu tez çalışması çeşitli kurum ve kuruluşların kayıtlarından, literatür taramalarından ve yapılandırılmamış görüşmelerden elde edilen veriler değerlendirilerek Türkiye ve Batı Avrupa ülkelerinde aile ve çocuk yardımları kıyaslanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Refah Devleti, Sosyal Politikalar, Aile ve Çocuk Yardımları

ABSTRACT**MASTER THESIS****FAMILY AND CHILD SUPPORT IN WESTERN EUROPEAN COUNTRIES
AND IN TURKEY****Savaş AĞAOĞLU****Advisor: Dr Assist. Prof. Dr. Ahmet Fatih AYDEMİR****2019, 91 Pages****Jury: Assist. Prof. Dr. Ahmet Fatih AYDEMİR
Assist. Prof. Dr. Mustafa ERSUNGUR
Assist. Prof. Dr. Önder DİLEK**

The objective of this dissertation project titled “Family and Children Support in Western European Countries and in Turkey”, is dissecting two of the most important policies of the social policies, which have direct or indirect influence on the individuals, who make up the Family, which is the smallest building block of the society; Family and Child Support.

In many of the countries, the assurance of an individual to be able to have a life and prosperity that befit to human dignity is secured by the constitutions. The fast-paced development process that was experienced in the post-industrial revolution social policies has become an important instrument for the increase of the social prosperity of the citizens especially in European nations.

In Turkey, within the scope of the current implementations, recommendations and suggestions have been made in relation to the types and family and child support, under what conditions the support is provided, how much the support is effective on increasing the family wealth as well as to what kind of improvements can be implemented regarding the deficiencies. In order to form up an idea on what level the current social practices for family and children are effective in Turkey, information regarding the family and child support related practices of Germany, France, Belgium and Luxemburg, all of which implement Corporatist Social Support Model, has been provided.

The level of wealth and prosperity, generated as the result of the social policies in effect in Germany, France, Belgium and Luxemburg was compared with the level of wealth and prosperity and as the result, comments were made regarding the current practices in Turkey. In this dissertation, the data, compiled from the records of several institutions and from structured interviews were assessed and the family and child support between Turkey and Western Europe was compared.

Keywords: Welth State, Social Policies, Family and Child Support

KISALTMALAR DİZİNİ

AGİ	: Asgari Geçim İndirimi
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASGS	: Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
CCAS	: Caisse Centrale Activité Sociale (Merkezi Toplumsal Eylem Sosyal Bürosu)
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ISSA	: International Sports Sciences Association
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
MDGS	: Milenyum Kalkınma Hedefleri
OECD	: Organisation For Economic Co-Operation And Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SYDGM	: Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TL	: Türk Lirası
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
PTT	: Posta ve Telgraf Teşkilatı
ŞNT	: Şartlı Nakit Transferleri
Y.Y.	: Yüz Yıl
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Dünya'nın Değişik Bölgelerinde Günde 1.25 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfus (Milyon) ve Yoksul Nüfus Rakamsal Olarak Verilmiştir. 1990-2020f.....	8
Tablo 1.2. Dünya'nın Çeşitli Bölgelerinde Bulunan Yoksulluk (%) Oranları 1990-2020f.....	8
Tablo 2.1. Esping–Andersen'in Refah Devletlerini Dekomüdfikasyon Derecelerine Göre Sınıflandırması	36
Tablo 2.2. Esping–Andersen'in Üç Tür Refah Kapitalizmi.....	38
Tablo 3.1. Aile Ödeneği İçin Mevcut Miktarlar.....	56
Tablo 3.2. Rakamlarla Türkiye'de Sosyal Yardım (2016)	65
Tablo 3.3. Gıda Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı	66
Tablo 3.4. Yakacak Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	67
Tablo 3.5. Barınma Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı	69
Tablo 3.6. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı ...	69
Tablo 3.7. Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı	70
Tablo 3.8. Muhtaç Asker Çocuğu Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	70
Tablo 3.9. Öksüz ve Yetim Çocuk Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı	71
Tablo 3.10. Şartlı Sağlık Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı	73
Tablo 3.11. 2016 Yılı Şartlı Eğitim Yardımları Okul Kademelerine ve Cinsiyete Göre Fayda Sayısı / Hane Sayısı Dağılımı.....	74
Tablo 3.12. Doğum Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	77

ÖNSÖZ

Uygulanan sosyal refah modeli ile ülkeler genellikle akademik çalışmalara konu olmaktadır. Sosyal koruma politikaları içerisinde önemli bir yere sahip olan aile ve çocuklar için yapılan yardımlar her ülkede farklı şekilde uygulama alanı bulmaktadır. Yapacağımız çalışma Batı Avrupa ülkelerinden olan Almanya, Fransa, Belçika, Lüksemburg ile Türkiye’de aile ve çocuk yardımları hakkında bilgi verilerek bize kıyas yapma imkanı sağlayacaktır.

Çalışmamın her safhasında bilgi ve tecrübelerini esirgmeden faydalanmamı sağlayan, daima beni motive eden, çalışma şevkimi artıran ve bana karşı göstermiş olduğu sabır ve hoşgöründen dolayı değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Fatih AYDEMİR’e çok teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans tez döneminde desteğini benden esirgemeyen Dr. Mehmet Reşit Taysı’ya, bu yolda bana destek olan iş arkadaşım Emrah TATAR’a, son olarak da çalışmalarımından dolayı zaman ayıramadığım ancak her zaman desteğini hissettiğim anneme, babama ve sevgili eşime sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Tez konusu ile ilk olarak yoksulluk sonucu oluşan boşluğa bir çözüm arayışı sunan sosyal yardım kavramının tarihi geçmişi ele alınmıştır. İlgili çalışmada sosyal yardımların Avrupa'da ve İslam medeniyetlerinde uygulama alanı bulunduğu anlatılacaktır. Sosyal yardım kavramı ile ilgili zamanla zorunluluk haline gelen sosyal politikaların Avrupa'da doğuşu, gelişimi, etkileri ve bu sosyal politikalar ile ilgili farklı görüş ve yorumlar ele alınıp bilgi verilecektir.

Sosyal politika alanında asıl reform dönemi olan sanayileşme sonrası dönem üzerine genişçe yer verilecektir. Sanayileşme sonucu yoğun işgücü talebini karşılayan işçiler; çalışma şartları, fazla çalıştırılma, küçük yaşta çalıştırılma gibi nedenler ve sosyalizmin etkisinin de yaygınlaşması sonucu Batı Avrupa devletlerinde sosyal politikalar ile ilgili yapılan uygulanan düzenlemeler ele alınacaktır. Sanayileşmenin yoğun olduğu Avrupa'da sosyal politikanın hedef kitlesi sadece işçiler olarak başlamış olsa da sonraki süreçte ülkelerdeki tüm vatandaşları kapsayacak bir sosyal güvenlik programı haline geldiği anlatılacaktır.

Sosyal yardımlar ile ilgili Osmanlı devleti döneminde uygulama alanı bulan faaliyetlere de yer verilmiştir. İslam medeniyetinden etkilenen Osmanlı devletinde sosyal alanda bazı uygulamalar (zekât, fitre, sadaka) var olmuştur. Osmanlı devleti'nde 19. yüzyılda Avrupa'da sanayileşme sonucu işçi hareketleri sonucu oluşan sosyal politikaların aksine böyle bir durum gerçekleşmemiş, aydın ve yurtdışında eğitim görmüş kesimlerin baskısı ile sosyal politikalar uygulama alanı bulmuştur. Sosyal politika alanında 2. Abdulhamit'in yaşlı, hasta, çocuk, kadın ve kimsesizler için uyguladığı politikalar sosyal politika alanında önemli adımlar olmuştur. 1917 yılında sosyal politikalarla ilgili düşüncelerin iktisadiyat dergisinde yer aldığı vurgulanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşundan sonra sağlık ve sosyal alanlarda önemli sorumluluklar yüklenmiştir. Bunlardan 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Türkiye'nin 28 Haziran 1952 tarihinde belirli hükümlerini onaylamış olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkındaki Sözleşmesi, 14 Aralık 1972 tarihinde Paris'te Türkiye'nin de dâhil olduğu beş ülke tarafından Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi (ASGS) ile 1961 ve 1982 Anayasalarında sosyal ve ekonomik haklar başlığı altında düzenlenen sosyal

güvenlik hakkı ile ilgili düzenlemeler sosyal politikaların önemi açısından değerlendirilecektir.

Sosyal politika sanayileşme sonrası Avrupa ülkelerinin gündeminde yer almış olsa da 2. Dünya Savaşı'na kadar ciddi bir ilerleme yaşanmamıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası büyük yıkım yaşayan Avrupa, sosyal politika alanında ortaya koyduğu ciddi uygulamalar ile 1970 yılına kadar sosyal refah alanında "altın çağ" diye adlandırılan döneme değinilecektir. 1970 yılından sonra durgunlaşan sosyal yardım politikaları her Avrupa ülkesi anayasasında yer aldığı, Avrupa Birliği sözleşmelerinde de sosyal uygulama alanları ile ilgili düzenlemeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Avrupa'da uygulama da olan Esping Andersen (Neoliberal [Anglo-Amerikan] Model, Sosyal Demokrat [Nordic] Model ve Korporatist Kıta Avrupası [Franco-Alman] Modeli içerisinde Korporatist modelin uygulandığı Almanya, Fransa, Belçika ve Luxemburg ülkelerinden ve ülkelerdeki aile yardımları ve çocuk yardımlarından bahsedilecektir. Sosyal politika alanında Türkiye, refah düzeyi daha yüksek olan bu ülkelerde Türkiye'den farklı nasıl uygulamaların olduğu ayrıca hangi uygulamaların Türkiye'de mümkün olduğu ya da mümkün olmadığı ile ilgili bilgi verilecektir. Avrupa Birliği'ne üye ülkeler içerisinde yer alan Türkiye'nin bu kapsamdaki eksiklikleri nelerdir. Ayrıca aile yardımları ve çocuk yardımları kapsamında kendi kendine ne kadar yeterli gözükmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının en yoğun yaşadığı yabancı ülkelere olan Almanya ve Fransa ile birlikte korporatist devlet modelini uygulayan ülkelere olması nedeni ile Belçika ve Lüksemburg'da çalışmada tercih edilmiştir.

Bahse konu ülkelere aile ve çocuk yardımları ile ilgili sosyal politika uygulamaları hakkında literatür taraması, gözlem ile kurum ve kuruluşlardan bilgi alış veriş yapılacaktır ve bilgiler verilecektir. Bu politikaların uygulanmasında ki amacın ne olduğu, uygulanan politikalar sonucu refah düzeyinde yaşanan gelişmeler ele alınacaktır. Ayrıca bu kapsam Türkiye'de ki aile ve çocuk yardımlarının ülke refahına etkisi politikaların uygulanmasında ki amaçlar ve sonuçlarının neler olduğu ve bu sosyal politika hizmetleri ile görevleri hangi kurum ve kuruluşların sağladığı ile ilgili çalışmalar betimleyici bir araştırma yöntemi ile ele alınacaktır. Türkiye'de aile yardımı uygulamaları ile ilgili mevcut uygulamalara değinilmekte olup Korporatist modelin

uygulandığı Almanya, Fransa, Belçika ve Luksemburg ÷lkeleri ile yapılan kıyaslamalarda mevcut durumda var olan eksikliklerin analizi yapılarak Türkiye'nin sosyal alanda ne kadar yeterli olduğu ile ilgili bir çözüml önerisinde bulunulması hedeflenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL DEVLET

Sosyal devlet kavramı günümüz dünyasında evrensel bir boyut kazanmaya 1945 sonrası başlamıştır. Bilindiği gibi sosyal devlet 1914 Bismarc kanunları ile ilk şekil almış olsa bile 1945 yılı 2. Dünya Savaşı'na kadar ciddi bir ivme kazanamamıştır. Liberal devlet anlayışının hakim olduğu toplumlarda görev alanı savunma, güvenlik ve adalet olarak belirtilen ve literatürde “jandarma devlet” olarak yer alan anlayış Bismarc Almanya'sı ile başlayan ve Avrupa da hızla yayılan sosyal devlet anlayışına yerini bırakmıştır. 2. Dünya Savaşı sonrası sendikal faaliyetler, işçi hakları köklü değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. 1945 sonrası küresel bir sosyal devlet anlayışı hakim olmuş ve 1970 yılına kadar sosyal devlet anlayışı zirve yapmış fakat 1970 sonrasında sosyal devlet anlayışı evrensel bir boyutta devam ederek günümüzde ki şeklini almıştır (Özdemir, 2008:170-171).

Sosyal devlet, devlet sınırları içerisinde vatandaş olan her bireyin refah içerisinde yaşaması gayesi ile gelir düzeyi belli bir seviyenin altında olanlara yapılan devlet müdahalesi ile gelir düzeylerinin yükseltilmesine aracılık eder. Devlet vatandaşları arasında dengeyi sağlayıcı bir vazife edinir (Yay, 2014:147).

Sosyal devlet ile sosyalist devleti eşit tutmak kesinlikle hata olduğu görüşü yaygındır. Bu görüşü savunanlar; sosyalist devlette, üretime yönelik araçlar devletin elinde olup, toplumda herkesin ekonomik olarak eşit olduğu savunulmaktadır. Sosyal devlet ise ilke olarak kapitalizmi benimsemekte ve benimsediği bu sistemden kaynaklı olarak bireylerin ve toplumun yaşamına etki eden olumsuz koşulları bertaraf etmek üzere doğrudan ya da dolaylı devletin müdahale etmesine ilişkin imkanın sağlamasıdır (Albayrak, 2014:7). Yukarıdaki yorumdan hareketle sosyal devlette; liberal düşüncenin yetersizliklerini ve faşizm ya da bolşevizm içinde gelişen sosyal devlet anlayışını engellemek amacıyla, liberal devletin temel değerlerinin korunması suretiyle oluşturulmuş bir yapılanmadır. Bu nedenle liberal devlet sosyal devletin bir aşaması olarak değerlendirilebilir (Gümüş, 2010:169).

Sosyalist devlet, devletin bütün müdahale araçlarını elinde tutar ve özel mülkiyet ile özel teşebbüslere imkan tanımaz. Sosyal devlet ise kapitalist ülkelerde ekseri

uygulama alanı bulan bir sistemdir. Özel mülkiyeti tanır, hak ve hürriyetlere liberal bakış açısı ile yaklaşır. Sosyal devlet anlayışı devletin müdahale araçları ile sosyal hizmette bulunma faaliyetine katılmasıdır (Işık, 2013:107).

1.1. YOKSULLUK

1.1.1. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski bir kavram olsa da sanayileşen ve işçi yoğunluğunun arttığı on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sı ile başladığını kabul eden görüşlerin olduğu bilinmektedir. Türkiyede ve dünyada yoksulluk ölçütü, yere ve zamana göre değişim gösteren bir kavram olduğunu görebiliyoruz. Gelişen teknoloji ve artan yaşam standardı seviyesi ile yoksulluk hep bir değişim yaşayarak günümüze kadar ulaşmıştır. Yoksulluk gelişmemiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde çözülmesi gereken en büyük sorunların başında yer almaktadır. Gelişmiş refah ülkelerinde bile hala yoksulluk, mücadele edilmesi gereken bir sorun olarak görülüp önemsenmektedir. Yoksulluğu bitirmek mümkün olmamakla birlikte minimum düzeye çekmek için sosyal politikalar önemli bir araç görevi üstlenmektedir. Dünya bankası, UNDP gibi kuruluşların en çok üzerinde durduğu konu yoksulluk olduğu bilinmekte ve bu sorunun evrensel olması çözümü zorlaştırmaktadır (Sarıkoca, Daşlı, 2016:1299).

1.1.2. Yoksulluğun Tanımı

Yoksulluğun net bir tanımı mümkün değildir. Yoksulluk, belli bir yaşam standardı altında kalanlar için olduğu söylendiği gibi çevresindeki yaşam standartlarına kıyas ile ortalama gelir düzeyinin altında bir gelire sahip olmak da tanım olarak kabul edilebilir. (Arpacıoğlu, Yıldırım, 2011:61-62)

Bilindiği gibi yoksulluk ekonomik, sosyal ve politik boyutları olan karmaşık yapısı sebebiyle tanımlanması güç bir kavramdır. Bu nedenle evrensel kabul görmüş tek bir yoksulluk tanımı söz konusu değildir (Doğan, 2014:6). Genel anlamda yoksulluk, toplumsal refah düzeyi, toplumun yaşam standardının mutlak veya görel olarak minimum bir düzeyinin altında kalan kişinin toplum içerisindeki statüsü olarak tanımlanır. Daha özgül bir tanımlama ile "toplam gelirin yaşamı sürdürebilmek için

gerekli olan minimum ihtiyaçları karşılayamaması durumu" şeklinde ifade edilebilir (TÜSİAD, 2000:95).

Şenses'in yoksulluk ile ilgili tanımı, yoksullara bakış açısına göre değişik değer sistemlerine sahip bir toplumsal yapıdan bir diğerine ve zaman içinde değişkenlik göstermektedir (Kaya, 2009:12).

Drewnowski'ye göre ise yoksulluk, kişilerin ve hane halkının kendileri için uygun görecekleri bir tatmini sağlamaya yetecek gelir düzeyine sahip olmamaları veya asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlerin karşılanabilmesi için yeterli miktarda gelirin elde edilememesi durumudur (İncedal, 2013:17).

Drewnowski'nin yapmış olduğu sınıflandırmaya benzer bir sınıflandırmayı Harker ve Oppenheim de yapmıştır. Yoksulluğun mutlak ve görelisi olduğunu savunan bu yazarlar yoksulluğa öznel yaklaşımları göz ardı etmişlerdir. Yazarlar mutlak yoksulluğu, beslenme, giyim, barınma gibi temel ihtiyaçların kişinin ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olarak tanımlamışlardır (Kaya, 2009:13).

1.1.2.1. Mutlak Yoksulluk

İhtiyaçların giderilebilmesi için bir gelir standardı oluşturulur bu standardın altında kalan birey ya da aile kendini yoksul bilecek, üstünde kalanlar ise yoksul olmadıkları kanaatine varacak. Daha çok gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde geçerli olan bu yoksulluk türü için gıda üzerinden temel ihtiyaçların karşılanıp karşılanmaması bir ölçüt olarak kullanılır. Dünya bankasının 1 dolar ya da 2 dolar olarak belirlenen yoksulluk sınırının da mutlak yoksullukta kullanıldığı bilinmektedir (Can, 2017:114).

1.1.2.2. Görelisi Yoksulluk

Bireyin ya da ailenin çevresine yansıttığı ihtiyaçlarından dolayı hissettiği durumdur. Çevrenin kendisinden beklentisi karşısında o beklentileri karşılayamama ya da gelirinin yetersiz kalma durumudur. Görelisi yoksullukta zaruri ihtiyaçlar değil de kişinin daha çok toplumdaki konumu dikkate alınır. Bu nedenle temel ihtiyaç olan gıda üzerinden değil tüketim üzerinden bireyin yaşadığı yoksulluk durumudur. Gelir dağıtımındaki adaletsizlik sonucu geliri az olanın geliri yüksek olan karşısında yaşadığı

hayat şartları bireyin kendini yoksul olarak sınıflandırmasına neden olmaktadır. Göreli yoksulluk ülkeden ülkeye göre değiştiği gibi ülke içerisinde de değişebilir. Bir yörede kendini yoksul hissetmeyen birey başka bir yörede yoksul hissedebilir tam tersi durumda da bu olay mümkündür (Can, 2017:114).

Küresel bir sorun olan yoksulluk, dünyanın geleceğini tehdit eden en ciddi sorunların başında yer almaya başlamıştır. Kronikleşen bu sorunun açtığı tahribatlar yoksullukla mücadelede tüm dünya ülkelerinde birlikte hareket etme zorunluluğunu ortaya koymuştur. Bu amaçla, 2000 yılının Kasım ayında 189 ülkenin hükümet başkanları Milenyum Deklerasyonu imzalamışlar ve bu deklarasyonla 2015 yılına kadar belirlenen Milenyum Kalkınma Hedefleri'nin (MDGs) gerçekleştirilmesini taahhüt etmişlerdir. Bu deklarasyonda belirlenen hedefler şunlardır:

1. Aşırı yoksulluğun ve açlığın yok edilmesi,
2. Evrensel bir temel eğitimin sağlanması,
3. Cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi ve kadınların güçlendirilmesi, (Gündoğan 2008:56).

Yoksulluğun her türüsünün ortadan kaldırılması çağımız insanları tarafından çözülmesi gereken en büyük sorunlardan biridir. 1990 yılında 1,9 milyar olan aşırı yoksul insan sayısı yapılan mücadele kapsamında 2015 yılında 836 milyona düşmüştür. Yoksulluğa karşı verilen mücadelede aşırı yoksul insan sayısında yarıdan fazla düşüş gerçekleşmiş olsa da halen temel insani gereksinimlerini karşılamakta zorluk yaşayan insan sayısı çok fazladır. Dünya genelinde günde 1,25 ABD dolarından az gelikle 800 milyon insan yaşamını sürdürmektedir. Bu insanlar gıda, giyim, barınma ve sağlık imkanlarına ulaşmada yetersiz kalmaktadır. Dünya nüfusunda önemli bir yere sahip olan Çin ve Hindistan'ın son yıllardaki ekonomik büyümede elde ettiği ilerleme neticesinde milyonlarca insan yoksulluktan kurtarılmış olduğundan dolayı son yıllarda dünyada ki yoksulluk oranı önceki yıllara nispeten daha az durumdadır. Yoksulluktaki ilerlemenin dengesiz olması amaçlanan hedefe ulaşmada istenen seviyede değildir. Çalışmada, eğitimde, mülk edinmede kadın erkek eşitsizliğinin dünya genelinde yaygın olması kadınların yoksulluktan daha fazla pay almasına neden olmuştur (<http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/sustainable-development-goals/goal-1-no-poverty.html/>).

1990-2020 dönemine ait Dünya Bankası'nın belirlemiş olduğu günde 1,25 ABD dolarının altında gelire sahip olan insan sayısının sayısal ve oransal olarak dağılımı bölgesel olarak Tablo 1.1 ve 1.2 'de verilmiştir.

Tablo 1.1. Dünya'nın Değişik Bölgelerinde Günde 1.25 \$'dan Daha Az Gelirle Yaşayan Yoksul Nüfus (Milyon) Rakamsal Olarak Verilmiştir. 1990-2020f.

Bölge	1990	2005	2015f	2020f
Doğu Asya&Pasifik	873	317	120	83
(Sadece Çin'de)	683	208	70	56
Avrupa&Merkezi Asya	9	16	7	5
Latin Amerika&Karahipler	50	45	30	27
Orta Doğu&Kuzey Afrika	10	11	6	6
Güney Asya	579	595	388	352
(Sadece Hindistan'da)	435	456	295	268
Alt Sahra Afrikası	296	387	366	352
Toplam	1.817	1.371	918	826

Kaynak: <http://pubdocs.worldbank.org/en/295201443469726534/Global-Economic-Prospects-2005-Trade-regionalism-and-development.pdf/>

Tablo 1.2. Dünya'nın Çeşitli Bölgelerinde Bulunan Yoksulluk (%) Oranları 1990-2020f.

Bölge	1990	2005	2015f	2020f
Doğu Asya&Pasifik	54,7	16,8	5,9	4,0
(Çin)	60,2	15,9	5,1	4,0
Avrupa&Merkezi Asya	2,0	3,7	1,7	1,2
Latin Amerika&Karahipler	11,3	8,2	5,0	4,3
Orta Doğu&Kuzey Afrika	4,3	3,6	1,8	1,5
Güney Asya	51,7	40,3	22,8	19,4
(Hindistan)	51,3	42,6	23,6	20,3
Alt Sahra Afrikası	57,6	50,9	38,0	32,8
Toplam (Ortalama)	41,7	25,2	15,0	12,8

Not: f'ler Tahmin Edilen Değerleri ifade etmektedir.

Kaynak: (<http://pubdocs.worldbank.org/en/295201443469726534/Global-Economic-Prospects-2005-Trade-regionalism-and-development.pdf/>).

Bilindiği gibi yoksulluk giderek önemi artan bir sorun haline gelmektedir. Diğer dünya ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye’de yoksulluk ile ilgili de bu durum böyledir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, gıda ve gıda dışı harcamalar dikkate alınarak hesaplanan yoksulluk oranı 2002 de %26,96 iken 2009 da %18,08 olmuş fakat bu oran gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk oranı ile kıyaslandığında halen çok daha yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir (İncedal, 2013:15).

Ayrıca gelir ve yaşam koşulları ile ilgili araştırmalar sonucunda Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2016 verilerine göre yoksulluk sınırı altında yaşayan bireylerin oranı %21,2 düzeyine yükselmiştir (https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/İstatistiklerle%20Aile.pdf/).

Bilindiği üzere Türkiye Cumhuriyeti Devleti sosyal devlet anlayışına sahiptir ve bu anlayışı benimsemiştir. Yoksullukla mücadelede bu alanda farklı politika ve stratejiler belirlemiştir. Yoksullukla mücadele kapsamında politika ve stratejileri gerçekleştirmede yürütülen sosyal yardım faaliyetleri farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Ülkedeki yoksulluk oranını en asgari düzeye indirmek temel amaç olmuştur (İncedal, 2013:15).

1.2. SOSYAL POLİTİKA

1.2.1. Sosyal Politika Kavramı

Sanayi devriminin gerçekleştiği 19. yüzyıla kadar işveren işçi olgusu tam olarak gelişmemiş, çalışan nüfus büyük ölçüde tarım ve küçük esnaf üzerinde yoğunlaşmıştır. Avrupa’da vuku bulan sanayileşme devrimi ile küçük esnaf yerini büyük fabrikalara bırakmış ve bu fabrikalarda kalabalık işçi toplulukları çalıştırılmaya başlanmıştır. Bu işçiler üzerinden işverenler büyük karlar elde ederken işçiler hayatlarını zoraki devam ettirebilmişlerdir. Günümüz kapitalist sistemin başlangıç dönemi insan sömürüsü üzerine kurulan sanayileşme akımı sonucu işçi işveren sisteminin doğuşu ile olmuştur. Yorucu ve makineye dayalı işgücü zamanla işçi kaynaklı mağduriyetlerin yüksek ses ile dillendirilmesine neden olmuştur. Oluşan işçi mağduriyetleri ve hak ihlalleri sosyalist akımların da baskısı ile ciddi boyuta ulaşmış ve Avrupa’da özellikle de ilk olarak Bismarc Almanyası’nda 1870 de ilk sosyal politika uygulamasının hayata geçirilmesine

ortam hazılamıştır. Avrupa’da “Sosyal Devlet Politikası” Amerika kıtasında ise “Sosyal Refah Devleti Politikası” ile ifade edilen kavram ilk zamanlarda işçi işveren arasında oluşan ve oluşabilecek hak ihlallerini önlemeye dayalı bir düzenleme iken zamanla eğitim, sağlık, güvenlik, sosyal hizmetler, istihdam, barınma, vs. bir çok alanda toplumdaki bireylerin refahına olumlu katkıda bulunacak faaliyet alanı doğurduğu görülmüştür. Bilindiği gibi dünya da ilk kez sosyal politika kavramı Prof. Dr. Wilhelm Heinrich Riehl tarafından kullanılmış Türkiye de ise 1917 yılında ilk olarak iktisadiyat dergisinde yer almıştır (Aysan, Kaya, 2008:225).

19. yüzyıl sosyal politika alanında ilk ciddi düşüncelerin yer aldığı dönemdir. Madenlerde, değirmenlerde, fabrikalarda birçok insan zor koşullar altında çalışmak zorunda kalmıştır. Çocukların işçi olarak çalıştırılması, eğitimsiz kitlelerin haklarının gözetilmemesi, endişelerin çoğalmasına neden olmuştur. Sosyal politika alanında bu endişelerin hep sorun olarak yer aldığı görülmüştür. Bu nedenle devletin sosyal politikalar ile müdahalesi 19. yüzyılın sonlarına doğru daha da artmıştır. Devletin bu müdahalesinin doğru bulanlar olduğu gibi bu müdahaleden endişe duyan kesimlerde olmuştur. Başka bir deyişle “Bakıcı Devlet Refah Devlet Modeli” geçmişte de günümüzde de eleştiri konusu olmuş ve olmaya devam etmektedir (Blakemore ve Warwick, 2013:7-8).

Sosyal politikalar devlet üzerinde oluşturulan baskı ve işçi hareketleri sonucu oluşmamıştır. Sosyal refah hizmetlerinin karşılanmasına yönelik bir fikir birliğinin doğuşunda, diğer bir ifadeyle sosyal politikaların temelinde hümanist ve hayırsever duygular olduğu söylenir. Bu duyguların, ikinci dünya savaşından sonra refah devletinin tesis edilmesinde temel motivasyonu oluşturan duygular olduğu savunulmuştur. Sosyal politika ve daha özelde sosyal refah hizmetleri, dinler ve hümanizmde derin köklere sahip olup, bireyler bu hizmetlere dini emir ve duyguları ile insan sevgisi nedeniyle yönlendirildiği, sosyal politika kurumları ve hizmetlerinin tümü, toplumun hümanist ve hayırsever duygularının kurumsallaşmasının bir sonucu olduğu görüşünü dillendirilmektedir (Ersöz, 2011:27).

1.2.1.1. Dar Anlamda Sosyal Politika

Dar anlamda sosyal politika sanayi devrimi ile oluşan fabrikalaşma neticesinde yoğun işçi nüfusunun işveren karşısında talep ettiği hak ve özgürlüklerine karşı çalışma hayatında iyileşme sağlanan sosyal haklardır. İşçilerin işveren karşısında elde ettikleri sosyal kazanımları kapsar (Taşpınar, 2006:16).

G. Kessler, sosyal politikayı tanımlarken “sosyal sınıfların hareketleri, tezaları ve mücadeleleri karşısında, devleti ve hukuki düzenini ayakta tutmaya ve devam ettirmeye yönelmiş tedbirler bütünü” olarak açıklamıştır. Toplum içerisinde özellikle işçi işveren arasındaki ilişkilerden kaynaklı ekonomik, sosyal ve daha farklı sorunlardan dolayı hak ihlaline uğramış kitlesel insan topluluklarının mevcut olması sonucu toplumdaki eşitsizliği hak ihlallerini sona erdirmek sosyal dengeyi sağlamak amacı ile işçi lehine yapılan müdahaleler ile çözüm üretebilmesi sosyal politika olarak adlandırılmaktadır. C. Talas dar kapsamda sosyal politikayı tanımlarken “amacı toplumsal adalet olan, ekonomi biliminin doğal yasalarını düzeltici ve anamalcı toplum düzeni içinde sınıf savaşımının nedenlerini gidermeye yönelik önlemler öngören bir denge, uyum ve barış bilimi” olarak nitelendirmiştir. Sosyal politika ile ilgi yapılan başka bir tanımda ise O. Tuna “Sosyal sınıfları toplumsal düzen içinde birbirleriyle kaynaştırmaya yönelik düzenlemeler olarak ele almıştır” (Taşpınar, 2006:16).

1.2.1.2. Geniş Anlamda Sosyal Politika

Almanya’da Prof. Wilhelm Heinrich Reiehl (1823-1897) tarafından yazılan bir eserde ilk defa sosyal politika kavramının kullanıldığı görülmektedir. 1873 yılında Almanya’da Sosyal Politikalar Derneği’nin kurulması ile “Sosyal Politika” kavramı ilk defa bilimsel bir anlam kazanarak küresel anlamda daha geniş alanlara yayılma fırsatı bulmuştur. Sosyal Politikalar Derneği ile bilimsel kimliğe kavuşan sosyal politika oluşan sorunlara çözüm üretmek amacı ile toplumda tartışılmaya başlanmıştır (Güven, 1997: 55).

Alman bilim adamı Otto V. Zwiedineck-Südenhorst, sosyal politika kuramını oluşturan kişidir. Alman Otto V. Zwiedineck-Südenhorst “Sosyal Politika” adlı eseri ile 1911 yılında sosyal politikanın kurumsallaşmasını sağlayıp bir bilim dalı haline gelmesinde çok önemli rol almıştır. Türkiye’de ise “Sosyal Politika” kavramı ilk defa

1917 yılında Ziya Gökalp'in başında bulunduğu "İktisadiyat" dergisinde kullanılmıştır. Fakat sosyal politikanın Türk terminolojisine girişi çok daha sonradan (1933-1934'lü yıllar arası) gerçekleştirilen "Üniversite Reformu" ile Türkiye'ye gelen ve öncülüğünü Prof. Dr. Gerhard Kessler'in yaptığı Alman bilim adamları tarafından mümkün olmuştur (Akbaş, 2009:7).

Geniş anlamda sosyal politika bir bilim dalı olarak toplumdaki tüm bireylerin refah düzeyini yükseltme amacı güden, sadece işçi haklarında değil sağlık, eğitim, istihdam, sosyal hizmet gibi farklı birçok alanda bireyin ihtiyaçlarına katkı sunan ve bu amaç doğrultusunda özellikle 1945 yılı sonrası Batı Avrupa ülkeleri öncülüğünde hızlı ve geniş kapsamlı sosyal devlet politikaları yasal düzenlemeler ile devlet olmanın en önemli bir erki olma özelliğine sahip olmuştur. 1970 yılına kadar sosyal politika alanında altın çağ yaşanmış olmasında Avrupa Birliği'nin kurulmuş olması ve yasal düzenlemelerde sosyal politikalara yer verilmesinin etkili olduğunu görmekteyiz (Dal, 2017:9)

Sosyal politika, ekonomik, sosyal, kültürel, vb. yönlerden güçsüz olan kişi ve kesimleri korumak, piyasa ekonomisi piyasalarının yarattığı ve derinleştirdiği sosyal adaletsizlik ve eşitsizlikleri azaltmak amacıyla izlenmesi gereken politikaları, aynı zamanda tek yanlı ve iki yanlı araçlarla alınması gereken önlemleri, yapılması gereken ve yapılan hukuksal düzenleme ve değişiklikleri inceleyen disiplinler arası bir sosyal adalet bilimidir (Özsoy, 2007:4-5).

Sosyal politika yoksulluğun hakim olduğu veya gelir dağılımının adaletsiz olduğu toplumlarda devletin liberal anlayışta olduğu gibi tamamen kendi haline bırakmak yerine iyileştirme yapılabilecek her alana vergi ve kamu harcamaları ile müdahalede bulunabilmesidir (Gürler, Hazman, 2011:208).

1.2.2. Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım, en geniş anlamıyla ifade edilirse yerel değerlendirmeler dikkate alınarak asgari düzeyde dahi kendisine ve bakmakla sorumlu olduğu kişilere vasat yaşam şartlarını sağlama konusunda kendi imkanları dışında yoksun kalmış kişilere kanunların yetki verdiği resmi ya da yarı resmi kuruluşlar ile veya gönüllü sivil toplum örgütleri ile muhtaçlık hesaplamaları dikkate alınarak en hızlı şekilde kendine yetecek

seviyeye taşımak amacını taşıyan nakdi ve aynı sosyal gelirden oluşan bir sosyal güvenlik ve sosyal hizmet alanıdır (Şimşek, 2012:118).

Sosyal yardımların temel hedefi, ihtiyaç sahibi kişi veya ailelere temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeye gelinceye kadar yani muhtaçlık tamamen kalkıp sosyal yardımlara ihtiyaç duymayacağı zamana kadar gelir güvencesi sağlamaktır. Çünkü sosyal yardım insana insanca yaşama hakkının olduğunu özünde benimser. İnsanı koruma çabası insanın en değerli varlık olduğu değerlerinde sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Kişinin hayatını devam ettirecek ihtiyaçlarının karşılanması sosyal yardımlar ile güvence altına alınmıştır. Sosyal yardımlar ile elde edilmek istenen amaç bireyin sadece korunması değil kendine yetebilecek seviyeye gelmesini sağlayabilmektir. (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:29)

Sosyal yardımlar çeşitli tartışmalarda olumlu ya da olumsuz tarafları ile hep yer almıştır. Sosyal güvenlik sisteminde mevcut açıkları tamamlaması, kaynakların kullanılmasında tasarruf sağlamaya sebep olması, toplumda suç ve şiddete önleyici etkisi sosyal yardımların olumlu tarafları olarak görmekteyiz. Buna karşı toplumda küçük düşürülme, damgalanmaya neden olması, istismara açık olması, tembellik ve sosyal yardımlara bağımlılık oluşturması en çok tartışılan olumsuz yanlarıdır. (T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2010:29-30)

Bilindiği gibi sosyal yardımlardan faydalanabilmek için en önemli kriter, muhtaç durumda olmaktır. Amaç, muhtaç durumda olan birey ya da ailelere anayasal hakları olan insan şerefine yakışır bir yaşam düzeni oluşturabilmek için yetkili birimlerce devlet adına kamusal desteğin sağlanmasıdır. Ayrıca bu kişi ve aileleri en kısa sürede kendi kendilerine yetecek seviyeye getirip muhtaçlıktan kurtarmaktır. (Çiçek, 2010:11)

Sosyal yardımların geçmişine dönecek olursak günümüzde sosyal yardımların genelde devlet tarafından karşılanmasına rağmen sosyal yardımlar ile ilgili ilk uygulamaların gönüllü olduğunu görmekteyiz. Bu sebeple sosyal yardımları kamusal sosyal yardımlar ve gönüllü sosyal yardımlar olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Bunlardan ilki finansmanı devlet tarafından karşılanan ve devlete bağlı kamu kurum ve kuruluşları ile dağıtımı sağlanan kamusal sosyal yardımlardır. Sosyal güvenlik sisteminin mevcut eksiklikleri doldurma amacı taşıyan genelde münferit hallerde devreye giren sosyal

yardım çeşididir. Kamusal sosyal yardımların, finansman biçimi ve yararlanma şartları, primli sisteme dayanan sosyal sigorta sisteminden farklıdır. Devlet bütçesinden sağlanan kaynakla yapılan sosyal yardımlarda genelde dikkate alınan kriter muhtaçlık şartıdır. Kaynağın finans şekli genelde vergi kaynaklı olup hedef kitlesi herhangi bir karşılık gözetilmeksizin yoksul, engelli, yaşlı, bakıma muhtaç ve özel nedenlerden dolayı muhtaçlığı tespit edilmiş kişilerdir. Devlet tarafından sağlanan bu yardımın sosyal sigortalardan farkı ihtiyaç sahibi vatandaşlara devlet bütçesinden ödenmesi ve sosyal yardım alan kişi ya da ailelerinin herhangi bir katkısının olmaması bu sisteme “primsiz sosyal güvenlik rejimi” adı verilmesine sebep olmuştur. Örneğin, kamusal sosyal yardımlarının bir kısmı gaziler gibi kamu hizmetinde çalışırken zarara uğrayan bireylere yapılan parasal yardımlar seklindedir. Diğer bir örnek, 65 yaşını doldurmuş muhtaç kimselere bağlanan aylıklar gibi korumaya yönelik olan sosyal yardımlardır. İkincisi ise, gönüllü sosyal yardımlardır. Bunların çoğunluğunu toplanan bağışlarla desteklenen yardım dernekleri, vakıflar ve özel kuruluşlar tarafından yapılan yardımlar oluşturmaktadır. Bu tür yardımlarda dikkati çeken en önemli özellik, zorlamanın olmadığı hayırseverlik ve insan sevgisinin hâkim olduğu gönüllülüğün esas olmasıdır. İlk dönemlerde bu tür yardımlar daha çok dini nitelikli olmuştur. İslam dininde yardım türlerinden biri olan sadaka gönüllü sosyal yardımlara bir örnek olarak verilebilir (Çiçek, 2010:12-13).

1.2.2.1. Avrupa’da Sosyal Yardım

Sosyal koruma sistemi içerisinde sosyal yardımların payı halen yeterli düzeye gelmemiş bu nedenle oldukça sınırlıdır. İngiltere’de bu durum farklıdır. Sosyal sigortanın kapsamı İngiltere’de çok dardır. Diğer Avrupa ülkelerine nispeten sosyal yardımların kapsamı daha geniştir. Bunun nedeni sosyal koruma sistemi içerisinde sosyal yardım uygulamalarına başvuru en son çare olarak gözükmektedir. Diğer başka bir neden ise sosyal koruma sistemi içerisinde sosyal yardımlara kadar olan süreçte yapılan müdahaleler ile sosyal yardım uygulamasına ihtiyaç duyan kesimin iyice daralması ile sosyal yardımlara yapılacak başvuru talebi minimum düzeye inmektedir. Örneğin aile ve çocuk yardımları çoğu Avrupa ülkesinde gelir tespiti göz önüne alınmadan doğrudan nüfusun geneline yönelik yapılan bir yardım programıdır. Fransa, Danimarka, Macaristan ve Almanya gibi birçok Avrupa ülkesinde belirli bir yaşın

altında olan çocukların hepsi için (istisna bazı çocuk yardımları gelir testi ile yapılmaktadır.) aile yardımları ve çocuk yardımları ödenmektedir. (Hacımahmutoğlu, 2009:40).

Bilindiği gibi 1980 sonrasında yaşanan iktisadi durgunluk ile kriz zamanlarında iyice kendini hissettiren sosyal yardımların devlet bütçesi üzerindeki yükü, yoksulluk, artan işsizlik gibi sosyal koruma politikaları artık bütün aileleri kapsamak yerine sadece sosyal risk taşıyan özel kişilere (yaşlılar, engelliler, yoksullar vb.) yöneldiği görülmüştür. Bu dönemde, özellikle çocukların yetiştirilme sürecinde maliyetler altında ezilen ailelerin sosyalleştirilmesi anlayışı ile çocuklardan hareketle ebeveynin korunması (Danimarka örneği), tek ebeveynli ailelerin desteklenmesi yönünde sosyal güvenlik, istihdam ve gelir güvencesi sağlayıcı aile yardım sistemi getirilmiştir (Atatanır, 2011:149).

1.2.2.2. Türkiye’de Sosyal Yardım

Türkiye’de sosyal yardımlar temelde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu aracılığı ile gerçekleşir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 14/06/1986 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Kanunu ile kurulmuştur. 09/12/2004 tarihine kadar Başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren Fon Genel Sekreterliği idari işleri yürütmüştür. Anılan tarihte 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlüğe dönüştürülmüştür. 08/06/2011 tarihli 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulduktan sonra Genel Müdürlük Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlanmıştır (Aktaş, 2014:95-96)

Türkiye’de sosyal yardım hizmetlerinin vatandaşa ulaştırılması kamusal, özel, sivil ve yerel olmak üzere toplam dört kısımdan sağlanmaktadır. Bunlardan kamusal sosyal yardımlar merkezi yönetim tarafından, yereldeki sosyal yardımlar ise belediyeler tarafından yürütülmektedir. Mevcut işletmeler tarafından ise özel sosyal yardımlar sağlanmakta ve son olarak sivil sosyal yardımlar sivil toplum örgütleri ve gönüllü örgütler tarafından sağlanan yardım olarak bilinmektedir. Türkiye’de kamusal sosyal

yardımlar kapsamında farklı birçok kurum ve kuruluş görev almaktadır. Kamusal hizmeti sağlayan bu kurum ve kuruluşlar sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin uygulayıcısıdır. Kamusal sosyal yardımlar kendi görev ve sorumluluklarına ek olarak nakdi transferler ile yoksullukla mücadele etmekte ve çalışmalarda bulunmaktadır (Şimşek, 2012:119).

1.3. AVRUPADA SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ

Toplumunu meydana getiren bireylerin ve ailelerin refah ve huzurunu sağlama adına gerçekleştirilen sosyal politikaların kökeni devletlerin tarihi kadar eskiye dayanmaktadır (Akbaş, 2009:15). Toplumların kendi içerisinde sınıflara ayrılması ilk çağlardan beri var olan bir durumdur. Sınıflaşmadan kaynaklı eşitsizlik her dönem için var olan bir durum olmuştur. Toplumdaki eşitsizliğin asıl kaynağı ekonomik olmakla birlikte toplumsal, siyasal ve kültürel alanlarda da her dönem etkili olmuştur. İnsanlık tarihinin her döneminde toplumsal sınıflar arasında mücadele hep olmuştur. Bir toplumsal sınıf diğer bir toplumsal sınıfa egemen olmaya çalışmış ya da egemen duruma gelmiştir. Bu açıklamadan yola çıkarsak başta Marx ve Engels olmak üzere kimi felsefeci, ekonomist ve sosyologlar insanlık tarihine “bir sınıf savaşımı tarihi” olarak bakmış ve bu şekilde yorumlamışlardır (Akbaş, 2009:16).

İngiltere’de 19. Yüzyıl ortalarında temel eğitimi sağlamaya yönelik yapılan yasal düzenleme ile Almanya’da 1880’lerin başında Bismark tarafından getirilen sosyal güvenlik ile ilgili düzenleme Avrupa’da sosyal devletin temellerinin atılmasında önemli yer edinmiştir (Şimşek, 2012:9).

1848 Fransa Anayasası ile sosyal devlet ilkesi anayasal düzeyde yer alınan ilk anayasa olmuştur. 1848 Fransa anayasası aile, mülkiyet, çalışma ve kamu düzenine dayalı bir toplumda özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin egemenliğine değinmiş, eğitim hakkı, yoksullara yardım gibi düzenlemeler ile insan hakları alanında çok önemli bir konu ilk defa anayasada yerini alarak sosyal hukuk devleti anlayışının ilk örneği gerçekleşmiştir. Bu anlayış ile artık devlet piyasanın özgürlüğüne karşı pasif kalmayacak, kişisel ve siyasal haklarını yerine getirip bir tarafa çekilmeyecektir. Toplumdaki her bir ferdin sosyal ve ekonomik alanda ki ihtiyaçları için müdahalede bulunma zorunluluğu artık anayasal bir anlayış olmuştur (Bulut, 2003:176).

Sanayi devrimi ile oluşan işçi birliklerinin sosyal politikaları bir hak olarak talep ettikleri döneme kadar krallıklar ve kiliseler için Avrupa’da sosyal politika anlayışı, mağdur olan işçi için ya da yoksul olan aile için yapılan sosyal yardımlar, hak olmaktan ziyade bir lütuf gösterilme şeklinde olduğu anlaşılıyor (Özdemir, 2008:46-47).

Sosyal politikada dönüm noktası olarak adlandırılacak olay sanayi devrimidir. Sanayi devrimi ile büyük çaplı fabrikalarda çalışan işçiler ile ilgili artan ciddi sosyal sorunlar ortaya çıkmıştır. İşçilerin çalışma şartlarından kaynaklı bu sorunlar sosyal hakların olması ve korunması ile ilgili kitlesel işçi eylemlerine dönüşmüştür. Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan “liberal doktrin” kavramı devlet politikalarında yerini almıştır. İşçi eylemleri sonucu oluşan bu sosyal soruna çözüm arayışıyla devlet liberal devlet anlayışından sosyal refah devleti anlayışına doğru bir dönüşüm yaşamıştır (Özsoy, 2007:7).

Sanayi devrimi sonrası sosyal politikalarda yaşanan dönüşümler 1. Dünya savaşı sonrası dönemde 1920’li yıllarda ABD’nin öncü olduğu üretim artışı ve ekonomik büyüme anlayışı olumlu bir süreç yaşamış olmasına rağmen sonraki yıllarda çok ciddi etkileri olan büyük ekonomik krizin önceden öngörülmesi mümkün olmamıştır. Ekonomik alanda yaşanan olumlu süreç 1920’li yıllardan sonra yerini durgunluğa bırakmıştır. Piyasaların doygunluğa ulaşması ile fiyatlarda yaşanan düşüş sonrasında üretimin azalması ve işsizliğin artması ile krizin yıkıcı etkileri hissedilmeye başlanmıştır. Özellikle 24 Ekim 1929 tarihinde New York borsasında şirket hisselerinde yaşanan değer kaybıyla etkisini en üst seviyede hissettiren bu süreç, ABD bankalarının zor durumdaki şirketleri kurtarmaya çalışırken batmalarıyla daha da derinleşerek ABD’den bütün dünyaya yayılmıştır. 1929 dünya ekonomik krizi, ekonomik bunalımı olarak adlandırılan bu süreçle birlikte bütün dünya ekonomisi ciddi bir sarsıntı yaşamıştır. Sonrasında ise bu ekonomik krizin özellikle sosyal tabakalar üzerinde yol açtığı tahribatları giderebilmek amacıyla, devlet eliyle sosyal refah programlarının düzenlenmesi bir zorunluluk halini almıştır (Şimşek, 2012:8).

24 Ekim 1929 tarihinde yaşanan büyük ekonomik buhran nedeni ile Liberal İktisat Politikaları anlayışının geçerliliğinin kalmadığı yönünde ciddi eleştiriler yöneltilmiş ve bu anlayış yerini Keynesyen Politikalara bırakmış ülkelerde sosyal/refah devleti anlayışı hakim olmaya başlamıştır. 2. Dünya savaşı sonrasında 1970’li yıllarda yaşanan petrol

krizine kadar sosyal politikalar altın çağını yaşamış ve bu politikalarda devletin rolü oldukça genişlemiştir (Ersöz, 2011:34).

İkinci Dünya Savaşı sonrası sonrasında korumacı bir sosyal güvenlik anlayışı kapsamında hem analık hem de hastalık sigortası uygulayan üye ülkelerin sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Aile yardımı ile ilgili uygulamalar ilk olarak 1925 yılından itibaren yasalaşmaya başlamış olmasına rağmen 1940 yılına kadar yeterli ilgi görmemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası aile yardımı uygulayan ülke sayısı ciddi bir artış göstermiş fakat 1970 sonrası yaşanan kriz ile bu artış hızı yavaşlamıştır. Aile yardımlarının uygulanmasında 2005 sonrası duruma baktığımızda ise Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği'ne (ISSA) üye ülkelerin yaklaşık %55'inde yasal bir düzenleme bulunduğu görülmektedir (Şentürk, 2016:105).

Sosyal devletin ilk uygulayıcıları olarak kabul edilen Avrupa ülkelerinde (özellikle Kuzey ve Batı Avrupa'da) sosyal koruma sistemleri yeterince iyi bir seviyeye gelmişlerdir. Birçok Avrupa ülkesinde sosyal koruma sistemi bireyin doğuşu ile başlar ölümüne kadar devam eder. Devlet bireye yaşamının her dönemi için sosyal koruma sistemi ile güvence sağlamaktadır. Ebeveynlere çocuk yardımı yapılması, gençlere istihdam yardımı yapılması, işsiz kaldıkları dönemlerde ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için işsizlik yardımı ile desteklenmesi, çalışmaya elverişli olmayan dönemde emeklilik yardımında bulunması sosyal koruma sisteminin birey üzerinde tüm yaşamı boyunca etkili olduğunun göstergesidir (Hacımahmutoğlu, 2009:39).

1.4. BEVERIDGE RAPORU

1929 ekonomik bunalımı ile küresel anlamda gerçekleşen krizin yarattığı sorunlara çözüm arayışlarına, Keynes gibi Beveridge'in de önemli katkısı olmuştur. Beveridge'nin 1942 yılında hazırladığı ve adına "Beveridge Raporu" denen rapor 2. Dünya savaşı sonrasında birçok refah devletlerinin sosyal politika sistemini oluşturmaktadır. Beveridge Raporu, üç ayaklı bir Ulusal Sigorta Sistemi amaçlamaktadır. Rapor, işsizliği azaltmayı (tam istihdam), kapsamlı bir sağlık sistemi kurmayı (ulusal sağlık kurumu) ve her aileye asgari bir ücreti garanti etmenin zorunlu hale getirilmesini öngörüyordu. Anlaşılacağı gibi asgari bir ücret ile ailelerin

desteklenmesi Beveridge'nin olmazsa olmaz üçlüsü içerisinde yer almaktadır (Taşpınar 2006:38).

1942'de yayımlanan rapor, "Sosyal Sigortalar ve İlgili Hizmetler" (Social Insurance and Allied Services), Britanya sisteminin temellerinin oluşmasında çok önemli bir adım olmuştur. Beveridge Raporu sadece Britanya sistemini şekillendirmek ile kalmamış 2. Dünya savaşından sonra Avrupa'da birçok ülkede sosyal politikalar ile ilgili yürütülen reformlar için de esin kaynağı olmuştur (Kaya, 2009:41).

Refah Devleti'nin ilk ve en önemli kaynağı olarak gösterilen Beveridge Raporu herkesin anlayabileceği bir açıklıkla yazılmış sadece İngiltere toplumu için değil tüm dünya devletlerinin refahına hitap eden ve William Beveridge'nin "bireyin beşikten mezara tüm sosyal haklara sahip olmasına" cümlesini literatüre kazandıran ilk ve en önemli rapor olma özelliğine sahip olduğu bilinmektedir. (Karabulut, 2011:41).

William Beveridge; "savaş sonrasında hatta savaş esnasında sosyal güvenliği milli hayatımızın başlıca hedefi yapmak mecburiyetindeyiz" demiştir. 2. Dünya savaşı sonrasında yaşanan tahribat ve sıkıntılardan kaynaklı yoksulluğun gelişmiş ülkeler için de ciddi sorunlara yol açması raporun şekillenmesinde en önemli etken olmuştur. William Beveridge tarafından hazırlanan raporda en önemli yenilik sosyal güvenliğin sadece çalışanlar için değil toplumun tüm kesimi için olması gerektiği yönündeki anlayıştır (Karabulut, 2011:41).

Raporda yer alan öneriler şöyle özetlenebilir:

- 1) Çalışamayacak kadar hasta olanlara tıbbi bakım sağlayan yaygın bir sağlık hizmetinin kurulması,
- 2) Ailelere yardım sağlanması,
- 3) Daha yaygın bir işsizlik sigortası,
- 4) Dullara aylık bağlanması,
- 5) Daha yüksek bir emeklilik aylığı,
- 6) Doğum tazminatı,
- 7) Ölüm tazminatı.

Rapor, 1947'de kurulan İngiliz ulusal sağlık sisteminin temelini oluşturmuştur. (<http://www.ansiklopedi.biz/ekonomi/beveridge-raporu-nedir-maddeleri/>).

1.5. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SOSYAL POLİTİKASININ TARİHSEL GELİŞİMİ

2. dünya savaşı sonrası bir yıkım ile çıkan Avrupa devletleri dünyada iki güçlü ülke olan ABD ve Rusya arasında sıkışıp kalmıştır. Ekonomik bir çöküş yaşayan Batı Avrupa Devletlerine, ABD 1947 yılında Marshall Planı çerçevesinde yardım yapılacağını açıklamış fakat Batı Avrupa ülkeleri arasında bir bütünleşmenin olması gerektiği şartını koymuştur. Daha sonraki süreçte ABD'nin politikalarından rahatsız olan devletlerden Fransa Almanya'ya savaş sanayinde önemli yeri olan kömür ve çelik alanında bir birlik önermiş bu birlik için yapılacak olan antlaşmaya başka ülkelerde dahil olmuştur. Paris'te 18 Nisan 1951 tarihinde imzalanan bu antlaşma 23 Temmuz 1952 tarihinde yürürlüğe girmiş ve "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması" (AKÇT) Avrupa Birliği'nin (AB) ilk adımını oluşturmuştur. Antlaşma kurucu üyeleri Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'dur. AB'nin kurulma amacı ekonomik kaygı üzerine "Ortak Pazar" oluşturmaktı fakat bunun için serbest dolaşımın olması gerekiyordu. Serbest dolaşımın olmasındaki en büyük engelin sosyal güvenlik uygulamalarının farklılık oluşturması nedeni ile AB'nin kurulduğu an itibari ile sosyal güvenlik politikaları da antlaşmada yerini aldığı görülmektedir (Gençler, Şenocak, 2009:183-184)

Avrupa'da "Ekonomik Açından Birleşmiş Ülkeler Düşüncesi" ile bir araya gelen ülkeler daha sonra 1957'de, "Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu" (EURATOM) ve "Avrupa Ekonomik Topluluğu" nu (AET) Roma Antlaşması ile kurmuşlardır. Bu antlaşma ile AET, ekonomik bir bütünleşmeden daha fazlasını siyasi ve sosyal alanlarda gerçekleştirme taahhüdünde bulunulmuştur (Taşpınar, 2006:48)

Üye ülkeler arasında sosyal güvenliğin koordinasyonun sağlanmasına yönelik tedbirler, 1957 yılında Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasının hemen ardından yayınlanan 3/58 ve 4/58 sayılı tüzükler ile alınmıştır. İzleyen yıllarda daha geniş kapsamlı bir koordinasyon müktesebatı oluşturma yönündeki çabalar, 1408/712 sayılı "Birlik içinde Dolaşan İşçiler ve Ailelerinin Sosyal Güvenlik Rejimlerinin Uygulanması Hakkında Tüzük"ün yayınlanması ile sonlanmıştır. Ayrıca, Tüzüğün yayınlanmasının ardından 574/72 sayılı Uygulama Tüzüğü de yayınlanmıştır (Gençler, Şenocak, 2009:187-188).

Avrupa Birliği, üye devletler için sosyal bir modeli uygulama zorunluluğu getirmemiştir. Üye her devlet kendine uygun sosyal politika uygulamada serbest bırakılmıştır. Tek tip sosyal politika oluşturma amacı taşımayan birlik, bu konuda içerik ve şekil bakımından tek bir düzenlemenin yapılmasına karşı gelmiş sosyal politikalar ile ilgili “mevzuatı birleştirme” değil de her bir üye devletin hukuk sistemlerinde çelişki bir durum olmayacak şekilde koordinasyonun sağlanmasını gerçekleştirmek hedeflenmiştir. Ve bunun sonucunda üye devletlerin sosyal politikaların da birbirine benzer bir hale gelmesi yani uyumlaştırmanın sağlanabilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu bağlamda birliğin sosyal politikalar için en önemli görevinin uyumlaştırmanın sağlayıcılığını üstlenmesidir. Birlik için sosyal politikalar sıkı bir işbirliği anlayışına sahip programlardandır (Akbaş, 2009:41).

1.5.1. 1951–1970 Dönemi

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulduğu 1957 yılından 1970 yılına kadar Avrupa sosyal refah alanında altın çağını yaşarken Avrupa Topluluğu mevzuatlarında sosyal politikalarda ciddi bir ilerleme kaydedilememiştir. AB'de sosyal politika kavramının yer alması topluluğun ekonomik politikaları neticesinde oluşan ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkmıştır (Durdu, 2009:49).

Avrupa sosyal politikasının ilk dönemi olarak kabul edilen 1970'lerin başına kadar ki dönem, sosyal politikada tek başına bağımsız bir politika olarak kabul görmemiş özellikle ekonomik politikanın bir devamı ya da tamamlayıcısı olarak ele alınmıştır. 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğu uygulamada sosyal bütünleşmeyi ekonomik bütünleşmeye gerekli bir ön unsur olarak görmemiş aksine sosyal bütünleşmeyi ekonomik bütünleşmenin bir sonucu olduğu görüşünü kabul etmişlerdir. Bu nedenle AET'nin kuruluşundan 1972 yılına kadar ortak bir sosyal politikadan söz edilememektedir (Günel, 2009:35).

Ekonomik bütünleşme hedefiyle kurulan (1993'ten önceki adıyla) Avrupa Topluluğu, ekonomik bütünleşmenin sosyal uyum ve ilerleme olmaksızın gerçekleşmeyeceği bilincini değişen koşullar altında ve zaman içinde benimsemiştir. Birliğin gelişim sürecinde sosyal bütünleşme alanında yavaş bir ilerleme yaşanmış olsa da, 1970'lerden itibaren Avrupa'ya özgü bir sosyal model oluşmaya başlamıştır.

Böylece yoksulluktan cinsiyet eşitliğine ve sağlık düzeyi şartlarına kadar daha geniş bir dayanışma ve yardımlaşma AB'nin gündemine girmiştir (Akbaş, 2009:40).

Batı sosyal devletinin 1970'lerin ortalarından itibaren mali anlamda krize girmesiyle birlikte; neoliberal düşüncenin de etkisiyle, refah yaklaşımında bir erezyon yaşanmıştır. Bu ortamda sosyal devletler; küresel rekabetin taleplerini daha iyi karşılayabilmek amacıyla, vatandaşların sosyal ve ekonomik haklarını daha zayıf biçimde tanıma yoluna gitmişlerdir. Buradaki temel amaç; sosyal harcamaların artmasına neden olarak görülen sosyal hakları kısıtlamak suretiyle, ülkenin daha rekabetçi hale gelmesini sağlamak olmuştur. Nitekim küreselleşmenin yol açtığı uluslararası rekabet; sosyal devletin getirdiği maliyetli sosyal ve ekonomik haklar üzerinde aşındırıcı bir etkiye bulunmuş, hatta süreç bazı düşünürler tarafından sosyal ve ekonomik hakların tasfiyesi olarak değerlendirilmiştir (Gümüş, 2010:493-494).

1.5.2. Paris Zirvesi'nden Avrupa Sosyal Şartı'na AB'nin Sosyal Politikaları (1972-1989)

Avrupa Birliği'nin sosyal politika alanında ikinci dönemi 1972-1983 yılları arası olarak kabul edilmektedir. 1972 tarihinde gerçekleştirilen Paris Zirvesi bu dönemin başlangıcı olarak kabul edilir. Bu zirvede ekonomik gelişmenin öneminin sosyal alanda gerçekleştirilecek reformlarla mümkün olacağına işaret edilmiş ve ekonomi ile ilgili kararlarda işçi ve işverenlerin katılımının artırılması konusuna değinilmiştir (Taşçı, 2013:64)

Sosyal politika ile ilgili kararlar Avrupa gündeminde başlarda sadece küçük bir alana sahipken ekonomik ve sosyal gelişmelerde yaşanan hızlı değişim sonucunda bugün istihdam ve sosyal politika Avrupa'da en önemli karar alma alanlarını oluşturmaktadır. Özellikle 1970'lerden sonra Avrupa Birliği düzeyinde bir sosyal politika düşüncesinin ortaya çıktığı görülmektedir (Şahin, 2007:78).

14 Aralık 1972 tarihinde Paris'te Türkiye'nin de dahil olduğu beş ülke tarafından Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi (ASGS) imzalanmıştır. 1 Mart 1977 tarihinde üç ülkenin yürürlüğe koyması ile sözleşme uygulama alanı bulmuştur. . 16 Şubat 2014 tarihi itibarıyla ASGS'yi, imzalayan ülke sayısı 13, onaylayan ve uygulamaya koyan ülke sayısı ise 8'dir. Türkiye'de ise 31 Ağustos Bakanlar Kurulu kararı sonucu 13

Temmuz 1976 tarihli ve 2023 sayılı kanun uygun bulunmuş ve 21 Şubat 1977 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlamıştır. ASGS hastalık ve analık, malullük, yaşlılık, ölüm, iş kazaları ve meslek hastalıkları, işsizlik ve aile yardımları ile ölüm ödeneklerine ilişkin sosyal güvenlik alanında ki risklere karşı bireyi güvence altına alan bir taahhüt olmuştur. Sözleşme içeriğinde yer alan konular, sosyal güvenlikte eşit işlem, taraf ülke vatandaşlarının yer değiştirmeleri durumunda yardımların kesilmemesi, ülkelerde geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi gibi maddelere yer verilmiştir (Albayrak, 2014:34-35).

Avrupa’da 1970 ve 1980 yılları arasında gerçekleşen petrol krizi ile ekonomik gerileme ülkelerde ciddi sorunların oluşmasına neden olmuştur. Bu sorunlar içerisinde en önemli olanı istihdam ve işsizlik ile ilgili sorunlar, sosyal politikaların Avrupa gündeminde kalıcı yer edindiğinin bir göstergesi olmuştur (Şahin, 2007:74).

1.5.3. 1992 Sonrası Dönem

Avrupa coğrafyasında 1989-1991 yılları arasında gerçekleşen siyasi olaylar (SSCB’nin dağılması ile birlikte Doğu Bloku’nun çökmesi, Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesi ve Eski Doğu Bloku ülkelerinin AB ile bütünleşmesinin sağlanması) ekonomik ve sosyal alanlarda ciddi değişimlerin yaşanması gerektiği tartışmalarına neden olmuştur (Günel, 2009:36).

Maastricht Antlaşması 7 Şubat 1992’de tüm üye ülkeler tarafından imzalanmış, Kasım 1993 yılında uygulamaya konulmuştur. Avrupa da sosyal politikalar açısından en önemli gelişme olarak değerlendirilir. Ayrıca bu antlaşma, Avrupa Topluluğu’nda ekonomik ve sosyal entegrasyonunun tam olarak gerçekleşebilmesi amacı ile oluşturulmuş en kapsamlı belgedir. “Avrupa Birliği Antlaşması” olarak adlandırılmaktadır (Taşpınar, 2006:56)

Maasricht Antlaşması kapsamında bulunmayan “Sosyal Politika Antlaşması” İngiltere haricinde AB üyesi olan diğer 11 ülke tarafından kabul edilmiş ve sosyal politika alanında karar alma işleminin oy çokluğu ile gerçekleşeceği kararı alınmıştır. Sosyal politika antlaşması kapsamında “sosyal diyalog” kurumunun güçlendirilmesi, tam istihdamın sağlanması, yaşam ve çalışma koşullarını iyileştirilmesi, sosyal korumanın sağlanması ve insan kaynaklarının geliştirilmesi öncelikli hedefler olmuştur (Taşpınar, 2006:56-57)

Avrupa Birliği sosyal politikasında ele alınan “sosyal diyalog” ve “yoksulluk ve sosyal dışlanma ile m¼cadele” üzerine d¼ř¼n¼len bir durum olmuştur. Avrupa’da yoksulluk kavramındaki değişim “sosyal dışlanma” ve “marjinalize edilmiş gruplar” olarak değişim yaşamıştır. Bu y¼zden sosyal g¼venlik “sosyal diyalog” yolu ile yeniden değişimi ger¼ekleřtirmek istenirken, sosyal koruma ise “sosyal i¼erme” politikaları ile yoksulluğa farklı bir bakış a¼ısı kazandırmıştır. Avrupa Birliği anayasa metninde bu konu ile ilgili bakış a¼ısını g¼rmek m¼mk¼nd¼r. Bunun yanında ayrıca; İş g¼vencesi, sosyal dışlanma ve yoksullukla m¼cadele, sosyal adalet ve sosyal koruma, kadın ve erkekler arasında t¼m alanlarda eşitlik sağlanması ve ayrımcılıkla m¼cadele, adil ve kurallara uygun ¼alıřma koşulları, ¼ocuk işçiliğinin yasaklanması, sosyal g¼venlik ve sosyal yardım hakkı gibi pek ¼ok ve ¼nemli sosyal hak da Anayasa’da yer almaktadır (G¼nal, 2009:39)

1.6. T¼RKİYE’DE SOSYAL POLİTİKANIN GELİŞİMİ

Refah devletinin kaynağı batılı kapitalist toplumlardır. 19. y¼zyıl da başlayan sosyal politikalar ile refah devletinin gelişimi 20. y¼zyılın ortalarında 2. D¼nya Savaşı’ndan sonra en ¼st seviyelere ulaşmıştır. 1970’lerin sonlarında yani petrol krizi sonrası yeni liberal politikalar ile bir d¼n¼ř¼m yaşamış ve refah devleti sistemi bir yapılandırma s¼recine girmiştir. İkinci D¼nya Savaşı sonrasında bağımsızlıklarını kazanmış gelişmekte olan ya da ¼evre ¼lkelerde “devletçi kalkınma” modeli adı altında Keynesçi refah devleti ile sanayileşmiş ve batı modeli kalkınma stratejileri ekseninde sosyal devlet olma s¼reci gelişmiştir. T¼rkiye’de ise bu surecin başlangıcı 16. Y¼zyıl da Osmanlı İmparatorluğu zamanında ger¼ekleřtirilen kapit¼lasyonlar ile başlamış, imparatorluğuun varlığını devam ettirmek i¼in 19. Y¼zyılda ki askeri ve y¼netim alanında ki yenilikler ile de devam etmiştir. Osmanlı İmparatorluğu’nun son d¼neminde Batı Avrupa ¼lkeleri ile benzer olarak sosyal g¼venlik kurumların zemini hazırlamıştır. Fakat Osmanlı İmparatorluğu’nun Batı Avrupa ¼lkelerinde olduğu gibi sosyal g¼venlik uygulamalarını başlatma nedeni sanayileşmenin gelişimi, refah paylaşımı, sınıfsal ¼atıřmalar değil bizatihi Osmanlı Devleti i¼in de yetişen ¼st d¼zey asker ve sivil aydının y¼netimi modernleştirme ¼abalarındır. Cumhuriyetin kurulması ile y¼z¼n¼ batıya ¼eviren T¼rkiye’nin batılılaşma hedefi daha da belirginleşmiş sanayileşme ve kalkınma ¼ncelikli ama¼lar olmuştur. Daha sonraki yıllarda serbest piyasa ekonomisi uygulanmak

istense de başarı elde edilmemiştir. 1930 yılından sonra ise “Devletçi Kalkınma Modeli” uygulamaya konmuştur. Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonrasında da çok partili hayata geçmiş ve “İthalata Dayalı Kalkınma Modelini” uygulamaya başlamıştır. İthalata Dayalı Kalkınma Modeli, 1980 yılına kadar uygulanmış daha sonra terkedilmiştir. Türkiye’de sosyal devlet uygulamalarında değişim devamlı yaşanmıştır (Şimşek, 2012: 74).

Türkiye’de devlet düzeyinde değil toplum düzeyinde halen var olan bazı sosyal uygulamaların ya da Türkiye öncesi dönemde bir nizam ile oluşturulan sosyal alanların incelenmesi için günümüz sosyal devlet anlayışından farklı bir yapıda gelişen ve halen günümüzde de etkisi süren ve ilk olarak Osmanlı İmparatorluğu’nu tesir altında bırakan İslam’ı, ikinci olarak Osmanlı İmparatorluğu’nu, son olarak Türkiye Devleti’nin sosyal faaliyetleri hakkında kısaca bilgi vermek doğru olacaktır.

1.6.1. İslam Dini Açısından Sosyal Politikalar

Devlet halka hizmet götürmek ve yardım yapmak zorundadır. Bunları tahsil ettiği vergiler ile gerçekleştirir. İktidar sahibi devlet halka asla sırtını dönemez verilen vazife emanet bilinmelidir. Özellikle Hz. Ömer döneminde ekonomide yaşanan farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan sınıflaşma sonrası ciddi mağduriyetler yaşanmıştır, bu mağduriyetleri gidermek amacı ile halife ciddi önlemler almıştır (Özdemir, 2008:98).

Bilindiği gibi İslam dininin en önemli özelliği bireyler arası veya aileler hatta toplumlar arası yardımlaşma faaliyetini herhangi bir karşılık beklemezsizin teşvik etmesi hatta bazı uygulamaları ile bizzat devletin bu yardımlaşmaya müdahil olmasıdır. Dinsel bir içgüdü ile “sadaka çok belayı def eder” sözü ile sadaka, ramazan ayı süresince zengin fakir her kişinin belirtilen miktarda yardımda bulunması “fitir” ve verilmesi zorunlu olan zekat ile birlikte Müslümanlara has yardımlaşma türleri vardır (<https://sorularlailslamiyet.com/islam-dininin-yardimlasmaya-verdigi-onem-nedir-0/>).

Zekat kişisel arınmaya vesile olmasının yanında, toplumsal arınmaya, sosyal bünyenin sağlıklı bir şekilde gelişmesine de hizmet eder. Toplum varlığının sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi için, toplumsal denge ve barışın bir şekilde sağlanması; toplumu oluşturan bireyler arasında gerilime yol açabilecek etkenlerin giderilmesi gerekir. Bir toplumda zengin ve fakirlerin bulunması doğal olmakla birlikte, bunların

birbirlerinin haklarını gözetmemesi ve bu durumun toplumda gerilim ve gerginlik sebebi olması doğal kabul edilemez. Bunun için, zengin ile fakir arasındaki ekonomik düzey farkının uçuruma dönüşmemesi, ayrıca gerilimin alınarak, kutuplaşma ve düşmanlık oluşmasının engellenmesi gerekir. Bu noktada zekatın son derece etkili olacağı açıktır (<http://www.islamdahayat.com/>).

Sadaka, fitir ve zekat gibi karşılıksız yapılan yardımların özellikle bir ihsan gibi sunulmaktan ziyade gizli olması veya yardımı yapmanın bir hak olduğu bilinci bulunmaktadır. Sadakada geçerli bir ölçü ya da düzen olmamasına rağmen fitirde zaman ve miktar zekat ta ise sadece miktar önemlidir. Hatta devletin zekat vermeyenleri zekat vermeye ikna etme görevi olduğu bilinmektedir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/fitre/>).

1.6.2. Osmanlı Devleti ve Sosyal Politika Alanları

Osmanlı devletini sosyal faaliyetler bakımından iki döneme ayırmak gerekirse Tanzimat öncesi dönem ve Tanzimat sonrası dönem olarak adlandırılır. Tanzimat öncesi dönemde loncaların, ahilik teşkilatının ve vakıfların sosyal hayatta ki yeri çok büyüktür (Özdemir, 2008:104).

Osmanlı Devleti'nin islam dininden etkilenmesinden dolayı tanzimat dönemine kadar var olan her uygulamada islam dininin izlerini görmek mümkündür. Osmanlı devletinin yaşanan sanayi devrimi ile fabrikalaşmada büyük adımlar atan Avrupa karşısında küçük esnaf ve zanaatkarlarını koruyamamış olması ayrıca Avrupa devletlerine verilen kapitülasyonlar ile Osmanlı Devleti'nin açık pazar haline gelmesi neticesinde lonca teşkilatlarında bozulmalar ve neticede dağılmalar gerçekleşmiştir. Osmanlı devletinin çöküş dönemine girmesi sonucunda iktisadi ve sosyal hayatta yaşanan bozulma ile başlayan Tanzimat dönemi ile Avrupa'yı model alma süreci başlamıştır (Özdemir, 2008:104-105).

On dokuzuncu yüzyıl Osmanlı Devleti'nde refah uygulamalarının bir tür yönetim tekniği ve siyaset tarzı olduğu gerçeği daha da belirginleşmiştir. Refah uygulamalarının da bir tür siyaset tekniği olarak siyasi elitin iktidar stratejileriyle bağı içinde tartışılması gereği, yine bu çerçevede anlam kazanmaktadır (Özbek 2004:18).

Bazı Osmanlı tarihçileri, vakıfların ve özellikle saray mensupları tarafından kurulmuş olan büyük külliyelerin varlığından hareketle klasik dönem Osmanlı

Devleti'ni anakronik bir şekilde "refah devleti" olarak nitelendirmektedir (Özbek 2004:24-25)

Dünya coğrafyasının büyük bir kısmına hâkim olan ve tarihi hâdiseleri istediği mecradan akıtan Osmanlı Devleti, cemiyetlerindeki huzur ve sükûnun te'mînini büyük ölçüde vakıflarla sağlamışlar, zengin-fakir, güçlü-güçsüz hemen herkesi ruhani bir kardeşlik heyecanı içinde yaşatmışlardır. Öyle ki Osmanlı Devleti, bu zengin vakıf kültürü sayesinde, bugünkü medenî milletlerin emeli olan sosyal adâletin daha o zaman zirvesine çıkmıştır (Özdemir, 2008:105).

Osmanlı Devleti'nde toplumun refahını, sağlığını, güvenliğini ve mutluluğunu güvence altına alma en önemli sosyal faaliyet olarak gözükmekteydi. On dokuzuncu yüzyıl da Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ile tarım ekonomisinde yaşanan yavaşlama sonucu kentsel alanlara göç artmış ve yoksulluk önemli bir sorun olarak yer almıştır. On dokuzuncu yüzyılda yoksulluğa geleneksel yaklaşımlar ile müdahale edilmeye çalışılmış fakat başarılı olunamamıştır (Özbek 2004:52).

19. yüzyıl boyunca Osmanlı Devleti'nde sosyal yardım alanında yaşanan en önemli olgu vakıf ve imaretlerin sağladığı refah sisteminin işlevini önemli ölçüde kaybetmiş duruma gelmesidir. Merkezi devlet anlayışının güçlenmesi ile vakıf gelirlerinden hazineye yapılan devirler ve mali kaynakların kısıtlanması vakıf sisteminin işlevini yitirmesinde etkili olduğu görülmüştür. Küresel anlamda iktisadi ve sosyal hareketliliğin hız kazanması ve Osmanlı devletinin bu anlamda bütünleşmeyi sağlayamaması sonucu oluşan sorunlar için mevcut eski sistem yetersiz hale gelmiştir (Özbek 2004:53).

19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı tebaasından yoksul olanlar için özellikle İstanbul'da yaşayan yoksul kesime refah ve saadet-i umumiye temine verdiği önemin bir sonucu olarak 2. Abdulhamit modern sosyal refah kurumları ile sosyal hizmet alanında çeşitli uygulamaları hayata geçirmiştir. Bu kurumlar içerisinde 1896 yılında tamamlanan ve yaklaşık bin kişilik bir kapasiteye sahip olan Darülaceze bu kapsamda önemlidir. Ayrıca Hamidiye Etfal Hastane-i Alisi, 1899 yılından itibaren modern bir çocuk hastanesi olarak yoksul kadın ve çocuklara hizmet vermeye başlamıştı. 1902 yılında üç yüz yetime barınma ve eğitim imkanı sağlayan yetimhane yani Darülhayr-ı Ali hizmet sağlayan başka bir kurumdur. Ayrıca birçok vilayet merkezinde gureba

hastaneleri tesis edildiği bilinmektedir. Yine birçok vilayette kimsesiz ve yoksul çocuklar için sanayi mektepleri biçiminde ıslahhaneler bulunmaktaydı (Özbek 2004:195-196).

1.6.3. 1920-1945 Dönemi

Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı devletinden tamamen soyutlanan bir devlet temeline oturtulamamıştır. Vakıf gibi bazı teşkilatlar Osmanlı'dan Türkiye'ye devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin 1921 anayasasında sosyal devlet ile ilgili herhangi bir düzenleme olmamakla birlikte Cumhuriyetin kurulması ile sosyal, eğitim, sağlık ve güvenlik gibi alanlarda önemli gelişmeler olmuştur (Akyıldız, Abay 2017:152).

Sosyal politikalarda en önemli atılım 1961 anayasası ile olmakla beraber daha öncesinden 1929 Buhranı ile değişen ekonomi politikaları sonrası devletin piyasaya dolaysız müdahalesi ile sosyal faaliyetlerin olduğunu söylemek mümkündür (Türkoğlu, 2013:292-293).

1930 yılında kabul edilen 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nda (Madde 15) sosyal hizmet alanlarında ve yardımlarda belediyelere önemli görevler verilmiştir. Yaşlılara, engellilere, işsizlere, çocuklara, fakirlere, muhtaçlara, öksüz ve yetimlere, fakirlere, hastalara yönelik olan geniş alanlı bu vazifeler (parasal yardım, ilaç, yiyecek, giyecek, barınma, sağlık ve sosyal hizmetler vs.) sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin belediyelerin asli vazifeleri arasında olduğu yer almıştır (Karabulut, 2016:175-176).

2. Dünya savaşından sonra Dünya'da sosyal güvenlik alanında görülen hızlı ilerlemeye Türkiye'de ayak uydurmaya çalışmıştır. 10 Aralık 1948 tarihli "İnsan Hakları Evrensel Bildirisi" Türkiye Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu tarafından 6 Nisan 1949'da kabul edilmiştir. 7 Nisan 1948 tarihli Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Anayasası, 9 Haziran 1949 tarih ve 5062 sayılı yasa ile onaylamıştır. Türkiye Dünya Sağlık Örgütü üyesi olmuştur. Yukarıda belirtilen sözleşmeler Türkiye'ye sosyal ve sağlık alanlarda sorumluluklar yüklemiştir (Kaya, 2009; 62-63).

1.7. TÜRKİYE'DE SOSYAL DEVLETİN ANAYASAL TEMELLERİ

1.7.1. 1924 Anayasası

Ülkeler ekonomik ve sosyal alanlarda denge sağlayıcı rolü yerine getirmekte yetersiz kalmaktadırlar. Refahı sağlamak ve yaymak, işçilerin yaşam ve çalışma şartlarını iyileştirmek için yeni ekonomik ve sosyal politika arayışları hız kazanmıştır. Buna rağmen sosyal hak ve özgürlük ile ilgili düzenlemelerin anayasalarda yer alması yeterince yaygınlaşmamıştır. Bu nedenle 1924 Anayasası Türkiye'de sonraki anayasalar gibi sosyal hakları içermemiştir (Şimşek, 2012:77).

1924 Anayasasının 80. ve 87. maddelerinde eğitim ve öğretimin parasız yapılması konusunda kanuni düzenlemeler yapılmıştır (<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm/>).

1.7.2. 1961 Anayasası

1960 yılında gerçekleşen askeri darbe sonucu yapılan 1961 anayasası, sosyal güvenlik hakkının kullanımı ve uygulamada gerçekleşmesinin sağlanması amacı ile önemli bir yer edinmiştir. 1961 anayasasında sosyal ve ekonomik haklar başlığı altında düzenlenen sosyal güvenlik hakkı, yine 1961 anayasası ile kurulan anayasa mahkemesi ile önemli bir güvenceye kavuşmuştur (Gümü, 2010:337).

Sosyal politikalar ile ilgili 1961 anayasasında belirtilen sosyal güvenlik hakkına kadar geçen sürede ciddi manada ilk olarak iktisat kongresinde yer verilmiş, sonrasında da birçok düzenlemeye gidilmiş, bu konu ile ilgili mecliste birçok tasarı gündeme gelmiştir. Özellikle 1945 sonrasında Avrupa'ya yüzünü dönen Türkiye artık uluslararası sistemin bir aktörü olmuş, Avrupa'da hızla ilerleyen sosyal güvenlik ile ilgili gelişmeler Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye'de 1961 Anayasası ile sosyal güvenlik ilkesinin yasal temelleri atılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1961 Anayasası ile toplumsal yapının asıl ihtiyacı toplumun sosyal ve ekonomik sorunlarının bir düzen içerisinde çözülebileceği, sosyal politikanın verimli uygulama alanı bulacağı, demokratik insan haklarına dayalı bir devlet sistemin ortaya çıkmasıdır (Özdemir, 2008:134).

1961 anayasası ile Türkiye cumhuriyetindeki her birey için sağlık ve sosyal haklardan yararlanma hakkı verilmiş ve bu hakları devletin güvencesinde olduğu ve devlet tarafından sağlanacağı belirtilmiştir. 1961 Anayasası ile sosyal güvenlik ile ilgili düzenlemeler sosyal güvenlik alanında önemli bir başlangıç olmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm/1961/>).

Sosyal devlet kavramı Türk Anayasa Hukuku'na 1961 Anayasası içerisinde "Cumhuriyetin Nitelikleri" başlığı altında yer almıştır. Türkiye için 1961 Anayasası sosyal devlet anlayışının anayasal bir nitelik kazanması için önemli bir başlangıç olmuştur. Anayasada başlangıç metni ve ilk dört maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin "insan haklarına dayalı sosyal bir hukuk devleti olduğu" değiştirilemeyecek maddeler adı altında güvencesi sağlanmıştır (Çiçek, 2010:33).

1961 Anayasası'nın Sosyal ve İktisadi Haklar ve Ödevler başlıklı üçüncü bölümünde yer alan çalışma, sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık alanlarında birçok hak devlet tarafından verilmiş ve yine uygulayıcının da devlet olduğu belirtilmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm/1961/>).

1.7.3. 1982 Anayasası

1961 anayasası ile güvence altına alınan sosyal devlet ilkesi aynı şekilde 1982 anayasası ile de güvence altına alınmıştır. Anayasa'nın 2. Maddesinde "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti" şeklinde tarif edilmiştir (Çiçek, 2010:35).

1982 Anayasası'nda sosyal yardımlar ile ilgili hem doğrudan hem de dolaylı konu edinen hükümler vardır. Sosyal güvenlik hakkının anayasada yer almasından (Madde 60, 61, 62), bu hakkın sosyal sigorta sistemleri haricinde farklı sosyal koruma sistemlerini de kapsayacak şekilde en geniş anlamıyla ifade edilmektedir. Anayasa'da bahse konu olan sosyal güvenlik ilkesi, sadece çalışanlara (prim ödeyenler) ait bir sosyal güvenlik sistemi olmayıp, çalışanlar haricinde kalan bazı kesimleri de (harp ve vazife malulleri, dul ve yetimler, yaşlılar, korunmaya muhtaç çocuklar, sakatlar)

kapsayacak şekilde düzenlenmiş ve bu konuda tüm görev ve sorumluluk devlete verilmiştir (Karabulut, 2011:84-85).

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL REFAH DEVLETİ

2.1. SOSYAL REFAH DEVLETİ'NİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

“Refah devleti” (Fransızca karşılığı: Etat-Providence) deyiminin Fransa’da kullanılmaya başlaması, II. İmparatorluk yıllarına rast gelmektedir. Bu kavram, devletin yetkilerinin genişlemesine karşı çıkan ama aynı zamanda aşırı radikal bir bireycilik felsefesine de aynı oranda eleştirel yaklaşan Fransız liberal düşünürler tarafından ortaya atılmıştır. İngiltere’de “Refah devleti” (İngilizce karşılığı: Welfare State) deyimiye çok daha yakın zamanlı olup, 1940’lı yıllarda ortaya atılmıştır (Rosanvallon, 2004:20).

Refah devleti, “piyasanın sosyal adaleti ve insanca bir yaşamı sağlamadaki başarısızlıklarını azaltmak amacıyla, bilinçli bir şekilde örgütlü kamu gücünün kullanıldığı bir devlet türü” olarak tanımlanmaktadır (Parlak, 2016:81). Avrupa refah devleti kavramı kapsamında mevcut sosyal devlet uygulamaları aniden ortaya çıkan bir durum değildir. Sosyal politikaları 1970 Bismarc Almanya’sı ile başlayıp 1920 yılına kadar aslında sosyal politikaların olması gerektiği görüşü devlet bilinci olarak kabul edilme sürecini yaşamış küçük uygulamalar ile pratikte de uygulanmıştır. 1920 yılı sonrası özellikle 1929 ekonomik buhranı neticesinde artık geçerli ve kabul edilebilir bir sosyal devlet modeli üzerine hızlı araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Bu dönemden 2. Dünya Savaşı’na kadar olan süre zarfında kabul edilebilir sosyal devlet modelleri de uygulamada denenmiştir (<http://www.canaktan.org/politika/refah-devleti/dogusu-gelisim.htm/>).

20. Yüzyılda sosyal politika alanında önemli bir dönüm noktası olduğu daha öncede anlatıldığı gibi 2. Dünya Savaşı’dır. Sosyal politika ile ilgili hem disiplin olarak hem de uygulamada 2. Dünya Savaşı’ndan sonra refah devletlerinin ortaya çıkması ile geliştiği bilinmektedir. Sosyal refahı etkileyen her olay her sorun sosyal politikada bir tartışma konusu haline gelmiştir. 2. Dünya Savaşı öncesinde de kuşkusuz yaşanmış olan gelişmeler olmuş fakat sosyal politikaya ilişkin bu kadar belirgin bir değişiklik söz konusu olmamıştır. 1. Dünya Savaşı sonrası işgücünün kendi mücadelelerinden vazgeçerek savaşa katılmaları ve savaş sonrası da işgücüne olan ihtiyacın artması bu

tarihten sonra hükümetlerin sosyal politikaya bakış açısını değiştirmiş, daha önceden hor görülen işgücü saygınlık kazanmıştır (Özsoy, 2007:29).

1945 yılından sonra birçok Avrupa ülkesinde önemli sosyal reformlar gerçekleşmiştir. Savaş sonrası yeni politikalar uygulanmaya başlanmış ve sosyal politikalara ayrılan pay miktarları artırılmıştır. Daha önce ABD’de yaşanan 1929 ekonomik buhran sonucu uygulanan “New Deal” politikaları ya da 1932’de İsveç’te iktidara gelen sosyal demokratların uyguladığı politikalar, refah devleti politikasının habercisi olmuş olsa da sosyal çatışmaları giderici ya da alt sınıfları borçlandırıcı bir görünüm kazandırması nedeni ile refah politikası kapsamında ele alınmamıştır. Refah devleti teriminin ilk kez literatüre girişi 1942 yılında hazırlanan Beveridge Raporu’yla gerçekleşmiştir. Beveridge devlete, kişinin beşikten mezara kadar refahı için sorumluluk yüklemektedir (Özsoy, 2007:23).

Avrupa refah devletlerinin tamamen liberal ya da tamamen sosyalist fikirlerin etkisinde kaldığı söylenemez. Avrupa refah devleti kavramının oluşmasında liberal ve sosyalist söylemlerin her ikisinin de kullanılması etkili olmuştur. Sosyal refah devletlerinin oluşması ile devletin piyasaya müdahalesi artmış bireylerin refah düzeyine ulaşması nedeniyle kamusal harcamalar ya da sosyal düzenlemeler yapılmış kadın istihdamı artmış genel istihdamda yükseliş olurken işsizlik artık sorun olmaktan çıkmıştır. İşçi hak ve özgürlüklerinde dikkate değer önem verilmiş, ücret tutarlarında tatmin edici artışlar gerçekleşmiş ve sendikal faaliyetlerin artmaya başladığı gözlemlenmiştir. Fakat Avrupa devletlerinde farklı yaşam tarzları, farklı söylemler ya da ülkelerin jeopolitik ve konjonktürel yapıları farklı refah devleti anlayışlarının gelişmesine sebep olmuştur (http://www.sosyalsiyaset.net/documents/refah_devleti_ustlendigi_gorvlr.htm/).

2.2. SOSYAL REFAH DEVLETİN ALTIN ÇAĞI

Avrupa’da refah devletinin başlangıç dönemi 1880’lerde Bismarck’ın sosyal sigorta uygulaması olarak bilinse de, refah devletinin gelişmesi büyümesi ve olgunlaşması 2. Dünya Savaşı sonrası dönemlerdir. 1950 ve 1970 yılları arasında Sosyal Refah Devleti modeli altın çağını yaşamış ve bu refah dönemi Avrupa Toplum Modelinin temelini oluşturmasında önemli bir adım olmuştur (Taşpınar, 2006:40).

2. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa ülkeleri genelinde benzer olan nüfus, aile, iş ve toplum yapısı içinde 1970’li yıllara kadar refah hizmetleri, sürdürülmüştür. O dönemdeki yüksek doğum oranı, kısa yaşam süresi, büyüyen sanayi istihdamı, düşük kadın istihdam oranı, erkeğin ekmek kazandığı aile modeline ilave olarak, geleneksel cinsiyet ilişkileriyle uyumlu bir biçimde bu hizmetlerin sunulması, sosyal refah önlemlerinin giderek gelişmesine neden olmuştur. Buna paralel olarak refah devletinin gelişimiyle güçlü işçi sınıfı sendikaları, siyasi partilerle baskı grubu oluşturarak gelirin yeniden bölüşümüne yardımcı olmuştur. Refah devletindeki kamu harcamalarının kaynağını oluşturan vergilerin artan oranlı hale getirilmesi, kamu hizmetlerinin ve gelirin yeniden dağıtımını sağlamıştır. Öte yandan ulusal sağlık sistemleriyle herkese ücretsiz tıbbi bakımın sağlanmasına ilave olarak ulusal sosyal yardım, işsizlik ödeneği, özürlülere yardım ve emeklilik sistemleri ile bireylerin gelir düzeyleri yükseltilmiştir. Kapitalist gelişim ekonomilerin, bu hizmetleri tam istihdam, sosyal güvenlik ve eşitlikçi politikalarla yürütmüş olmaları kapitalist ekonominin devamlığını sağlamış ve geliştirmiştir. Buna paralel olarak sosyo-ekonomik yapı değişmiştir. Bilhassa ailenin yapısı farklılaşmış, hem kamu sektöründe hem de özel sektörde istihdam düzeyinin artmasıyla beraber yatırım harcamalarının genişlemesi ile pek çok refah devleti neredeyse tam istihdam düzeyine ulaşmıştır. Bir taraftan genel istihdam düzeyi içinde kadın istihdamının oranı yükselirken diğer taraftan hem hizmet sektörü hem de bu sektördeki istihdam artmıştır (Parlak, 2016:85)

“Refah Devletinin Altın Çağı” olarak isimlendirilen 1950-1970 yılları arası, birçok ülkede ve özellikle Avrupa da gelişen ve büyüyen endüstrinin etkisi, sosyal hakların güvence altına alınması, istihdamın artması, refah devleti anlayışının kurumsallaşması, toplumun siyasal ve toplumsal örgütlenmesi bu dönemde yaşanan en belirgin gelişmelerdir. 1971 petrol krizi sonucu bu dönem sektöre uğramış büyümede ve gelişmede yavaşlama gerçekleşmiştir (Tuz, 2010:1-2).

1970’lerde yaşlılığa, sakatlığa ve hastalığa karşı işgücünün %90’ı sigorta kapsamında yer almıştır. Altın çağ denen bu dönemde refah devletlerinin gelir ve harcamaları arttıkça eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, tam istihdam, gelir dağılımı gibi sosyal politika ve sosyal refah hizmetleri de artmıştır. Refah devletlerinde kurumsallaşan bu hizmetlere bireyin bakış açısı zamanla “bir refah hak” olarak

görülmeye başlanmış ve vatandaşların devletten beklentileri sürekli artmaya başlamıştır (Özdemir 2008:58).

Bunun sonucunda sosyal güvenlik ve sağlık harcamaları büyümüştür. Ancak refah devleti, 1970'lerin ortalarına kadar gelişmesini devam ettirse de, 1973'teki Petrol Krizi dünya ekonomisinin yeniden yapılanmasını başlatmış ve yeni çözümleri gerektiren sorunları ortaya çıkarmıştır (Parlak, 2016:85-86).

2.3. SOSYAL REFAH DEVLETİN SINIFLANDIRILMASI

Avrupa birliği içerisinde sosyal politika alanında mevcut bir birlik olsa da refah devlet modelleri arasında ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Avrupa Birliği kapsamında her ülkede sosyal politika da olan birliğe rağmen refah devleti uygulamaları kendine özgü sosyal, ekonomik, kültürel ve politik koşullar içerisinde şekillenmiştir. Bundan dolayı refah devleti kavramı her ülke içerisinde farkı uygulama alanı bulmuştur. (Akbaş 2009:117)

Refah devletleri ile ilgili yapılan çalışmalarda, bu devletleri ölçümleme ve sınıflandırmada genellikle “sosyal refah harcamaları” dikkate alınmaktadır. Ancak, Esping-Andersen refah devletlerini anlamada sosyal harcamaların düzeyinin güvenilir bir ölçüt olmadığını savunmaktadır. Esping-Andersen a göre tüm harcamalar aynı etkiyi yaratacak etkiye sahip olmadığından dolayı, yalnızca harcamaların ölçü alındığı bir yaklaşım doğru kabul edilmemelidir. Bu nedenle Esping-Andersen farklı refah devletlerince sağlanan dekomodifikasyon (Dekomüdifikasyon: “Piyasadan bağımsız olma durumu”nu gösterir bir kavramdır. Temel gereksinimlerin piyasa dışından sağlanabilmesi, piyasa dışına çıkartılabilesini ifade etmektedir.) düzeyine bağlı bir sınıflandırma önerir. Bu sınıflandırma, refah devleti hizmetlerinin sunum ölçüsünü ve belli bir sunum düzeyinin nasıl gerçekleştirildiğine bağlı özellikleri dikkate alan bir sınıflandırmadır (Tablo 2.1.) (Özdemir, 2004: 104)

Tablo 2.1. Esping–Andersen’in Refah Devletlerini Dekomüdfikasyon Derecelerine Göre Sınıflandırması

Liberal Refah Devletleri	
Avustralya	13,00
Amerika	13,08
Yeni Zelanda	17,01
Kanada	22,00
İrlanda	24,3
İngiltere	24,4
Muhafazakar Refah Devletleri	
İtalya	24,01
Japonya	27,01
Fransa	27,5
Almanya	27,7
Finlandiya	29,2
İsviçre	29,8
Sosyal Demokrat Refah Devletleri	
Avusturya	31,1
Belçika	32,4
Hollanda	32,4
Danimarka	38,1
Norveç	38,3
İsveç	39,1

Kaynak: (Toprak, 2015:156-157)

Sosyal refah devleti modellerine ve sosyal politikanın ele alınışına ilişkin çeşitli sınıflandırmalar/teoriler mevcuttur. Bunların başlıcaları arasında Esping Andersen (Neoliberal [Anglo-Amerikan] Model, Sosyal Demokrat [Nordic] Model ve Korporatist Kıta Avrupası [Franco-Alman] Modeli); Michel Albert (Yeni Amerikan Modeli, Ren Modeli); David Coates (Devletin Yönlendirdiği Kapitalizmler, Uzlaşmaya Dayalı Kapitalizmler, Piyasanın Yönlendirdiği Kapitalizmler); Nick Adnett ve Stephen

Leibfried'in modellemeleri gelmektedir. Esping-Andersen'in refah rejimi tipolojisine göre üç çeşit refah rejimi vardır (Günel, 2009:29).

Refah devletleri ile ilgili farklı birçok kişiden sınıflandırma çalışmaları yapıldığı bilinmektedir. Ancak, refah devleti sistemlerinin sınıflandırılmasına ilişkin olarak en çok kabul gören Esping –Andersen'in tasnifi olmuştur (Şimşek, 2012:26).

2.3.1. Esping-Andersen'nin Sosyal Devlet Sınıflandırması

Gosta Esping-Andersen, devletleri refah ölçüsüne göre sınıflandırmasını yaparken, sınıflandırmayı refah devletleri olarak değil refah rejimleri olarak adlandırmıştır. Burada rejim kavramıyla refahın, karma bir şekilde devlet-piyasa-toplum arasında üretilmesi ve dağıtılmasını ifade ettiğini belirtmiştir. Ayrıca piyasa kavramı, hem özel sektörü hem de kar gütmeyen kuruluşları kapsamaktadır (Karabulut, 2011:53).

Esping –Andersen'a ait liberal refah modeli (ABD, İngiltere, Avustralya), muhafazakar ya da Kıta Avrupası refah modeli (Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg) ve sosyal–demokratik ya da İskandinav refah modeli (İsveç, Danimarka) şeklinde üç tür refah rejimi ayırımı yapmıştır. Refah modelleri açısından sıralama yapılırsa, Esping –Andersen'in yaptığı geçerli sınıflandırmaya göre, "sosyal demokrat refah modeli" sıralamanın üstünde yer almakta, onu "muhafazakar refah modeli" izlemekte, en alt sıralarda ise "liberal refah modeli" yer almaktadır. Refah devleti büyüklüğü açısından bir sıralama yapılırsa da genelde İsveç, Danimarka ve Norveç'in üstlerde, ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın ise altlarda yer aldığı görülmektedir. İngiltere ise ortanın biraz altında bir yerdedir. Burada kısaca değinmeye çalıştığımız Andersen'in sosyal devlet sınıflandırması aşağıda daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilecektir (Şimşek, 2012:26).

Esping-Andersen refah rejimler ile ilgili üçlü modeli ele alması, refah modellerinin basite indirgenmesi, toplumdaki refahta aile ve gayri resmi bağların önemli olduğu güney Avrupa refah devlet modelini sınıflandırma içerisinde buldurumaması Leibfried ve başka kişiler tarafından da eleştirmesine neden olmuştur (Özdemir, 2005: 256).

Bu eleştiriler sonucunda Esping-Andersen 1999 yılında yayımladığı yeni kitabında İtalya, Portekiz ve İspanya gibi aile bağları kuvvetli olan ülkeleri Güney Avrupa Refah Devletleri adı altında sınıflandırmıştır (Çetini, 2014:26).

Tablo 2.2. Esping-Andersen'in Üç Tür Refah Kapitalizmi

Rejim	Liberal	Muhafazakar	Sosyal demokrat
Önde gelen örnekleri	İngiltere	Almanya	İsveç
Felsefi temeli	Klasik liberalizm	Muhafazakar sosyal politika	Sosyalizm/marksizm
Sosyal haklar	Gereksinim temelli	Katkıya dayalı	Evrensel
Dekomüdfikasyon ⁴	Düşük	Orta	yüksek
Refah Önlemleri	Karma hizmetler	Transfer ödemeleri	Kamu hizmetleri
Haklar	Düz oranlı ödenekler	Katkıya dayalı	Yeniden dağıtıcı
Sosyal Politika sağlayan Kurumlar	Piyasa (Kalıntısalsal)	Devlet (mesleksel)	Devlet (evrensel)

Kaynak: (Akbaş, 2009:11).

2.3.1.1. Liberal Refah Modeli (Anglo-Saxon)

ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve İrlanda da uygulama alanı bulan sosyal devlet modelinde devlet piyasaya bireylerin minimum düzeyde refahını sağlamak amacı ile müdahalede bulunur ve müdahale kısıtlıdır. Bireyler sosyal ihtiyaçlarını giderme yoluna piyasaya müracaat ederek sağlar. Devletin sosyal tüm ihtiyaçları gidermek için müdahalesi bireyin minimum düzeyde yoksul olmadığı duruma kadar yoktur. Devlet liberal piyasaya ekonomik büyümeye önem verir. Yoksulluğun giderilmesinin ekonomik büyüme ile mümkün olduğunu en yoksul bireyin dahi ekonomik büyümeden pay aldığı savı öne sürülür (Tuz, 2010:50-51).

Liberal sistem ile hedeflenen asıl amaç, orta sınıf ve yoksulların piyasadan kopmamasını sağlayıp piyasaya olan bağlılıklarını sürdürebilmektir. Amerika, Kanada, Avustralya gibi liberal devletlerde orta sınıf ya da yoksullara sağlanan refah yardımları

piyasadan kopmamaları için bir fırsat olarak sunulmuştur. Böylece yapılan refah yardımları ile geçici de olsa yoksulluğun giderileceği anlayışı hakim olmuştur. Liberal devlet anlayışına sahip ülkelerde refah ile ilgili sorunlar yoğunluktadır (Kaya, 2009:90)

2.3.1.2. Korporatist-Muhafazakâr Refah Modeli (Kıta Avrupası)

Korporatist Sosyal yardım modeli Almanya öncülüğünde Fransa, Lüksemburg ve Belçika ülkelerinde uygulanmakta liberal refah devleti modelinin tam olarak aksine devlet bireyi piyasadan uzak tutup bizzat devlet olarak müdahalede bulunuyor. Geleneksel bir yapıya sahip sosyal devlet modeli olduğu için çocuk ve aile hizmeti yardımı çok kısıtlıdır. Asgari gelir desteği ile yapılan aile yardımları ülkelerde uygulama şekli farklı olsa da uygulama bakımından bu model de çok yaygındır (Suluk, 2017:223-224)

Korporatist ülkelerdeki refah devletleri ılımlı bir görüntüye sahiptirler. Sosyal koruma sistemi içerisinde emeklilik, işsizlik ve doğum izni gibi yardım programları çok büyük öneme sahiptir. Bu yardım programları ile bahse konu refah sistemi için cömert denmeyeceği gibi cimri bir refah devlet modeli olduğunu söylemekte mümkün değildir. Korporatist devlet modelinin ayırt edici özelliği işgücü ve ehil arasında var olan ilişkiyi sağlamaktır. İş alanları ile ilgili projeler ve işsizlik ödemeleri diğer refah devlet modellerini uygulayan ülkelere göre daha fazla ve özellikle ödemelerin uzun zaman sürmesi bu refah devlet modeli için çok önemlidir. Korporatist sosyal devlet modeli kazanılan standart yaşamın devam ettirilmesi üzerine kuruludur. Gelir farklılığının dengelenmesi bu refah modeli için önemli değildir (Akbaş, 2009:121).

Korporatist sosyal devlet modelinde bireyler, sosyal refah hizmetlerinden faydalanabilmeleri için aktif istihdam içerisinde olmaları gerekmektedir. İstihdam ve sigorta kurumlarının katkı olarak sunduğu sosyal koruma bu sosyal devlet modelinin sunmuş olduğu faydalarındandır (Taşpınar, 2006:44).

2.3.1.3. İskandinav Refah Devletleri (Modern Refah Devleti)

İskandinav sosyal devlet modeli diğer adı ile İsveç sosyal devlet modeli evrensel sosyal değer anlayışı ile oluşturulmuş ve tam istihdamın en katı savunucularından olan bu modelde devlet hakimiyeti kuvvetli bir müdahale aracıdır. Yüksek vergiler sosyal

harcamalarda en önemli gelir kaynağıdır. Bu modelin ilk ve en başarılı uygulandığı ülkenin İsveç olduğu bilinmektedir. Daha sonra Norveç, Finlandiya ve Danimarka gibi İskandinav ülkelerinde de uygulama alanı bulmuştur (Suluk, 2017:225-226).

Sosyal demokrat sosyal devlet de denilen modern refah devleti modelinde devlet için en öncelikli sosyal devlet politikalarının başında tam istihdamın sağlanması politikası gelmektedir. İskandinav refah devletlerinde kamu istihdamı, OECD ülkelerinde ki kamu istihdamı ortalamasının iki katı kadardır. (özel sektör için bu durum ortalamanın biraz altındadır) Kadınların istihdamda fazlaca aktif olarak yer alması “istihdam genişletici refah devleti modeli” ya da “tam istihdam sağlayıcı refah devleti modeli” olarak da adlandırılmasını sağlamıştır. Bu modelin uygulandığı ülkelerde güçlü sendikalaşma faaliyetleri ile düşük vasıflı çalışanların dahi yüksek ücret hakkına sahip olması sağlanmış ve bunun neticesinde gelir dağılımında adaletin oluşmasına zemin hazırlanmıştır (Şimşek, 2012:29).

Bu model için üç önemli hizmet ayağının olduğunu söylemek mümkündür. Bunlarda ilki küresel gelir garantisi vermesi, ikincisi sosyal sigorta ve son olarak üçüncüsü ise “çocuk, engelli ve yaşlılara yönelik” gelişmiş sosyal hizmetlerdir (Çetini, 2014:26).

2.3.2. Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli

Güney Avrupa sosyal devlet modeli İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İtalya'nın dahil olduğu Akdeniz ülkelerinde uygulanan sosyal devlet modelidir. Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinin gelişmiş sosyal politika uygulamaları karşısında Doğu ve Güney Avrupa devletleri sosyal politika alanında yeterince gelişmiş bir sisteme sahip olamamışlardır. Doğu Avrupa'nın 1990'a kadar SSCB Rusya'sının etkisi altında kalması Güney Avrupa devletlerinin ise endüstrileşme de yeterli düzeyi yakalayamaması ve Güney Avrupa'daki mevcut rejimlerin ve mezheplerin etkisi ile gelişmiş sosyal politika uygulamalarına geçilmesi gecikmiştir. Sosyal politika alanında ciddi adımların atılmaya başlanması Güney Avrupa devletlerinde ancak 1980 yılları sonrası AB' ye üyelikleri sonrası mümkün olmuştur (Suluk, 2017:241-242).

Güney Avrupa Ülkeleri'nin modernleşme sürecine Batı Avrupa ülkelerine göre çok sonradan girmeleri modernleşmede, bireylerin ve toplumunda modern bakımdan

tam anlamıyla gelişmemiş olmasının da etkili olmasıyla, merkezi ve yerel siyasi örgütlerin yönlendirmesiyle, batılı ülkelerin bölgeye baskıcı eşit olmayan ilişkileri sonucu oluşan tepki olarak görülmektedir. Bu nedenle Avrupa’da kendine özgü şartlar kapsamında hem modern hem geleneksel anlamda bağları kuvvetli fakat Kuzey Avrupa Ülkelerinden de farklı olan bir bölge de ortaya çıkması Güney Avrupa ülkelerinin sosyal devlet anlayışını da açığa çıkarmaktadır. Bu düşünce ile değerlendirildiğinde çalışma hayatındaki şartlar (işçi-işveren ilişkileri, iş piyasası, ekonomik koşullar vb.), devlet ile toplum arasında var olan bağ, aile ilişkileri bu alanda ciddi üzerine düşünülen konulardır (Günel, 2009:47).

Güney Avrupa refah devletleri siyasi anlayış bakımından, evrensel insan haklarını ön planda tutan Kuzey Avrupa refah devletlerinden ve Kıta Avrupa sisteminden farklı kılan kendine tipik bir yapısı vardır. Güney Avrupa ülkelerinde sosyal politika kurumları korporatist ülkelere benzerlik gösterse de, bireyler ve toplum için sosyal haklar net, geniş bir kültüre ve adil bir devlet anlayışına oturtulamamıştır. Güney Avrupa refah modelinin kendine özgü tarafı devletin, refah uygulamaların da çok fazla müdahalede bulunmamasıdır. Devlet kamu dışı ve kamu ile kamu kuruluşlarının birlikte hareketini sağlamaya çalışır. Güney Avrupa refah modelinin bir diğer özelliği uygulanan sosyal yardım programlarının istihdam ile ilişkisinin çok güçlü olmasıdır. Bu sebeple özellikle ailenin güçlü kalmasını sağlayan yerel idarelerin, dini ve dini olmayan yerel kurumların istihdam sağlamada ve risk durumlarıyla baş etmede çok önemli olduğu görülür (Çetini, 2014:28).

Güney Avrupa Devletleri’nin “refah” alanında gelişmemiş olmasında, geleneksel aile bağının halen çok kuvvetli ve Katolikliğin etkisinin azımsanmayacak derecede çok olması etkilidir. Ancak bu refah modelinde tüm refah programlarının gelişmemiş olduğunu söylemek mümkün değildir. Güney Avrupa Ülkelerinin “Emeklilik Sistemi” kapsamında Avrupa’da en cömert politikaya sahip oldukları söylenebilir. Ayrıca güçlü sosyalist alt kültürlerin etkisi Güney Avrupa Devletlerinde, Latin Sosyal Politikasının şekillenmesinde de önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle bazı önemli zamanlarda bulunulan bu katkı, kilise ve onun sosyal etkisinden daha güçlü hale gelmiştir (Akbaş, 2009:125).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORPORATİST-MUHAFAZAKAR (KITA AVRUPASI) REFAH MODELİ UYGULAYAN ÜLKELER İLE TÜRKİYE'DE AİLE YARDIMLARI VE ÇOCUK YARDIMLARI UYGULAMALARI

3.1. AİLE YARDIMLARI

Aile Yardımları, 19. Yüzyılda başlayan hızlı sanayileşme ile var olan geleneksel toplumun zedelenmesi ve iktisadi yapı ile aile kurumunda ki ciddi hasarların oluşması ayrıca bağımlı çalışmanın yaygınlaşması gibi nedenlerden kaynaklı olarak ortaya çıkmış sosyal yardım programıdır. Toplumda özellikle aile kurumunda yaşanan değişim sonucu ortaya çıkan tek ebeveynli ailelerin sayıca çoğalması ve sanayi-ötesi toplumlarda orta sınıfın sahip olduğu refah seviyesinin gerilemesi gibi gelişmeler fakirliği önleyici sosyal politika tedbirlerinin orta sınıflara da genişletilmesi ve aileyi destekleyici programlarda çocukların iktisadi risklere karşı korunmasının gerekliliği gibi konuları gündeme taşımıştır (Atatanır, 2011:149).

Aile yardımı politikaları, refah devletlerinde uygulamada olan sosyal politikalar kapsamında ele alınan yardım programıdır. Doğrudan ya da dolaylı aile ile ilgili olan tüm politikaları, icraatları kapsayan faaliyet alanıdır. Devletin eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, sosyal yardım ve bireysel sosyal hizmet alanlarını kapsayan sosyal politikaların, aile kurumuna etki eden en önemli uygulama noktasıdır. Aile yardımları politikaları ile ilgili açık ve net bir şekilde amaca ulaşmak için planlanan politikalar doğrudan aile yardımları olarak ifade edildiği gibi uygulanan politikalar sonucunun aile kurumu üzerinde olumlu yansımaları ise dolaysız aile yardımı politikaları olarak ifade edilir. Ailede istihdama katılabilecek bireylere devamlı gelir olabilecek ve iş sahibi yapmayı amaçlayan güçlendirme politikaları, aile hayatını geliştirmeye yönelik eğitim ve danışma hizmetleri, ailesi olmayanlar için ailenin yerini tutacak veya alabilecek aile dışı kurumları geliştirmeye yönelik hizmetler bunlardan birkaçıdır (Atatanır, 2011:149).

Aile yardımları kapsamında sosyal koruma politikasının odaklandığı kesim aile ve çocuklardır. Aile yardımlarının kapsamı ve hedef kitlesi çeşitli uluslararası sözleşmeler ile şekillendirilmiştir. 1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan İnsan

Hakları Evrensel Beyannamesi, Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından yayınlanan 1952 tarihli Sosyal Güvenlik ve 1962 tarihli Sosyal Politika Anlaşması ve Avrupa Konseyinin 1965 tarihinde yayınlamış olduğu Avrupa Sosyal Sözleşmesi bu sözleşmelerin bir kısmıdır (Şentürk, 2016:106).

İlk zamanlarda aile yardımı uygulaması genellikle çalışan kesim için ücretlerine ek olarak yansıtılan bir destekleme olarak başlasa da, günümüzde artık aile yardımı kapsamında sadece çalışanlar için değil, adalet ilkesi gereği toplumun tüm kesimini kapsayan bir yardım programı haline gelmiştir. Bu bağlamda son hali ile aile yardımları; ücret eklentisi dışında yoksullukla mücadele etme, çocuk büyütme masraflarını karşılama, çocukların iyi koşullarda yaşamalarını sağlama, çocuk yoksulluğunu azaltma, iş ve aile yaşantısını uyumlaştırma gibi aile ve çocuğun korunmasına yönelik her türlü politikayı kapsamaktadır (Karaca, Kocabaş 2003:4).

Aile yardımı politikaları ile sadece doğurganlık oranını artırmak ve yoksulluğu azaltmak değil, aynı zamanda işgücüne katılımının az olduğu çocuk sahibi annelerin işgücüne katılımını sağlamakta öncelikli amaçlar içerisinde yer almaktadır. ISSA tarafından yayınlanan raporda aile yardımları ile ilgili politikaların desteklenmesi amacıyla iki önemli sebep ortaya konulmuştur. Bunlardan ilki, kadınları hem iş hayatında tutmak hem de çocuk sahibi olmasını sağlayarak demografik düzenleyici bir rolü olması bir diğeri ise ailelerin ve çocukların yoksulluğuna karşı mücadelede önemli bir politika aracı olarak kullanılmasıdır (Şentürk, 2016:107-108).

Avrupa birliği ülkelerinde aile yardımı politikaları iki farklı biçimde ifade edilir. Bunlardan birincisi olan “Açık Aile Politikası” ile ifade edilenlerin aile yardımı politikalarını yürütme ve uygulama alanı için bir bakanlık kurulup takibinin sağlanması ile ifade edilirken, “Üstü Kapalı Aile Politikası” uygulayan ülkelerde aile yardımları ile ilgili herhangi bir bakanlık bulunmayıp daha alt düzey müdürlük vb. kurumlar ile politikaların takibi sağlanır. Ayrıca “Üstü Kapalı Aile Politikası” uygulanan ülkelerde, politikalar aileyi doğrudan hedef almazlar, aile politikası sosyal refah politikası içinde ele alınır ancak bu politikaların sonuçları dolaylı olarak aileyi ilgilendirmektedir (Çimen, 2009:76). Avrupa birliği içerisinde aile ile ilgili kendine özgü bir politika oluşturulamamasının nedeni her ülkenin sosyal politikada belirlediği hedefin farklı olmasıdır. Hükümetler; kendi politik ideolojileri, politika geliştirmede kendi teknikleri

ve ailelerin sosyo-ekonomik gelişim ve kültürel değerleri doğrultusunda ihtiyaçlarını kendi bağlamları çerçevesinde inceleyerek kendi politikalarını oluşturmuşlardır (Akbaş, 2009:138-139).

Aile politikası, devletin aileyi alakadar eden tüm konularda ürettiği çalışmalar bütünüdür. Bu kapsamda yukarıda açıklaması yapıldığı gibi devletin doğrudan aile üzerine yaptığı çalışmalar “Açık Aile Politikaları” dolaylı olarak aile kurumu üzerine olan çalışmalar mevcut ise “kapalı aile politikaları” olarak ifade edilmektedir. Türkiye 2011 yılına kadar aile ile ilgili bir bakanlığa sahip olmadığından dolayı “kapalı aile politikası” uygulayan ülkeler arasında yer almaktaydı. Ancak 29 Haziran 2011 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adı altında kurulan günümüzde ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı adı ile devam eden bakanlığa bir bakanın atanması ile “Açık Aile Politikası” Türkiye’de literatür de uygulanmaya başlanmıştır (Baş, 2017:181-182).

Avrupa birliği ülkelerinde aile ile ilgili politikalar konusunda alınan önlemler üç kategoride değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki, aileyi güçlendirmek amacı ile uygulanan politikalar ve aile için devamlı gelir sahibi olacak ekonomik alanlar sağlamaktır. Alınan bu önlemler ile birlikte iş bulma politikalarını da içerir. Önlemlerden ikincisi, aile hayatını geliştirmeye ve rahatlatmaya yönelik hizmetleri eğitim ve danışma faaliyetleri ile sağlamaktır. Sonuncu önlem ise, aile kurumunun yerini alabilecek önlemler olarak da adlandırıldığı gibi bu önlemler kapsamında aile bireylerinin ayrı ayrı ya da yarı zamanlı (part-time) olarak yaptığı işleri devralacak hizmetler ve aile dışı kurumsal yapıların oluşturulmasını (kreşler, çocuk yuvaları, koruyucu aile hizmeti, yaşlı bakımı gibi) öngören önlemlerdir (Çimen, 2009:76-77).

Aile yardımları ile ilgili uygulamada var olan farklılıklardan dolayı, aile yardımı ile ilgili tek bir finansman kaynağından söz etmek mümkün değildir. Aile yardımının genelde bir yardım programı olarak uygulandığı ülkelerde aile yardımının finansman kaynağı devlet tarafından toplanan vergilerdir. Sosyal politika kapsamında ülke genelinde var olan aile yardımları için ayrılan kaynak bazı ülkelerde katma değer vergisi ya da gelir vergisinin belirli bir oranı olarak belirtilirken, diğerlerinde yerel yönetim birimlerinin gelirleri ya da genel gelirler bu amaçla kullanılmaktadır (Göçmez, 2005:14).

Özellikle Avrupa ülkelerinde aile ve çocuk yardımı sosyal politikalarının en önemli özelliğinden biriside nüfus artış hızında yaşanan düşüş ile genç nüfusun azalması karşısında, ebeveynlerin aile ve çocuk yardımlarından faydalanmak amacı ile çocuk yapmaya teşvik edip nüfus artış hızını yükseltmektir (Atatanır, 2011:145).

Aile toplumun temel dayanağı olmaya devam ediyor ve sorun, aileyi destekleyecek politikalar üretmekte. Giderek farklılaşan biçimleriyle aile, aynı zamanda çocukların refahı açısından kilit noktada duruyor. Çocukları ekonomik yoksunluktan koruyacak bir politika olmazsa olmazdır. Daha genel olarak çocukların maliyeti ve olumlu dışsallıkları (positive externality) artıyor. Çocukların maliyetlerini ve faydalarını adil bir şekilde bölüşeceğimiz bir düzene ihtiyacımız var (Esping-Andersen, 2009:108).

İkinci dünya savaşı sonrası özellikle Avrupa'da yaşanan yıkım sonucu ülkelerin korumacı sosyal güvenlik politikası anlayışı kapsamında hem hastalık hem de analık sigortasını uygulamaya koyan ülke sayısı hızlı bir şekilde artmıştır. Aile yardımı ile ilgili ilk uygulamalar Avrupa ülkelerinin bir kısmında 1925 yılından itibaren yasalaşma sürecine girmiş fakat bu süreç 1940 yılına kadar önemli bir ivme kazanamamıştır. Aile yardımı uygulayıcısı olan ülke sayısı 1940 yılından 1960 yılına kadar çok hızlı bir şekilde artmıştır fakat bu hızlı ilerleyiş 1970 yılından sonra yavaşlamaya başlamıştır. Aile yardımlarının uygulanmasında 2005 sonrası duruma baktığımızda ise Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği'ne (ISSA) üye ülkelerin yaklaşık %55'inde yasal bir düzenleme bulunduğu görülmektedir (Şentürk, 2016:105).

Sigorta bazlı sosyal güvenlik sistemlerine sahip Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin çoğunda aile yardımları maaşların bir parçası olarak görülmektedir (Akbaş 2009:139). Türkiye'de ise bir vatandaşlık hakkı olarak "güvenceli asgari gelir" uygulaması ve sosyal güvenlik sisteminde aile yardımları bulunmamaktadır (Özsoy, 2007:122).

3.1.1. Asgari Gelir Desteği Uygulamaları

Avrupa birliği ülkelerinde sosyal adaletin sağlanmasında payı yüksek olan sosyal yardımlar içerisinde en önemlisi asgari gelir desteğidir. Bu uygulama ile geliri belirli bir seviyenin altında olan bütün bireylere kamu kaynaklarından düzenli olarak nakit transferleri yapılır. Devlet muhtaç vatandaşların insanca yaşayabilecekleri bir gelir garantisini sağlar. Asgari gelir desteği, var olan sosyal güvenlik sistemlerinde köklü bir

reform projesidir. Yoksulluk sınırının altında yaşamlarını sürdüren vatandaşlar için uygulama alanı bulan asgari gelir desteği özellikle yoksullukla mücadelede etkili bir araçtır (Karagöl Dama, 2015:13).

Asgari gelir desteği ile ilgili uygulamaların tarihi geçmişine bakarsak bu uygulamanın refah devletlerinin çıkış tarihinden çok daha önceki dönemlerde olduğunu görmekteyiz. İngiltere’de 16. Yüzyıl Elizabeth dönemi yoksul yasaları, Fransa’da 17. yüzyılda bir dizi kraliyet tebliği vasıtasıyla gündeme gelen kilise yardımından bağımsız yoksul yardımı uygulamaları, Almanya’da 19. yüzyıl başlarındaki büyük yoksulluk ve açlık yıllarıyla gündeme gelen uygulamalar verilebilecek örneklerdir (Erdem, 2006:1).

19. yüzyıl Almanya’sı ile başlayan sosyal devlet politikaları belli bir uygulama alanı içerisinde gelişmiş 1950-1970’li yılları arası en üst refah düzeyini yakalamış fakat 1970 sonrası yavaşlayan ekonomi, artan işsizlik ve işsizlikle orantılı olarak yoksulluğun yükselmesi ile birlikte Avrupa devletlerinde uygulamada olan sosyal politikaların yetersiz kaldığı, artan yoksulluğun minimize edilmesi için yeni sosyal yardım alanları üretme gereği oluşmuştur. Özünde aileyi destekleyici bir yardım kategorisi olan asgari gelir desteği uygulamaları yukarıda bahsettiğimiz ihtiyaç neticesinde uygulamaya konulan bir yardım türüdür. Avrupa ülkelerinde geniş uygulama alanı bulmasına rağmen her ülkede farklı yöntem ve uygulamalara sahiptir (Ela, 2007:19-20).

8 Aralık 2000 tarihinde gerçekleştirilen Nice Zirvesi’nde Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı kabul edilmiştir. Bu Şartın Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım başlıklı 34. maddesinde Avrupa Birliğinin, sosyal dışlanma ve yoksullukla mücadele için yeterli kaynağı olmayan herkese saygın bir hayat sağlamak amacıyla, topluluk hukuku ve ulusal hukuk uygulamalarından kaynaklanan kurallar gereğince sosyal yardım ve konut yardımı hakkını tanıyıp gözettiği özellikle belirtilmiştir. Avrupa Birliği ülkelerinin bu madde kapsamında yoksullukla mücadele amacı ile asgari gelir güvencesi uygulamalarına yer verdiğini görmekteyiz (Metin, 2012:132).

Avrupa birliği ülkelerinin birçoğunda sosyal yardımlar bir vatandaşlık hakkı olarak tanımlanmakta ve muhtaç durumda olan tüm nüfusu kapsayan bir politika niteliğini taşımaktadır. Sosyal yardımlar, muhtaç durumda olup diğer sosyal koruma ödeneklerindeki haklarıyla ilgili süreleri tamamlamış olan kişilere düzenli olarak bağlanan bir gelir şeklinde düşünülmektedir. Bundan dolayı sosyal yardımların

merkezinde asgari gelir desteği uygulamaları yer almaktadır (Hacımahmutoğlu, 2009:41).

Vatandaşların insanca yaşayabilmelerinin garantisi olan asgari gelir desteğinin miktarı kişileri tembelleğe sevk edecek düzeyde olmaması önemlidir. Çalışmanın teşvik edilmesi için asgari gelir desteğinin asgari ücretin altında tutulması gerekmektedir. Ayrıca diğer bir önemli husus bireyin çalışma gücü ve isteğine sahip olmasına rağmen iş bulamadığı için yoksullukla karşı karşıya kalması sonucunda iş piyasası ile arasında ki bağlantıyı sağlaması ve devam ettirmesidir (Metin, 2012:147). Türkiye’de halen uygulamaya konulamayan asgari gelir desteği için kayıt dışı gelir ve yüksek oranlı işsizlik önemli bir etkidir.

3.2. KORPORATİST-MUHAFAZAKÂR (KİTA AVRUPASI) REFAH MODELİ

Korporatist-Muhafazakâr Refah Modeli kapsamında başta Almanya olacak şekilde, Fransa, Belçika ve Lüksemburg’da sosyal yardım politikaları kapsamında özellikle aile yardımları ve çocuk yardımları ile ilgili bilgi verilecektir. Bu kapsam da ayrıca Türkiye’de ki aile yardımları ve çocuk yardımları ile ilgili mevcut uygulamalar hakkında bilgi verilecek ve Kıta Avrupası Refah Modelini uygulayan ülkeler ile karşılaştırma yapma imkanı sağlanacaktır.

Kıta Avrupa’sın da 1870’li yıllarda Bismarc Almanya’sı ile başlayan sosyal politika akımı özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında çok önemli bir gelişme göstermiştir. 1950-1970 yılları arası için kullanılan “Altın Çağ” kavramının oluşmasında etkili olan sosyal refah devletlerinin önemli bir kısmı bu grupta yer alır. 2. Dünya Savaşı sonrası 1950 li yıllardan itibaren Kıta Avrupası’nda endüstri ve sanayide ki aşırı ilerleme neticesinde oluşan refah ortamı ile birlikte toplumda aile ve çocuklara yönelik yardım talebi kendiliğinden oluşmuştur (Kurşun, Rakıcı, 2016:138-139).

3.3. KORPORATİST-MUHAFAZAKÂR REFAH MODELİ (KITA AVRUPASI) ÜLKELERİNDE AİLE YARDIMLARI VE ÇOCUK PARASI

3.3.1. Almanya

1949 Federal Almanya Anayasası (Bonn Anayasası) ile sosyal güvenlik hakkı için ayrıca bir düzenleme yapılamamasına rağmen, Almanya’da devlet düzeni “demokratik ve sosyal bir federal devlet” anlayışına sahip olmakta ve bu anlayışa göre oluşturulmuş yasal düzenlemelerle sosyal güvenlik hakkı; hem sosyal sigortalar, hem de sosyal yardımlar alanlarında önemli faydalar sağlamaktadır. Bu sebeple reform adı verilen kanunlarda dikkat çeken en önemli özellik; muhafazakar model olarak sınıflandırılan Alman sosyal devletinde de bu çizgi doğrultusunda reformların şekillendirilmiş olmasıdır. Bu çerçevede muhafazakar sosyal devlet modeline uygun bir şekilde sosyal yardım ve hizmetlere ilişkin olarak aile ile dinsel ve gönüllü kuruluşlara önemli işlevler yüklenmiştir. Esas itibariyle ailenin sorumluluğunda olan çocuk ve yaşlılara bakımın bir devamı olarak dinsel ve gönüllü kuruluşlar öncülüğünde çocuk kreşleri ve huzur evleri açılmıştır (Gümüş, 2010:332).

3.3.1.1. Almanya’da Aile Yardımı

Yoksulluğun önlenmesi amacı ile evrensel olarak kabul gören en önemli politika muhtaç ailelerin yardımlar ile desteklenmesidir. Yoksulluğun önlenmesinde aile politikalarının önemi çok büyüktür. Almanya’da ailelere yönelik politikalar Açık Aile Politikası, diğer bir deyişle siyasi literatüre giren, belirgin olan ve kurumlaşan politikalar olarak nitelendirilmektedir (Karabulut, 2011:137).

Almanya’daki sistem, sosyal yardım sistemi olarak tanımlanmaktadır. Sistem yasal açıdan 21.07.1999 tarihinde çıkarılan Federal Sosyal Yardım Kanunu (BSHG-Bundessozialhilfegesetz)’na bağlıdır. Bu çerçevedeki sosyal yardım sisteminin temel ilkeleri, yeterli gelire sahip olmayan ve kişisel çabaları ile veya üçüncü kişilerden yeterli gelir elde edemeyen kimselere uygun bir yaşam düzeyi sağlamak, ekonomik bağımsızlık kazandırarak sosyal yardım yoluyla yaşamlarını kolaylaştırmak, bu kimseleri farklı ödeneklere sahip kılmak, öznel hukuk uygulaması ile yasal yoldan yardım sahibi yapmak olarak sıralanmaktadır (Karabulut, 2011:135-136).

Bugün Almanya'nın birleşmiş ulus devleti 1990'dan önce Batı'da muhafazakâr bir refah devleti ve Doğu'da bir sosyalist devlet sisteminden oluşuyordu. İki ülke, 1949'dan 1989'a kadar Almanya'nın bölünmesi sırasında iki farklı politika izledi. Doğu'da doğum ve her iki ebeveynin de istihdamı desteklendi ve ikili-kazançlı aile baskın bir aile modeli idi. Batı Almanya'da politikacılar, evlilik ile koca ve karısı arasındaki geleneksel iş bölümünü destekleyen erkek kazanç modelini izledi. Bununla birlikte, Nazi Almanyası'ndan gelen analogileri önlemek için, Batı Alman politikacıları doğum öncesi politikaları reddetme eğilimindeydiler. Alman hükümeti, 2002 yılında ilk kez başlatılan "Sürdürülebilir Aile Politikası" ilkesine dayanarak, iş ve aile çatışmalarını azaltarak doğurganlığı artırmayı ve çocuk yoksulluğunu azaltmayı hedeflemektedir. (<http://www.perfar.eu/policy/family-children/germany/>).

Almanya'da aile yardımları sosyal yardım olarak uygulanmaktadır. Aile yardımları bir veya birden fazla çocuğu olan ebeveynlere ve aileleri ile bütün bağları kesilmiş olan çocuklara ve tam yetimlere verilmektedir. Aile yardımlarının finansmanı devlet tarafından sağlanmaktadır (Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik 2012:49).

Almanya da sosyal yardım alan kişi çalışmaya başladıktan sonra 12 ay boyunca daha düşük tutar üzerinden sosyal yardım almaya devam eder. Ayrıca kişiye uygun iş bulunması halinde çalışmayı reddederse devletten aldığı sosyal yardım ödeneği yüzde 25 oranında azaltılır (Hacımahmutoğlu, 2009:42).

Bunun için yardımı alacak ailenin Almanya'da vergi mükellefi olması ve çocuğun Almanya, İsviçre, diğer AB ülkeleri veya Avrupa Ekonomik Alanı ülkelerinde oturuyor olması gerekmektedir (Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik 2012:50).

Almanya'da aile yardımları içerisinde önemli yapı taşlarından olan ebeveyn parası, yeni çocuk sahibi ailelerin yükünün azaltılması için önemli bir yardım programıdır. Ayrıca kendi çocuğunu yetiştiren ebeveynlere bakım parası, tek başına yetiştiren ve nafaka ödemeleri düzensiz olan ailelere de geçim avansı adı altında yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlar "Federal Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençlik Bakanlığı" tarafından sağlanmaktadır (Albayrak, 2014:37)

3.3.1.1.1. Ebeveyn Parası

Doğum yapan anneye çalışmadığından dolayı aile gelirinde azalma olmaması için yapılan yardım türüdür. Yapılan bu ödeme aile nüfusuna göre değişmektedir. Ayrıca haftalık 25 ile 30 saat arası part time çalışabilecek annelere de yardım yapılmaktadır. Doğumdan sonra çalışmayan bayanlar için en az 300 euro en fazla 1800 euro arası, doğum sonrası part time çalışan anneler için ise en az 150 euro en fazla 900 euro arası aileye destek için ödeme yapılır (<https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/>).

Almanya'da yaşayan ve çalışan, yerleşim iznine veya ikamet iznine sahip yabancı ülkelerin vatandaşları, çocuğunun doğumundan sonra ebeveyn parası (Elterngeld) için başvurabilirler. Sonuç olarak, kariyerini çocuğa bakmaya zorlayan ebeveyn, bir yıllık net gelirinin üçte birini alır (ayda en az 300 avro ve en fazla 1.800 avro). İkinci ebeveyn çocuğa en az iki ay boyunca bakma görevini üstlenirse ebeveyn parası ödemeleri 14 aya kadar uzatılabilir (<https://www.research-in-germany.org/>).

3.3.1.2. Almanya'da Çocuk Yardımı

1920'de yürürlüğe giren Alman İmparatorluğunun ilk birleşik vergi sistemi, bir ailenin çocuk sayısına dayalı vergi indirimlerine izin veren düzenlemeleri de içeriyordu. Doğrudan çocuk yardımı ödemeleri ilk olarak 1930'lu yıllarda başlatıldı, ancak 1945'te kaldırıldı. Çocuğu olan aileler için aylık çocuk yardımı, 1950'de Doğu Almanya'da ve 1954'te Batı Almanya'da yeniden başlatıldı (<http://www.perfar.eu/policy/family-children/germany/>).

Almanya bilindiği gibi ailelere ödediği çocuk paralarıyla meşhurdur. Çocuk paraları fayda sahiplerine peşin olarak ödenen vergi iadesi şeklinde ödenmekte ve yıl sonunda ise mahsuplaşma gerçekleşmektedir. Çocuk parası ve çocuk zammı ailelere Federal İş Kurumu aracılığıyla ödenmektedir (Albayrak, 2014:37)

Çocuğu olan ve Almanya'da oturan herkesin çocuk parası alma hakkı vardır. Geçerli bir yerleşim izni ya da belli amaçlara yönelik oturma izni olan yabancılar da bu hakka sahiptir. Ancak dar bir çerçevede belirlenmiş şartların yerine getirilmiş olması durumunda, mesleki görevleri nedeniyle bir süre Almanya dışında yaşayan anne ve babalar da çocuk parası alabilirler (Özetle Sosyal Güvenlik 2018:7). Hukuki durumları

Avrupa birliğinin serbest dolaşım yarasınca dzenlenmiş ve Almanya'da ikamet edip serbest dolaşım hakkına sahip olan Avrupa Birliği ve de Avrupa Ekonomik Bólgesi vatandaşları (Belçika, Bulgaristan, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, İngiltere, İrlanda, İzlanda, İtalya, Hırvatistan, Letonya, Lihtenřtayn, Litvanya, Lüksemburg, Malta, Hollanda, Norveç, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, İsveç, Slovakya, Slovenya, İspanya Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Kıbrıs) ile İsviçre vatandaşları bir yerleşim iznine veya oturma iznine sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın çocuk parası alabilirler (https://con.arbeitsagentur.de/prod/apok/ct/dam/download/documents/KG2-t-MerkblattKindergeld_ba014323.pdf /).

Çocuk parası ailede sadece bir kişiye verilir. Anne ya da baba istekleri doğrultusunda çocuk parasını alır. Anne ve baba boşanmış ise çocuklar kimin yanında yaşıyor ise çocuk parası ona verilir. Çocuklar boşanmış anne ya da babanın yanında yaşamıyorsa çocuklar kimin yanında kalıyorsa büyükanne, büyükbaba ya da çocukların geçimine en çok kim katkı sağlıyorsa çocuk parası ona verilir. Çocuk parası alma yaşı 25 olmasına rağmen bazı özel durumlarda 25 yaşının üzerinde olanlar içinde çocuk parası verilir. Bu özel şartlar 25 yaşından sonra da eğitimine devam ettirmesi veya eğitimine devam etmesi halinde 25 saatten fazla çalışmaması durumunda ise yine çocuk parasından faydalanabilir. Ayrıca askerlik hizmetini yapanlar için de 25 yaş sınırı yoktur. Engelli, bakıma muhtaç bireyler için 25 şartı bulunmamakta anne ya da babanın engelli birey için devamlı çocuk parası alma hakkı vardır (<https://www.bmfsfj.de/>).

Çocuk parası Almanya'da aileler için en önemli faydalarından biridir. Bu sayede mali rahatlama katkısı doğrudan ailelere ulaşır.

- Birinci ve ikinci çocuk için aylık 192 Euro
- Üçüncü çocuk için aylık 198 Euro
- Dördüncü ve daha fazla çocuk için ayda 223 Euro her çocuk için ödeme yapılır.

Aşağıdaki kişiler çocuk haklarına sahiptir

Ebeveynler,

Evlat edinen ebeveyn,

Üvey çocuklarına ev sağlayan eşler,

Torununa ev sahipliği yapan dedesi,

Çocukları yetiştirmek için kalıcı bir ev sağlayan diğer kişiler,

Vergi avantajları yalnızca Alman vatandaşları tarafından talep edilebilir (<http://www.scheller-international.com/child-benefits-in-germany/>).

3.3.1.2.1. Çocuk Parası Yardımı

Çocuk parası yardımı 1 ocak 2017 tarihi itibari ile çocuk başı maksimum 170 Euro olacak şekilde düzenlenmiş ve 10 milyon Euro ödenek tahsis edilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması amacı ile yerel yetkili aile fonuna müracaat etmesi halinde asgari gelir düzeyi (anne-baba birlikte ise) 900 Euro'nun altında ya da (sadece anne yada baba söz konusu ise) 600 Euro'nun altında ise aileye çocuklardan dolayı yapılan katkıdır (<https://www.bmfsfj.de/>).

Almanya çocuk parası yardımları ile nüfus artış oranını yükseltme amacı taşısa da hedeflediği oranın halen çok altındadır. Almanya kadın doğum oranı halen ölüm oranının altındadır. 2015 yılında doğum sayısı yüzde 3.2 artarak 737.630'a yükseldi ancak bu, 1990'da kaydedilen 905.675'den çok aşağı seviyede olmuş ayrıca 1964'teki 1.4 milyon doğum sayısının yaklaşık yarısının altındadır (<http://www.reuters.com/article/us-germany-children-idUSKCN11A0P6/>).

3.3.2. Fransa

Fransa'da sosyal yardımların İngiltere ve Almanya gibi ülkelere kıyasla daha sonraki dönemlerde başlaması sanayileşmenin daha geç dönemlerde başlaması sonucundadır. Sosyal yardım kapsamında Fransa ilk olarak çocuklara yönelik politika uygularken sonraki dönemlerde kadınlar ve akabinde erkek kadın farketmeksizin tüm işçileri kapsayan bir sosyal yardım modeli haline almıştır (https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/92285/mod_resource/content/1/Geli%C5%9Fmi%C5%9F%20%C3%9Ckelerde%20%C4%B0lk%20Sosyal%20Politika%20Uygulamalar%C4%B1%20-%20Fransa%20ve%20Almanya.pdf).

3.3.2.1. Fransa'da Aile Yardımları

Sosyal Güvenlik Yasası'nın L. 512-1. Fıkrası uyarınca " *Fransa'da ikamet eden bir ya da daha fazla bağımlı çocuğa sahip Fransa vatandaşı ya da yabancı herhangi bir kişi Fransa da ikamet etmekte olup bu çocuklar için aile yardımı alma hakkına* "

sahiptir. Çocuk yardımları; meşru, gayri meşru, evlatlık edinilen ya da 18 yaşına kadar yetiştirilen çocuklar için nakdi yada ayni (yiyecek, konut, giysi) olarak verilir (http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_4.html/).

1870'lerde kalabalık ailelere ekonomik yönden destek sağlayabilmek amacı ile idari hizmetlerde ve demiryollarında çalışan işçilere verilen ek destek ile aile yardımları Fransa'da ilk kez uygulanmaya konulmuştur. Aile yardımları, 1. Dünya savaşı sonrasında ise Fransa'da yüksek enflasyonun özellikle işçiler üzerinde ki olumsuz etkisini önleyebilmek için amacıyla büyük bir öneme sahip olmuştur. Aile yardımları 1918 yılına kadar bireysel nitelik taşımış olsa da bu tarihten itibaren işverenlerce oluşturulan Denkleştirme Sandıkların'ca yapılmaya başlanmış ve ödemelerin yükü işverenler arasında dağıtılmıştır. Böylece sanayileşme ile ortaya çıkan sosyoekonomik gelişmelerin bir sonucu olarak aile yapısının değişmesi ve bağımlı çalışmanın yaygınlaşması gibi nedenlerle sosyal bir zorunluluk olarak ortaya çıkan aile yardımları, ücretlerin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Karaca Kocaman, 2009:5).

1920-1925 yılları arasında fonlara yönelik çeşitli endişelerle gönüllü olarak ödenen aile yardımları, 1940'da tarımda endüstrisinde, 11 Mart 1952 tarihinde ve daha sonra da ticarete yapılmıştır. 1939'da aile yasasına göre, demografik ön yargılar, bir taraftan birincil olarak, artan bir doğum oranına tamamen ya da kısmen fayda sağlayan ve fayda yaratarak ilk çocuğun gerçek elden faydalanmasını ifade eden Fransız yasalarını etkiliyordu. 1945'te Fransız sosyal güvenlik sistemine entegre edilen aile yardımları, 1946'da yürürlüğe giren 22 sayılı Kanunla neredeyse tüm nüfusu kapsayacak şekilde genişletildi. Belirli bir amaca tahsis edilen yardımlar: Uzmanlaşmış eğitim yardımı, konut yardımı, faydalanıcıların geliri dikkate alınmaksızın ödenir. Ancak ikinci olarak yardım yapılan birey istihdam edilmeli veya çalışmaları gerekçelendirilmelidir (Roy, 1983:337).

Fransa çocuklar için nakit yardımı yaptığı gibi hizmet ve mal yardımlarını da içeren çok çeşitli yardım uygulamaları ile Açık Aile Politikası'na sahip olduğunu görmekteyiz. Fransa'da aile yardımları sadece çocuk yardımlarını değil; vergi indirimi, sosyal güvenlik ivazları, gelir düzeyine bağlı olarak verilen ek yardımlar ve sübvansiyonlar gibi çeşitli yardımları da kapsamaktadır. Ancak çocuk parası, nüfus

artışını teşvik etmek amacıyla birinci çocuk istisna tutularak ikinci çocuktan itibaren verilmektedir (Atatanır, 2011:151)

1976'da başlatılan tek ebeveyn yardımı, bağımlı çocuklar olan, özellikle de kadınlar için tek bir kişi için azami bir ücret garantisi başlatılmasını öngörüyordu. Bununla birlikte, önemi dikkate alınan kaynakların çokluğu ve kaçınılmaz olan karmaşıklık, bu nedenle sınırlıdır.

Tüm nüfusa ödenen aile yardımları, hem kişinin durumuna bağlı ve gelirden bağımsız ve hem de Nisan 1998'den beri çocuk parası için de geçerli olduğu üzere münhasıran gelire bağlıdır. Bu yardımlar, ilk planda aile üzerinde var olan yüklerin telafi edilmesine hizmet etmektedir (Kauffman 1999:11).

Çocukların para maliyeti önemli olduğu ölçüde çocuk yardımı şeklinde bir gelir aktarımı etkili olmalıdır. Yaklaşık bir hesapla her bir çocuk ev içi tüketimi % 20 artırır. Bu anlamda Fransa ve İskandinav ülkelerinin başı çektiği refah devleti cömertliğinde büyük farklar vardır. Her çocuk için eşit miktar yardım öngören İskandinav ülkelerine karşılık, Fransa'da ilk çocuğa yardım ödeneği yapılmaz, ancak birden çok sayıda çocuk ödüllendirilir. İskandinavya ülkelerinde ki örtük mesaj, bütün çocukların eşit değerde olduklarıdır. Fransız yaklaşımı ise ilk çocuğa hiç değer atfetmeyerek ve üçüncü çocuğu daha değerli kılarak, doğum yanlısı bir tavır sergiler. Anlaşıldığı üzere, çocuklu ailelere gelir aktarımının, belki Fransa'daki üçüncü çocuk ödülü hariç, doğurganlık üzerinde önemli bir etkisi olduğuna dair pek bulgu yoktur. Çocuk yardımlarının asıl gerekçesi başka yerdedir. Çocuk yardımları kısmen çocuk sahibi olmanın maliyetini dengeler. Kısmen de çocukların kolektif bir fayda ürettiğini resmen tanır (Esping-Andersen, 2009:117-118)

Fransa da bireylere sağlanan nakdi yardımlara "asgari uyum geliri" adı verilmektedir. Aile için fiilen ödenen konut yardımı belirlenen sabit miktarların altında ise destek bu yardımla sınırlandırılmaktadır. Aile içerisinde mevcut kişi sayısının artması halinde aileye yapılan bu desteğin oranı da artmaktadır. Yalnız yaşayan çocuklu kişilere çocuk sayısı dikkate alınarak ek destek sağlanmaktadır. Sonuç olarak yardımlar aileye, kişiye, doğal olarak müracaatçılara özel olmaktadır (Karabulut, 2011:162).

Fransa'da mevcut aile yardımlarında ülke vatandaşları Fransa'da ikamet edenler ve Fransa'da kalmalarında kararlılık sahibi olan yabancılar yararlanmaktadır.

Yardımlardan faydalanabilmek için özetle Fransa'da oturuyor olması ile birlikte 25 yaş sınırı dikkate alınmaktadır. Ancak sorumluluğunu üstelendiği bir çocuk varsa 25 yaş altı vatandaşlarda mevcut yardımlardan faydalanabilir. Yardımlardan faydalanabilmek için eğitime, uyum formasyonuna ve istihdama ilişkin faaliyetlere katılmaya hazır durumda olmak şartı vardır. Yardımlardan faydalanma amacı taşıyan kimse, yerel uyum komisyonu tarafından hazırlanan uyum faaliyetlerine katılmak üzere bu sözleşmeyi kabul etmek zorundadır (Karabulut, 2011:161).

Fransa ülkede oturan vatandaşlara yaptığı parasal yardımlarla topluma bağlanma ve bütünleşmeyi sağlayıcı bir rol üstlenmektedir. Amaçlanan bu bağın ne şekilde kurulacağı her bireyin özel durumuna göre değişiklik göstermektedir. Bu amaç için sağlanan parasal yardımlar ile Fransa diğer Avrupa ülkelerinden ayrılmaktadır. Örneğin, 55 yaşındaki dul bir kadına mesleki staj yerine kendi çevresinde faydalı olabileceği herhangi bir sosyal etkinlik önerilir. Buna karşılık genç ve işsiz bir kişiye iş bulabilmesi amacıyla, yeteneklerini ve mesleki bilgisini artırabileceği bir eğitim ve staj programı uygulanır. Ancak toplumla bütünleşme ödevi, yapılan parasal yardımların koşulu değildir. Tam tersine bu haktan yararlananlara sunulan bir olanak ve hizmettir (Kaya, 2009:52).

Asgari gelir desteğinin en iyi örneği olarak literatür de yer alan Fransa'da aile yardımları özellikle bu kanaldan desteklemekte ve asgari gelir desteği haricinde ki yardım kanallarına fazla ihtiyaç hissedilmemektedir.

Aile politikalarının doğurganlık üzerindeki etkisi; Çeşitli değerlendirmeler ile, finansal destek sağlayan politikaların, doğum anında ailelere verilen desteğin veya ücretli izin, doğurganlıkta olumlu ancak oldukça sınırlı bir etki oluşturduğu görülmüştür. Yıllardır uygulanan politikalar içerisinde, çocuk bakımının sağlanması ile çocuk bakım hizmetlerinin teşvik edilmesinde ailelerin çocuk sahibi olmasında ve kadınların işgücüne dahil olmasında en etkili yol olduğu görülmektedir (https://www.un.org/en/development/desa/population/events/pdf/expert/24/Policy_Briefs/PB_France.pdf/).

Fransa'da Aile Ödenekleri alan yaklaşık 5 milyon aile var. Karşılaşılması gereken koşullar:

- Ailelerin 20 yaşın altında en az iki çocuk sahibi olması gerekir.

- Bir adresin olması gerekir ve geçerli kimlik belgeleri olmalıdır, örn. Avrupalılar için pasaport, Avrupalı olmayanlar için ilgili alfabetik liste.
- Herhangi bir resmi adres yoksa, CCAS'a (merkezi toplumsal eylem sosyal bürosu) kayıt yaptırılması gerekiyor (<https://www.frenchentree.com/living-in-france/caf-benefits-in-france-10-things-you-need-to-know/>).

Tablo 3.1. Aile Ödeneği İçin Mevcut Miktarlar

ÇOCUK SAYISI	TÜM MALİYET
2 çocuk için	129,35 £
3 çocuk için	295,05 £
4 çocuk için	460,77 £
Ek çocuk başına	165,72 £

Kaynak:(<https://www.frenchentree.com/living-in-france/caf-benefits-in-france-10-things-you-need-to-know/>).

3.3.2.2. Fransa'da Çocuk Yetiştirme Parası

Ebeveyne ilk çocuk için 6 ay ikinci çocuk için 24 ay üç ve üzeri çocuk için ise 48 ay olacak şekilde çocuk yetiştirme yardımı ödenir.

Çocuk yetiştirme parası için yapılan aylık nakdi tutar işten tamamen ayrılma durumunda 390.92 €, ebeveynin yasal çalışma süresinin maksimum % 50'den fazla olmayacak oranda olması halinde 252.71 €, ebeveynin hukuki çalışma süresinin % 50 ile % 80'i arasında olması halinde ise 145.78 € 'dur (http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france/an_4.html/).

3.3.3. Belçika

Belçika da sosyal yardım sistemi, ülkede ki tüm vatandaşları kapsayacak şekilde ve devletin sistemin bir parçası olarak yer aldığını savunan Bismark ve Beveridge sistemlerinin karışımından oluşan bir yapıya sahiptir. Bismark sistemine göre sosyal koruma görevinin finansmanı işçi katkısı, işveren katkısı ve devlet katkısından karşılanıyor olması gerekirken Beveridge sistemine göre ise finansman kaynağının tamamı vergilerden sağlanmalıdır. Belçika sosyal koruma sistemi her iki sistemin

harmanlanmış halidir (http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/f895c162-98a5-4aa8-9eb6-c4ff4ef134bb/avrupa_birliginde_sosyal_guvenlik30Mayis.pdf?MOD=AJPERES).

Belçika, 1946 yılında ilk Aile Bakanlığı'nın kurulması ile başlayan uzun bir aile politikası hikayesine sahiptir. Aile yardımları ve okul öncesi eğitim sisteminin yaygınlaştırılmasının yanı sıra Belçika'da aileler tarafına sağlanan aile destek politikaları, aynı zamanda sosyal güvenlik sistemidir. Ayrıca devam edecek olursak, Belçika sisteminin çocuk parası uygulaması, Avrupa'nın en cömert aile yardımlarından biri olarak kabul ediliyor. Ülke, AB'nin Sosyal Aile Koruma Politikası'na yüksek düzeyde uyum göstermiş ve her ailedeki malî korumayı sağlamayı başarmıştır. Belçika, anne-babalar için ekstra masrafları doğrudan karşılamak için azami esnekliği olan ailelere acil maddi destek sunduğu için en kapsamlı nakit yardım sistemlerinden birine sahiptir. Aile politikalarının çoğu yerel bölgeler tarafından geliştirilip uygulanmaktadır (<http://www.perfar.eu/policy/family-children/belgium/>).

Bilindiği gibi yerel idareler sosyal yardım kapsamında yapılan yardımlar için hedef kitleyi ve onların ihtiyaçları hakkında bilgi edinebilme imkanları merkez idarelerden çok daha fazladır. Yerel idarelerde sosyal kontrol mekanizmalarına yakınlık önemli bir avantaj olarak görünmektedir. Belçika da yerel idarelerin sosyal yardımlar üzerinde ki etkisi azımsanamayacak kadar çoktur (Hacımahmutoğlu, 2009:39).

Belçika sosyal güvenlik sistemi, gelirden elde edilen sosyal katkı paylarının ödenmesine dayanmaktadır. Bu sosyal katkılar, sosyal güvenlik sistemini finanse etmek için kullanılır. Her ay işveren, maaşınızın yüzde 30'u ila 40'ını sosyal güvenlik fonuna yatırır. Çalışan ayrıca brüt maaşının bir kısmını sosyal güvenliğe katkı payı olarak öder. Bu fon daha sonra sosyal güvenlik ödemesinde kullanılır (https://www.belgium.be/en/family/social_security_in_belgium/).

Sosyal güvenlik fonunda toplanan sosyal güvenlik katkı payları işsizlik ödemelerinde, hastalık durumunda yapılan yardımlarda, iş kazalarında verilen ödeneklerde, emeklilikte ve aile yardımlarında önemli bir finans kaynağıdır (Hacımahmutoğlu, 2009:39).

3.3.3.1. Aile Yardımları

Belçika ailelere yönelik en kapsamlı yardım programını yürüten bir sisteme sahiptir. Ayrıca Belçika'da aile yardımı politikası ile iş-aile dengesini kolaylaştıracak bir çok adım atılmıştır. Aile politikaları ile elde edilmek istenen amaçlar açıktır. Doğurganlık oranının artırılması, ebeveyn ve çocuklar arasındaki bağın güçlendirilmesi, refah seviyesinin yükseltilmesi ve yoksulluk ile mücadele en önemli amaçlardır (<https://dendax.com/tr/belcika-cocuk-yardimi>).

Türkiye ve Belçika arasında 4 Temmuz 1966 tarihinde Brüksel'de imzalanan sözleşme içerisinde yer alan bölüm 5'te aile yardımları başlığı altında 5 madde düzenlenmiştir. Bunlar;

1. Milli mevzuata göre aile yardımlarından yararlanma hakkının doğması bir çalışma süresinin veya muadil sürenin tamamlanmış olması şartına bağlandığı takdirde, her iki ülkede geçen süreler de dikkate alınır.
2. Belçika'da çalışan işçilerden çocukları Türkiye'de ikamet edenler, özel yardımlar ve zamlar hariç olmak üzere, Belçika mevzuatında "Aile Yardımları" olarak adlandırılan yardımlardan yararlanırlar.
3. Çocukları Türkiye'de yaşayan yaşlılık, dulluk, malullük, iş kazası veya meslek hastalığı yardımlarından yararlananlar, özel yardımlar ve zamlar hariç olmak üzere, Belçika mevzuatında öngörülen aile yardımlarından yararlanırlar.
4. 2 ve 3 üncü paragraflarda zikredilenlerin yetimlerinden Türkiye'de ikamet edenler, özel yardımlar ve zamlar hariç olmak üzere, Belçika mevzuatında öngörülen aile yardımlarından yararlanırlar.
5. Hangi çocukların yardımlardan yararlanacakları, yardımlardan faydalanma şartları ve yardım tutarları ile yardım süreleri bir idari anlaşma ile tespit edilir (https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc050/kanuntbmmc050/kanuntbmmc05000861.pdf/).

2020 yılından itibaren Federal hükümet'ten alınıp bölge hükümetlerinin yetkisine verilecek olan Aile yardımı ödeneklerinde yüzde 75 artış sağlanacağı açıklanmıştır.. Brüksel Hükümeti Başbakanı Rudi Vervoort, tarafından yapılan açıklamaya göre;

üzerinde antlaşmaya varılan reform 2020 yılında yürürlüğe girdiğinde 125 bin ailenin 3/4 ünün alacağı aile yardımı ödeneklerinde artış olacaktır. Şu anda evli ve bir çocuğu olan ailenin aldığı 95 £ aile yardımı 180 €'ya, evli ve iki çocuğu olan ailenin aldığı 273 € aile yardımı ise 420 £'ya, evli ve üç çocuğu olan ailenin aldığı 537 € euro aile yardımı ise 750 £'ya yükseltilecektir (<https://www.communityabroad.com/turkish/post/1000000015876>).

3.3.3.2. Çocuk Parası

Belçika'da her çocuk 18 yaşına kadar çocuk yardımı alabilir. Bunun istisnaları 18 yaşını dolduran birey eğer öğrenciliğe devam ediyorsa 25 yaşına kadar Belçika devleti tarafından çocuk yardımı devam ettirilir. Öğrenci olduğu dönemde başka bir işte çalışıyorsa (yıl içerisinde 240 günü geçmemek şartı ile) çocuk parası yinede kesilmez devam ettirilir. Ayrıca engelli bireyler, çırak olarak çalışan ve işsiz gençler içinde çocuk parası devam eder (<https://dendax.com/tr/belcika-cocuk-yardimi>).

Belçika'da 2020 yılından itibaren yardım miktarı 0 ila 12 yaş arası çocuklar için 150 €, 12 ila 18 yaş arası çocuklar için 160 € olacaktır. Bu öğrenci, genç öğrenci olmadığı sürece 24 yıl kadar aynı kalacak. Bu noktada, ödeneğin miktarı 170 € 'ya yükselir. Tek bir çocuğu olan aile 0 ile 24 yıl arasında, 150 € 'da kalacak. Öte yandan yeni sisteme göre her iki ebeveynleri ölmüş olan yetim çocuklar ayda 225 euro alacak. Doğum ve evlat edinme primi ilk çocuk için 1100 € olarak belirlenirken, ikinci ve diğerleri için 500 euro olarak belirlenmiştir (<https://www.communityabroad.com/turkish/post/1000000015876>).

3.3.4. Lüksemburg

Lüksemburg'da sosyal koruma sistemi ile ilgili ilk düzenleme, 1901 yılında sadece işçileri kapsayacak şekilde uygulanan zorunlu sağlık sigortasıdır. Sonraki süreçte sosyal sigorta ve sosyal yardımlarda hızlı ilerleme sağlanmıştır. Lüksemburg ILO 102 sayılı sosyal güvenlik konvansiyonu ile düzenlenmiş olan sosyal koruma sistemlerinin tamamını uygulayan ülkeler içerisinde yer almaktadır (http://www.sgk.gov.tr/wps/wcm/connect/f895c162-98a5-4aa8-9eb6-c4ff4ef134bb/avrupa_birliginde_sosyal_guvenlik30Mayis.pdf?MOD=AJPERES).

3.3.4.1. Aile Yardımı

Aile yardımı, çiftlerin çocuklarını aile masraflarını telafi ederek yetiştirmelerine yardımcı olmak amacıyla sağlanan mali yardımlardır, yani çocuğun yetiştirilmesi ve eğitimi ile bağlantılı mali masraflardır. CAE, Lüksemburg Büyük Dükalığı'ndaki tüm aile yardımlarını yöneten kamu kuruluşudur. Yıllık bütçesi 1,1 milyar avronun üzerindedir (<https://cae.public.lu/fr.html>).

Ayrıca, maddi yoksunluk durumunda acil barınak sağlanması, Büyük Dükalardaki otuz refah bürosunun sunduğu avantajlar arasındadır. Belediye veya bölgesel refah ofisleri Sosyal Konut İdaresi ile yakın işbirliği içerisinde çalışmalar (<http://www.luxembourg.public.lu/en/vivre/logement/beneficier-dun-logement-social/index.html/>).

Lüksemburg, sürekli olarak artan bir göç ile işgücü içindeki göçmenlerin ve sınır ötesi banliyelerde en fazla payı olan ve rekabet sektörü içinde daha çok olan AB ve OECD üye ülkesidir. Lüksemburg, son 100 yılın son yirmi yılında daha önemli bir atılım ile genel ve geniş bir refah rejimi geliştiren tipik bir Bismarck korporatist refah sistemine sahiptir. Ekonomik kriz ile sosyal yardımlara olan bağımlılığın yüksek olması hemen hemen tüm üye devletlerin 1970'lerden itibaren orijinal sistemlerini değiştirmelerine neden olmuştur. Çoğunlukla daha eski cömert hükümlere kıyasla kesintilerle liberalleşme yoluna gitmişlerdir (<https://ideas.repec.org/p/irs/cepswp/2011-29.html/>).

3.3.4.2. Çocuk Yardımı

Ebeveynlere doğumdan sonra bir dizi ödenek programları mevcuttur bu ödenekler herhangi bir hamile ve doğum yapan kadınyasal olarak lüksemburg'da ikamet etmeye başladığı andan itibaren analık yardımından faydalanmaya başlar. Bu yardım nakdi olarak anne doğum yaptıktan sonra 8 haftadan 16 haftaya kadar ödenir. Her canlı doğan bebek için üç bölümde ödenen bir doğum yardımı vardır. Bu ödemelerin ilk bölümünden yararlanabilmek için hamile kadın en az beş defa sağlık kontrolü ve bir defa dış sağlığı kontrolünden geçtiğini bildirmek zorundadır. İkinci olarak annenin sağlık durumunun hamilelik süresince değişip değişmediğine dair doğumdan sonra bir defa kontrol yapılmış olmalıdır. Üçüncü kısım ödemededen yararlanabilmek için ise

çocuğun bakımından sorumlu aile yada herhangi biri çocuğun iki yaşına kadar en az dört defa genel sağlık kontrollerinin yapıldığını bildirmelidir (<http://www.sargutan.com/LUKSEMBURG%20SAGLIK%20SISTEMI.pdf>).

Çocuk parası almaya hak kazanmak için, 18 yaşın altında (çocuk tam zamanlı öğrenci ise 27 yaşın altında) olmalıdır. Çocuğun engelli olması halinde yaş sınırlaması olmaksızın çocuk parası yardımı yapılmaya devam eder. Çocuk yardımı, aylık otomatik olarak ödenir. Çocuk sayısına ve çocuk yaşına göre ebeveynlere ödenen miktar:

- Bir çocuk için ayda 185,60 €;
- İki çocuk için, aylık 220.36 €, çocuk başına;
- Üç çocuk için aylık 267.59 €, çocuk başına;
- Her ek çocuk için aylık 361.83 €; artı
- 6-11 yaşlarındaki her bir çocuk için aylık 16.17 €;
- 12 yaş üstü çocuk başına 48.52 €.
- Çocuğun ciddi şekilde özürlü olması durumunda aylık 185.60 € eklenir (<https://euraxess.lu/eng/Daily-life/Allowances/Child-allowance/>).

2000 yılının ilk döneminde yapılan incelemeler sonucunda maddi çocuk yardımları kapsamında 0-19 yaş arası kişilerde alım gücü standardına göre en cömert ülkenin Lüksemburg olduğu söylenebilir (Akbaş 2009:139).

3.3.5. Türkiye’de Aile Yardımı Uygulaması

Avrupa ülkelerinde aile yardımı politikalarının önem kazanmasında nüfus yapısı, doğurganlık hızındaki düşüş ve diğer sosyal etkenler etkiliyken, Türkiye’de aile yardımı politikalarının doğuşunda ve gelişiminde farklı etkenlerin olduğu bilinmektedir. Türkiye’de toplam nüfusun, çoğu Avrupa ülkesinden daha yüksek olmasının yanı sıra toplam doğurganlık hızının da yıllar itibariyle düşmesine karşın yinede bütün Avrupa ülkelerinden daha yüksektir (Göçmez, 2005:26).

Aile yardımı politikaları Batı ve Doğu Avrupa ülkelerinde nüfusun tamamını kapsarken Türkiye’de ise aile yardımları nüfusun belirli bir kesimin fayda sağlayabileceği şekilde uygulanmaktadır. Türkiye’de yardım yapılırken ailenin geliri gibi faktörler etkili olmakta ayrıca yardımın yapılacağı zaman aralığı ve yardım miktarı

da uygulamada yetersiz kalmaktadır. Bu yardımlarla ilgili farklılıklardan beklide en önemlisi yardımın finansmanı açısından ortaya çıkmaktadır (Göçmez, 2005:29).

Türkiye'nin 28 Haziran 1952 tarihinde belirli hükümlerini onaylamış olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) 102 sayılı Sosyal Güvenliğin Asgari Normları Hakkındaki Sözleşmesinin 40 ıncı maddesinde aile yardımları 'Yardım yapılacak hal, mevzuatla tayin olunacağı şekilde, çocukların geçimini sağlama mükellefiyeti' olarak tanımlanmıştır. Yapılacak yardımlar ise sözleşmenin 42 nci maddesinde konulacak şartlar çerçevesinde periyodik ödemeler yapılması; çocuklara yiyecek, giyecek, mesken, tatil geçirme yerleri veya ev idaresinde yardım sağlanması yahut bu yardımların mezc edilerek temini olarak sıralanmıştır. Anılan sözleşmede riskler bazında iş kazası, meslek hastalığı, analık, hastalık, işsizlik, malullük, yaşlılık, ölüm ve aile yardımı sigorta kolları belirlenmiş ve bu dokuz riske karşı çalışanların sigortalanması tavsiye edilmiştir (<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423873884.pdf/>).

Türkiye'nin onaylamadığı maddeler içerisinde olan aile yardımları ile ilgili hükümler sigorta kolu olarak ülkemizde uygulamada olmayan bir risk alanını oluşturmaktadır (Atatanır, 2011:150).

Türk yardım sisteminin en belirgin özellikleri, sistematik sosyal yardım şeması olmaması nedeniyle risk durumunda pek çok kişinin aile yardımları ile ayakta durmaya çalışması yani Türk yardım sisteminin aile temelli olması ve çok parçalı bir yapıya sahip olmasıdır. Bu iki belirgin özelliğe paralel olarak Türk yardım sisteminin en önemli problemleri ise kurumlar arası eşgüdümün olmaması, sosyal hak kavramının görmezden gelinmesi ve objektif yardım kriterlerinin olmamasıdır (Altun, 2011:144).

Ülkede aileye yönelik yardımlarda muhtaçlık birey üzerinden değil hane üzerinden değerlendirilmektedir. Aile yardımları özel bütünleşik bir sistem içinde verilmemekte yalnızca değerlendirme açısından kolaylık sağlanması amacıyla böyle bir kategorileştirmeye gidilmiştir zira aşağıda anlatılan yardımlar aileye yönelik birbirinden bağımsız yardımlardan oluşmaktadır. Aile kavramı ise resmi nikah ile evlilik bağına dayanmaktadır (Aktaş, 2014:99).

Türkiye'de aile yardımları tek elden yapılan yardım olarak değil, merkezi ve yerel birçok birim tarafından yapılmaktadır. Yardım faaliyetinde bulunan birimlerinde düzenli ve istikrarlı bir faaliyet yürüttükleri tam olarak söylenemez. Kullanılan ölçütler,

personel yetersizliği, kayıt dışı ekonomi, partizan dūřünceler ve değişken aile yapıları adilane aile yardım programlarının uygulanmasının önündeki en büyük nedenlerdir.

Yoksulluk ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin önlenmesinde, toplumsal huzurun sağlanması sosyal güvenlik sistemi uygulamaları önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkiye’de sosyal güvenlik ve sosyal yardım uygulamalarına ilişkin kurum ve kuruluşlarla birlikte çeşitli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Sosyal sigorta uygulamaları için Sosyal Güvenlik Kurumu, sosyal yardımlar içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) kurularak bu uygulamaların icrasında daha etkin olunması amaçlanmaktadır (şentürk, 2016:108). 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı resmi gazetede Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleştirildi ve yeni ismi ile Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı sosyal yardımların icrasında görevlidir (http://bianet.org/bianet/siyaset/199722-calisma-sosyal-hizmetler-ve-aile-bakanligi-nin-ismi-degisti?bia_source=rss).

Aile yardımları gerek bir sigorta kolu gerekse sosyal yardım olarak birçok ülkede uygulanmaktadır. Ülkemizde de aile yardımı niteliğinde olan bazı yardımlar hali hazırda uygulanmaktadır. Bu yardımların ana kitlesi gelir düzeyi düşük olan aileler olarak belirlenmişe de çalışma hayatında olan kişilere yönelik de bazı yardımlar yapılmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde Türkiye’de uygulanan aile yardımlarına ve kapsamına değinilip Türkiye için bir aile sigortası modeli önerilmektedir (şentürk, 2016:108).

3.3.5.1. Aile Yardımlarında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’nın Rolü

Gücünü Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın "Türkiye Cumhuriyeti demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir" hükmünden alan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulmuştur (<https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/hakkinda/tarihce/>).

Özellikle 24 ocak 1980 istikrar paketi neticesinde reel gelirdeki düşüş ve gelir dağılımındaki bozulmalar neticesinde oluşan toplumsal baskı sonrası kurulmuştur.

Kurulduğu tarihten 09.12.2004 tarihine kadar Fonun idari işleri Başbakanlığa bağlı bir birim olarak faaliyet gösteren Fon Genel Sekreterliği eliyle yürütülmüştür.

01.12.2004 tarihinde kabul edilen, 09.12.2004 tarihinde de Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 5263 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunla Fon Genel Sekreterliği, Başbakanlığa bağlı bir genel müdürlük olarak teşkilatlandırılmış, böylece fon idaresi bu tarihte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur (<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/hakimizda/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sygm-tarihce/>).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), ülkemizde sosyal yardım hizmetlerini en yaygın, kapsamlı ve organize biçimde yürüten kuruluştur. SYDGM, sosyal yardım faaliyetlerini 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile oluşturulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarıyla yürütmektedir. Bu kaynakları yine aynı yasa ile ülkemizdeki tüm il ve ilçede oluşturulan ve başkanlıklarını illerde valilerin ilçelerde ise kaymakamların yaptığı 1000'e yakın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) aracılığı kullanmaktadır. Sosyal yardımların hedef kitlesi söz konusu yasa ile belirlenmiş olup, sosyal güvencesi bulunmayan fakir ve muhtaç vatandaşlardan oluşmaktadır. Bu vatandaşlarımıza temel ihtiyaçlarının (gıda, eğitim, yakacak, barınma, sağlık, gibi) karşılanmasına yönelik yardımlar yapılmakta, ayrıca çalışabilir durumda bulunanların üretken hale getirilmesine yönelik olarak proje destekleri vermektedir (Güneş, 2009:99).

Tablo 3.2. Rakamlarla Türkiye’de Sosyal Yardım (2016)

Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı	32.000.00 (Bin TL)
Sosyal Yardımların GSYH İçindeki Payı	%1,45
Sosyal Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	3.154.069
Düzenli Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.342.946
Geçici (Sürelili) Yardımlardan Faydalanan Hane Sayısı	2.046.888
SYDTF Kaynaklarıyla Yapılan Yardımlara Aktarılan Tutar	5.018.086.885
2022 Yaşlılık ve Engelli Maaşı Hak Sahibi Sayısı	1.292.355
2022 Yaşlılık ve Engelli Maaşı Toplam Aktarılan Kaynak	4.763.796.699 TL
Gss Primi Devlet Tarafından Ödenen Kişi Sayısı	6.683.106
Gss Pirim Desteği (SGK’ya Ödenen)	7.002.820.942 TL.
Kişi Başı Günlük Harcaması, Cari Satın Alma Gücü Paritesine (SGP) Göre 2,15 Doların Altında Kalan Fert Oranı (2015)	%0,06
Kişi Başı Günlük Harcaması, Cari SGP’ye Göre 4,30 Doların Altında Kalan Fert Oranı (2015)	%1,58
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sayısı	1000
SYDV Personel Sayısı	9.058
SYDV Sosyal Yardım ve İnceleme Görevlisi Sayısı	3.839

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, RAPOR 2016:48

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları her il ve ilçede olmak üzere toplam 1000 adettir. Kuruluş itibari ile özerk bir yapıya sahip olan kuruluş personel olarak vakıf müdürü, sosyal yardım ve inceleme görevlisi, büro görevlisi ve yardımcı hizmetli den oluşur. SYDV’de Başkan Vali ya da Kaymakam olmak şartı ile Belediye Başkanı, Milli Eğitim Müdürü, Tarım Müdürü, Sağlık Müdürü, Mal Müdürü, Müftü, iki seçilmiş muhtar, bir sivil toplum örgütü temsilcisi, iki de hayırsever vatandaştan oluşmak şartı ile 12 kişilik mütevelli heyeti her türlü karar verme yetkisine sahiptir (<https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanismani-tesvik-fonu>).

Asgari ücret tespit komisyonu’nda asgari ücretin 2019 yılı için brüt 2 bin 558, net 2 bin 20 lira olarak belirlenmesine ilişkin karar, 27 Aralık 2018 de resmi gazetede yayımlanmıştır (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181227.htm/>).

Sosyal güvenlik kapsamındaki muhtaç vatandaşlara yardım yapılırken asgari ücretin 1/3 olacak şekilde 609,67 tl tutarı 2019 yılı SYDV yardımları için muhtaçlık sınırı olmuştur. Mütevelli heyeti muhtaçlık sınırı altında olan vatandaşlara yardım için karar verme yetkisine sahiptir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma vakfı aracılığı ile yapılan aile yardımları aşağıda belirtilen yardım programlarından oluşur;

3.3.5.1.1. Gıda Yardımı

SYDGM tarafından taşrada bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına ramazan ayı içerisinde ve kurban bayramı öncesinde ek olarak birer adet periyodik pay (her SYDV’ye mevcut yardım yapılabilir hane sayısına oranla belirlenir ödenek) gönderilir. Ek olarak gönderilen bu periyodik pay fakir ve muhtaç vatandaşların gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamaları için yapılan yardım programıdır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.3. Gıda Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2009	KİŞİ	2.063.363
	TUTAR	378.953.254,08
2010	KİŞİ	861.707
	TUTAR	92.364.653,00
2011	KİŞİ	849.303
	TUTAR	106.356.383,89
2012	KİŞİ	
	TUTAR	
2013	KİŞİ	658.681
	TUTAR	180.700.000,00
2014	KİŞİ	657.193
	TUTAR	226.090.000,00
2015	KİŞİ	681.364
	TUTAR	250.720.000,00
2016	KİŞİ	656.509
	TUTAR	287.230.000,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.2. Yakacak Yardımı

2003 yılından itibaren uygulamaya konulan kömür yardımı, Türkiye Kömür İşletmeleri aracılığı ile yapılmaktadır. Hane başı en az 500 kg olacak şekilde yapılan yardım, müteveli heyeti kararı ile fakir ve muhtaç hanelere verilmektedir. Vatandaşlara ulaştırma şekli her vakıfta farklı uygulamalar ile olmaktadır. Demiryolu ve ya karayolu ile il ve ilçe merkezlerine ulaştırılan kömür bazı vakıflarca il ilçe merkezinden dağıtıldığı gibi bazı vakıflarca da haneye kadar ulaştırılmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.4. Yakacak Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2009	HANE	2.256.265
	MİKTAR (TON)	1.910.778
2010	HANE	2.237.423
	MİKTAR (TON)	1.957.495
2011	HANE	2.060.213
	MİKTAR (TON)	1.921.771
2012	HANE	2.103.324
	MİKTAR (TON)	1.992.546
2013	HANE	2.106.015
	MİKTAR (TON)	2.142.316
2014	HANE	2.149.272
	MİKTAR (TON)	2.232.700
2015	HANE	2.139.667
	MİKTAR (TON)	2.608.671
2016	HANE	2.082.309
	MİKTAR (TON)	2.514.448

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.3. Diğer Aile Yardımı

Türkiye cumhuriyeti tabiiyetine ait her vatandaş bağlı bulunduğu il ve ilçe sydv lerine var olan çeşitli ihtiyaçlarından dolayı müracaatta bulunma hakkı vardır. Çeşitli müracaatlar için oluşturulan bu yardım programı neticesinde müteveli heyeti tarafından müracaat sahibinin fakir ve muhtaç olduğu kararı ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına düzenli her ay gönderilen periyodik paydan genellikle nakdi olarak yapılan yardım türüdür. Müracaat sonrası tek seferlik yapılan bir yardım programıdır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

3.3.5.1.4. Ev Yapım Yardımı ve Ev Onarım Yardımı

İl ve ilçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları özellikle kırsal bölgelerde yaşayan ve kendilerine ait evi olmayan ya da yaşam standartları altında bir eve sahip hanelere ev yapım yardımı ya da onarım ihtiyacı olan evlere onarım yardımı yapabilmektedir. Bu yardım programı için kaynak Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nden talep edilmektedir. Fakat SYDGM tarafından her Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı için kaynak talep hakkı olarak yılda kendi periyodik paylarının en fazla 4 katı tutarında olacak şekilde kaynak aktarımı yapılacağı belirtilmiştir. Bu kota şartını aşmamak şartı ile Ev Yapım Yardımı ve Ev Onarım Yardımı yapma ve karşılığında kaynak talep etme hakkı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına verilmiştir. Yapılacak bir ev için Ev Yapım Yardımı için en fazla 25.000 tl kaynak talep etme hakkı varken onarımı yapılacak bir Ev Onarım Yardımı için ise en fazla 7.500 tl kaynak talep etme hakkı vardır. Ev Yapım Yardımı ve Ev Onarım Yardımı için ilk karar mercii SYDV mütevelli heyetidir. Mütevelli heyetinin yardımı kabul etmesi sonucunda Ev Yapım Yardımı ya da Ev Onarım Yardımı fayda sahibinin şartları yerine getirmesi ile talep Ankara Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne gönderilir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünce, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının barınma yardımı taleplerinin değerlendirilmesinde ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarınca uygulamada yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla yapılacak barınma yardımlarının, 3294 Sayılı Kanun kapsamındaki dul, yetim, özürlü, yaşlı, kronik hastalığı olan, mağdur ve muhtaç durumda bulunan kişilere yönelik olması, Bu kapsamda bulunan kişilere yapılacak olan barınma yardımlarının (yeni ev yapımı ve onarımı) amacına ulaşması bakımından yardımların aynı olarak yapılması (12.08.2008 tarihli ve 10352 sayılı genelge) gerekliliği belirtilmiştir (<https://ailevecalisma.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yard%c4%b1mla%c5%9fma-ve-dayan%c4%b1%c5%9fma-vak%c4%b1flar%c4%b1/>).

Tablo 3.5. Barınma Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2006-2012	HANE	
	TUTAR	187.480.000,00
2013	HANE	19.722
	TUTAR	62.680.000,00
2014	HANE	22.609
	TUTAR	103.040.000,00
2015	HANE	22.098
	TUTAR	78.680.000,00
2016	HANE	21.897
	TUTAR	72.760.000,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.5. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlar

Eşi vefat etmiş fakat sosyal güvenliğe sahip olmayan fakir ve muhtaç dul bayanlar için 12/02/2012 tarihinde uygulamaya konulan aileyi destekleyici yardım türüdür. Yardım talebinin mütevelli heyetince kabul edilmesi halinde aylık 275 tl olacak şekilde iki aylık periyodikler halinde 550 er tl yardım yapılmaktadır. Hanede sadece kendisinin değil başka bir bireyinde sosyal güvenliği varsa bu yardım SYDGM düzenli merkezi yardımlar dairesi tarafından durdurulur. Sosyal güvenliğin kalkması ya da sosyal güvenliğe haiz bireyin haneden ayrılması ile durdurulan yardım aktif hale getirilir. Eşi vefat etmiş bayanın vefat eden eşi ile resmi nikahlı olması şartı vardır aksi halde bayan bu yardım programından faydalanamaz (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.6. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2012	HANE	239.376
	TUTAR	371.500.000,00
2013	HANE	281.141
	TUTAR	752.800.000,00
2014	HANE	276.680
	TUTAR	814.700.000,00
2015	HANE	295.697
	TUTAR	820.500.000,00
2016	HANE	289.987
	TUTAR	810.000.000,00

Kaynak: ASPB Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.6. Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlar

02/12/2014 tarihinde yürürlüğe giren asker ailelerine yapılan bu yardım programı ile vatani görevini ifa eden bireyin sosyal güvenliğe sahip olmamak şartı ile bekar ise annesi, evli ise resmi nikahlı eşi müracaat etme hakkına sahiptir. Mütevelli heyetince fakir ve muhtaç olduğuna karar verilip yardım programı kabul edilirse askeri vazifesi süresince aylık 275 tl olmak üzere iki aylık periyodikler halinde 550'şer tl nakdi yardım yapılmaktadır. En fazla on iki yardım yapılır. Askerlik görevini yerine getiren bireyin çocuğu var ise her bir çocuk için ise anneye iki ayda bir 200 tl olacak şekilde 100 tl ödeme yapılır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.7. Muhtaç Asker Ailelerine Yapılan Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2013	HANE	50.583
	TUTAR	77.560.000,00
2014	HANE	62.693
	TUTAR	222.000.000,00
2015	HANE	101.517
	TUTAR	164.000.000,00
2016	HANE	74.562
	TUTAR	127.000.000,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

Tablo 3.8. Muhtaç Asker Çocuğu Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2015	KİŞİ	3.803
	TUTAR	2.349.300,00
2016	KİŞİ	6.313
	TUTAR	4.036.700,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.7. Öksüz ve Yetim Ailelerine Yapılan Yardımlar

2015 yılında uygulamaya konulan yardım programı kapsamında annesi ya da babası ya da her ikisi de vefat etmiş olan 18 yaşın altındaki çocuklar için velisi tarafından bağlı bulunduğu SYDV'ye müracaat etmesi ve mütevelli heyetinin kabul etmesi halinde çocuk başı aylık 100'er TL olacak şekilde iki aylık periyodikler halinde 200'er tl yardım PTT hesaplarına aktarılır. Bu yardım programına müracaat edebilmek

için yine sosyal güvenliğe sahip olmama şartı aranmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.9. Öksüz ve Yetim Çocuk Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2015	KİŞİ	35.401
	TUTAR	22.837.100,00
2016	KİŞİ	52.836
	TUTAR	53.184.900,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.8. Şartlı Nakit Transferleri

Türkiye’de 2003 yılı itibarıyla uygulanmaya başlanan ŞNT yardım programı ile de ilk defa sosyal yardım alanında faydalanıcılar nesnel kriterlere göre seçilmiş ve faydalanıcılara ait detaylı veriler tek bir merkezi veri tabanında güncellenmeye açık bir şekilde tutulmaya başlamıştır (Esenyel 2009:9).

Şartlı Nakit Transferi yardım programı, önceden seçilmiş ya da hedeflenmiş, özellikle yoksul olan gruplara veya topluluklara yalnızca bazı gereklilikleri/ şartları yerine getirdikçe ödeme yapılan şartlı bir sosyal yardım programıdır. ŞNT, yardımların kişilere yalnızca belli şartlar karşılığında verilmesi ile diğer yardım programlarından farklı bir yapıya sahiptir. Bu özelliği ile son yıllarda dünya çapında da yoğun olarak uygulanmaya başlanan bu tür yardım programlarının öncelikli amacı -diğer yardım programlarında da olduğu gibi doğrudan nakdi yardımlar aracılığıyla yoksulluğun önüne geçmek, şartlılık ilkesi ile de yoksul kişilerin temel insani sermayelerine yatırımda bulunmak ve yoksulluğun kuşaklararası geçişini engellemektir (Esenyel 2009:13).

ŞNT yardımı kapsamın da şartlı sağlık yardımı ile elde edilmek istenen 0-6 yaş arası çocuk sağlık takiplerinin düzenli hale getirilmesidir. Şartlı gebelik yardımı ile gebelik süresince yapılması gereken takiplerin sağlanması ayrıca hastanede yapılan doğum için ise yine tek seferlik yapılan bir yardım söz konusudur. Şartlı eğitim yardımında ise okula devamlılık ve kız çocuklarının okutulmaya teşviki en önemli amaçlardandır.

Türkiye’de uygulanmakta olan ŞNT yardım programının hedef kitlesi şu şekilde tanımlanmaktadır:

- 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma Dayanışmayı Teşvik Kanunu kapsamına giren,
- Maddi zorluklardan dolayı 0–6 yaş arasındaki çocuklarının düzenli sağlık muayenelerini yaptıramayan,
- 6–17 yaş arasındaki çocuklarını ise temel eğitime gönderemeyen aileler ile,
- Gebeliği boyunca yeterli beslenme koşullarını sağlayamayan, sağlık kontrollerini yaptıramayan; doğumlarını hastanede gerçekleştiremeyen ve loğusalık dönemi boyunca doktor kontrolüne gidemeyen gebe kadınlar için yapılan yardım programıdır (Esenyel 2009:49).

3.3.5.1.8.1 Şartlı Sağlık Yardımı

Şartlı Sağlık Yardımı kapsamında, nüfusun en yoksul kesiminde yer alan ailelere 0-6 yaş arası çocuklarını düzenli olarak sağlık kontrollerine götürmeleri şartı ile düzenli nakit para yardımı yapılmaktadır. Ödemeler Ziraat Bankası ve PTT'ler aracılığı ile doğrudan anneler adına açılan hesaplara yapılmaktadır. Bu alanda yapılan aylık ödemeler çocuk başına 30 TL'dir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

3.3.5.1.8.2. Şartlı Gebelik Yardımı

Kadınların doğumlarını hastanede gerçekleştirmeleri ve gebelik döneminde düzenli olarak doktor kontrolüne gitmeleri şartıyla verilen Şartlı Gebelik Yardımları şu şekildedir:

- Doğumun hastanede yapılması halinde 1 kereye mahsus 75 TL,
- Düzenli muayenelerin yapılması halinde doğumdan önce aylık 35 TL,
- Doğumdan sonra 2 kereye mahsus 35 TL yardım yapılır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.10. Şartlı Sağlık Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

	Yıl	Yardım Şartları	Fayda Sahibi Sayısı	Aktarılan Kaynak (Milyon TL)
	Şartlı Sağlık Yardımı	2013	Erkek Çocuk	507.625
Kız Çocuk			485.548	
Gebelik			71.436	
Lohusalık			13.774	
Doğum			16.188	
2014		Erkek Çocuk	516.144	269,56
		Kız Çocuk	493.306	
		Gebelik	88.503	
		Lohusalık	31.232	
		Doğum	37.469	
2015		Erkek Çocuk	546.214	343,85
		Kız Çocuk	521.302	
		Gebelik	104.945	
		Lohusalık	37.399	
		Doğum	59.228	
2016		Erkek Çocuk	608.411	400,38
		Kız Çocuk	580.874	
		Gebelik	119.303	
		Lohusalık	42.765	
		Doğum	67.133	

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.1.8.3. Çoklu Doğum Yardımı

İkiz ya da üçüz çocuklar için 0-2 yaş aralığına sahip ikiz ya da üçüz çocuklar için aylık 150 tl olacak şekilde yapılacak olan ödeme türüdür. Ödemeler Ziraat Bankası ve PTT'ler aracılığı ile doğrudan anneler adına açılan hesaplara yapılmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

3.3.5.1.8.4. Şartlı Eğitim Yardımı

Nüfusun en yoksul % 6'lık kesiminde yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, "Şartlı Eğitim Yardımı" yapılmaktadır. Ödemeler Ziraat Bankası ve PTT'ler aracılığı ile doğrudan anneler adına açılan hesaplara yapılmaktadır. Kız çocuklarına yapılan yardım miktarı erkek çocuklarına yapılan yardım miktarından daha yüksektir.

Aylık ödeme miktarları;

İlköğretime devam eden erkek öğrenci için/aylık 35 TL,

İlköğretime devam eden kız öğrenci için/aylık 40 TL,

Ortaöğretime devam eden erkek öğrenci için/aylık 50 TL,

Ortaöğretime devam eden kız öğrenci için ise aylık 60 TL ödeme yapılır

(<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yaritim-programlarimiz/>).

Tablo 3.11. 2016 Yılı Şartlı Eğitim Yardımları Okul Kademelerine ve Cinsiyete Göre Fayda Sayısı / Hane Sayısı Dağılımı

	Yıl	Eğitim Durumu	Fayda Sahibinin Cinsiyeti	Fayda Sahibi Sayısı	Aktarılan Kaynak (Milyon TL)
Şartlı Eğitim Yardımı	2013	İlkokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	504.983	512,81
			Kız Öğrenci	489.114	
		Ortaokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	520.964	
			Kız Öğrenci	502.111	
		Lise Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	197.805	
			Kız Öğrenci	185.505	
	2014	İlkokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	469.634	570,75
			Kız Öğrenci	454.088	
		Ortaokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	496.841	
			Kız Öğrenci	479.466	
		Lise Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	228.570	
			Kız Öğrenci	221.282	
2015	İlkokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	465.210	664,13	
		Kız Öğrenci	450.358		
	Ortaokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	504.546		
		Kız Öğrenci	489.260		
	Lise Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	255.950		
		Kız Öğrenci	253.065		
2016	İlkokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	469.547	605,77	
		Kız Öğrenci	453.310		
	Ortaokul Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	463.340		
		Kız Öğrenci	449.982		
	Lise Şartlı Eğitim Yardımı	Erkek Öğrenci	244.783		
		Kız Öğrenci	246.407		

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

3.3.5.2. Sosyal Sigorta Kolu Olarak Aile Yardımı

Anayasa'nın 41. maddesinde aile Türk toplumunun temeli kabul edilerek, ailenin huzur ve refahı; özellikle anne ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma ve teşkilatı kurma yükümlülüğü devlete verilmektedir (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>).

Anayasamızın 60. maddesi, sosyal güvenlik hakları ile ilgili hükümleri düzenlemekte ve ilgili maddede "herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir, devlet bu güvenliği sağlayacak şekilde gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar" hükmü yer almaktadır (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm/>).

Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler başlıklı 61.madde de ise, "Devlet, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplum da kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar, devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımı ve sağlanacak diğer haklar ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar ve kurdurur" denilmektedir (<http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm/>).

3.3.5.2.1. Asgari Geçim İndirimi

Asgari geçim indirimi (AGİ), ücretli çalışan gerçek kişilerin elde ettiği gelirlerinin belirli bir kısmının vergiden muaf tutulması olarak 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 32 nci maddesinde tanımlanmaktadır. Bu maddeye göre gelir vergisi mükellefinin kendisi, eşi ve çocukları için bazı oranlar belirlenmiştir. Bu oranlar yardımıyla çalışandan alınmış olan vergiden mahsup edilmesi gereken tutarlar tespit edilmekte ve aylık düzenli olarak çalışana ödenmektedir. Burada görüldüğü gibi çalışan kişinin çocuk sahibi olması yapılacak iade tutarında bir etkidir. Yani devlet çalışan kişilere sahip oldukları çocuk sayısı oranında bir vergi muafiyeti getirmektedir (Şentürk, 2016:111).

3.3.5.2.2. Devlet Memurları İçin Aile ve Doğum Yardımı

Devlet memurları için yapılacak olan aile ve doğum yardımlarına ilişkin düzenleme 657 Sayılı Kanunun 202 ve 207 nci maddeleri arasında yer almaktadır. 657 Sayılı Kanunun 202 nci maddesinde evli olan devlet memurlarına bu yardımın yapılacağı belirtilmekte ve yardımın miktarının belirlenmesinde, memurun her ne şekilde olursa olsun menfaat karşılığı çalışmayan veya herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan aylık almayan eşi için 2134, çocuklarından her biri için de 250 gösterge rakamının (72 nci ay dahil olmak üzere 0-6 yaş grubunda yer alan çocuklar için bir kat artırılmış) aylık katsayısı ile çarpılması sonucu elde edilecek miktarın kullanılacağı hükmü getirilmiştir. Aile yardımı ödeneği memurlara her ay aylıkları ile birlikte ödenmekte ve karı ve kocanın her ikisi de memur ise sadece koca aile yardımı alabilmektedir. Memur, eş için ödenen aile yardımı ödeneği hakkını eşinden boşanma veya eşinin ölümü ile kaybetmektedir (Şentürk, 2016:112).

Memurlara aile yardımı ödeneğinin yanında bir de doğum yardımı yapılmaktadır. Doğum yardımına ilişkin düzenleme yine Devlet Memurları Kanunu 207 nci maddede düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; devlet memurlarından çocuğu dünyaya gelenlere 2500 gösterge rakamının aylık katsayısı ile çarpılması sonucu elde edilecek miktarda doğum yardımı ödeneği verilir. Ana ve babanın her ikisi de devlet memuru iseler ödenek yalnız babaya verilir. Eşlerden birine iş akdi veya toplu sözleşme gereği yapılan doğum yardımı ödeneği daha yüksek ise, memur olan eşe ayrıca doğum yardımı ödeneği ödenmez, daha düşük ise yalnız aradaki fark ödenir (Şentürk, 2016:112-113).

3.3.5.2.3. Doğum Yardımı

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen Ek-4'üncü maddesi doğrultusunda 15/052015 tarihinden itibaren Türk Vatandaşlarına ve mavi kart sahiplerine, canlı doğan birinci çocuğu için 300.-TL, ikinci çocuğu için 400.-TL, üçüncü ve sonraki çocukları içinse 600.-TL tutarında doğum yardımı yapılmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Doğum yardımı, 15/05/2015 tarihinde ve sonrasında gerçekleşen canlı doğumlar için verilmektedir. Ancak ödemeye esas çocuk sırasının tespitinde, 15/05/2015 tarihinden önce doğmuş olan çocuklar da sıralamaya dâhil edilmektedir

(<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Doğum yardımı annenin sağ ve Türk Vatandaşı olması durumunda anneye verilmekte, başvurular ise Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Sosyal Hizmet Merkezleri ve yurtdışında Konsolosluklar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan kişilerin başvuruları ise ilgili kurumlarına yapılmaktadır (<https://www.ailevecalisma.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>).

Tablo 3.12. Doğum Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı

2015	KİŞİ	658.663
	TUTAR	241.638.435,00
2016	KİŞİ	1.175.124
	TUTAR	512.441.184,00

Kaynak: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Rapor Verileri Değerlendirilerek Hazırlanmıştır.

SONUÇ

Yoksulluk insanlık tarihi kadar eski olan toplumsal bir sorundur. Her dönem yoksulluk olayına farklı çözümler sunulmuştur. Fakat 1800'lü yıllarda sanayi devrimi ile birlikte endüstrileşen toplumların çoğalmasi ile zengin-yoksul kesim arasındaki uçurum giderek açılmış, yoksulluk kaynaklı halk hareketlerinin baş göstermesine neden olmuştur. Sosyalizm düşüncesinin başta Avrupa olmak üzere evrensel bir harekete dönüşmesi ile iyice içinden çıkılmaz hale gelen kapitalist sistemde çözüm arayışları hız kazanmıştır. Bu süreç sosyal politika kapsamında sosyal yardımların bir zorunluluk olma haline dönüşmüştür. Özellikle aile ve çocuk yardımlarının kökenine inildiğinde asıl amacın kapitalist sistem savunucuları tarafından, sosyalist hareketin önünü kesmek olduğu anlaşılmıştır.

Yoksulluğun önlenmesi için en kabul gören yardım kategorilerinin başında yer alan aile ve çocuk yardımları sosyal devlet anlayışı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Sosyal yardımlar kapsamında olan aile yardımları ve çocuk yardımlarının evrensel bir uygulama biçiminin olması söz konusu değildir. Ülkelerin gelişmişliği, konjonktürel yapısı, yaşam biçimi, gelenek ve inançları gibi birçok etken uluslararası bir yardım programı oluşmasını engellemiştir. Aynı sosyal refah modelini uygulayan ülkelerde dahi kendi aralarında yardım kategorileri, dağıtım şekli ve hedef kitlelerin tespiti gibi uygulamada çok büyük farklılıklar bulunmaktadır.

Literatürde refah devletlerinin kategorilendirilmesi ile ilgili yer alan en önemli çalışmalardan biri, Esping-Andersen'in üç tür refah rejimi ayrımıdır. Esping-Andersen, refah rejimlerini; Liberal Refah Modeli (ABD, İngiltere), Muhafazakar veya Kıta Avrupası Refah Modeli (Fransa, Almanya, Belçika, Lüksemburg) ve Sosyal-Demokratik veya İskandinav Refah Modeli (İsveç, Danimarka) olarak sınıflandırmıştır. Kıta Avrupası ya da diğer adıyla Korporist Sosyal Devlet Modeli kapsamında olan Fransa, Almanya, Belçika ve Lüksemburg ülkeleri ile Türkiye'de uygulanan sosyal refah hizmeti hakkında bilgiler verilmiştir.

Açık aile politikası; Fransa, Almanya, Belçika ve Lüksemburg'da uygulanmakta iken 2012 de Türkiye'de de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile

uygulamaya girmiştir. Aile refahının sağlanması ve nüfus doğum hızının artırılması amacı ile bakanlığın kurulması devletin aileye ve aile refahına verdiği önemin bir göstergesi olmuştur.

Korporatist ülkeler olan Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg'da aile yardımları ve çocuk yardımları herkesi kapsarken, Türkiye'de bu yardım kategorileri bazı kıstaslara sahip aileleri kapsamaktadır. Türkiye'de aile yardımları ve çocuk yardımları çok parçalı bir yapıya sahiptir. Farklı kurum ve kuruluşlar ile merkezi ve yerel birçok yapı birbirinden bağımsız bir şekilde bu yardım faaliyetlerini yürütmektedirler.

Korporatist ülkelerde aile yardımları ve çocuk yardımları için aynı şartları taşıyan ailelere farklı karar ve uygulama yöntemleri olmaksızın objektif olarak uygulanmakta olmasına rağmen, Türkiye'de bu yardımların ulaşacağı hedef kitle, kullanılan kriterler, partizanca düşünceler, aile yapılarında var olan değişiklikler, çok yönlü gelir araştırmalarında ciddi aksaklıkların oluşması ve kurumlar arası bilgi alışverişinde eksikliklerin olduğu kayıt dışı gelirin araştırmalara yansımaması gibi nedenler muhtaçlığın tespitinde önemli engellerden biridir. Ayrıca yetersiz personelden dolayı adaletsiz bir yardım modeli uygulaması Türkiye'de karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluğun hangi yöntemler ile tespit edildiği, aile ve çocuk yardımı yapılan hedef kitlenin muhtaçlığının ne kadar gerçekliği yansıttığı önemlidir. Türkiye'de hedef kitlenin muhtaçlığının tespitinde çok farklı kıstasların kullanıldığını görmekteyiz. Bu kıstasların farklı olma nedeni, birçok kurum ve kuruluşa yoksulluğu azaltmak amacı ile yardım yapma yetkisinin verilmesidir. Türkiye'de yerelde özellikle belediyeler aracılığı ile yapılan aile yardımlarında partizanca davranışlar adil olmayan bir yardım dağıtımına neden olmaktadır. Aile yardımlarında adil olmayan dağıtım ve keyfi uygulamalar Türkiye açısından hedef kitleye yardımların ulaştırılmasında zorluklar yaşatmaktadır.

Türkiye'de birçok sosyal yardım faaliyetine dahil edilen kurum ve kuruluşların olması nedeni ile muhtaçlık ölçütünde oluşan farklılıklardan dolayı yapılacak sosyal yardımın muhatabı konusunda keyfi uygulamaların oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle muhtaçlık sınırının objektif ve ihtiyaç sahibinin durumunu tam olarak belirleyebilecek bir şekilde olması, yardım faaliyetinin tüm kurum ve kuruluşlarda sağlıklı bir şekilde yürütülmesine imkan tanıyacaktır.

1988'de kurulan Sosyal Hizmetle ve Çocuk Esirgeme Kurumu aslında yardımların merkezişletirilmesi doğrultusunda kurulmuş bir kuruluştur, fakat sonradan kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile Belediyelere sosyal yardım yapma yetkisinin verilmesi bu amacın gerçekleşmediğini göstermiştir. Yardımların tek elden dağıtılması yani merkezileştirilmesi Türkiye'de ki sosyal yardım politikasının sağlıklı işleme amacı ile hayati öneme sahiptir. Kurum, kuruluşların ve yerelde ki belediyelerin farklı uygulamalarına son verilmesi önemlidir.

Türkiye'de farklı kurum ve kuruluşların yaptığı aile yardımları birçok suiistimale de kapı aralamaktadır. Müracaat esas olduğundan muhtaçlığını kullanarak her yardım kuruluşuna müracaatlar olmakta kurumlar arası kopukluk bu olayın fark edilmesini engellemektedir. Ayrıca müracaat etmenin getirdiği önemli bir dezavantaj ise muhtaç olup da onur gurur meselesi yapan fertlerin veya ailelerinin tespitinin güçlenmesi ve zamanla bu ailelerde muhtaçlığın artmasıdır

Korporatist ülkelerde çocuk yardımları yapılırken bir çocuğun aileye ek maliyeti hesaplanır ona göre aileye katkıda bulunulur. Her çocuk için aileye yüzde 20 ek maliyetin olacağı göz önünde bulundurularak, aileye yapılacak çocuk yardım miktarı netleştirilir. Fakat Türkiye'de 2003 yılında uygulamaya konulan Şartlı Nakit Transferleri ile amaç Şartlı Gebelik Yardımı ve Şartlı Sağlık Yardımı'nda annenin hastane kontrollerini düzenli yapabilmesini sağlamak, Şartlı Eğitim Yardımı'nda ise eğitim hayatında her çocuk için oluşan külfetin karşılığı olarak ek bir destek sağlamaktır. Bu nedenle Türkiye'de çocuklar için yapılan yardımlar korporatist ülkelerde yapılan çocuk yardımlarına nispeten aile için çok yetersiz kalmaktadır. Türkiye'de çocuk yardımlarında her bir çocuk için aileye yüklenen külfeti hafifletmek amacıyla yapılan yardımlarda miktarda ciddi artışların gerçekleştirilmesi aile refahının zedelenmemesi için gereklidir.

Almanya ve Fransa'da olduğu gibi Türkiye'de de aile yardımları ve çocuk yardımları ailedeki birey sayısı dikkate alınarak yani müracaat eden kişi ile birlikte yaşayan aile fertleri dikkate alınarak yardımlardan faydalandırılmalıdır. Kişinin muhtaçlığı aile fertlerinin de muhtaçlığına göstergedir. Ayrıca ailelere verilen çocuk yardımları Türkiye'de olduğu gibi her çocuğa eşit miktarda değil Fransa da olduğu gibi

çocuk sıralamasına göre farklılık göstermesi, nüfus artış hızı üzerinde olumlu etkisinin olduğu sonucu gözlemlenmiştir.

Almanya’da aile yardımından faydalanan vatandaşlar için istihdama yönelik sunulan tekliflere verilecek olumsuz yanıt kişinin faydalandığı aile yardımlarının %25-%50 aralığında kesilmesine neden olmaktadır. Bu uygulama ile istihdama atılımın önü açılmakta işsizlik azaltılmaktadır. Türkiye’de ise bu durumun uygulanabilmesi İŞKUR sisteminin geliştirilmesi ile mümkündür. Mevcut durumda İŞKUR’a yapılan müracaatçılar arasında iş alanına göre istihdam sağlanırken müracaat etmeyenler için ise İŞKUR un kendi tespiti ile işsiz vatandaşlara istihdam sağlaması mümkün değildir. Bu nedenle işsiz olup aile ve çocuk yardımlarından faydalanan vatandaşlar için sağlanan istihdama olumsuz yanıt karşılığında yardımlarının azaltılması ya da durdurulması söz konusu değildir. Fakat Türkiye’de Şartlı Nakit Transferleri yardımından sağlık güvencesi SSK veya Bağkur olmayanlar faydalanabiliyorken İŞKUR aracılığı ile istihdam sağlanan vatandaşların güvenceleri SSK olmasına rağmen 12 ay geçerli olacak şekilde yardım devam etmektedir.

Batı Avrupa ülkelerinde kentleşme oranının yüksek olması kayıt dışı mal varlığının yok denecek kadar az olması ile muhtaçlığın sağlıklı tespit edilebilmesi sağlanmış buna karşın Türkiye’de yoğun kırsal nüfusun oluşturmuş olduğu dezavantaj kayıt dışı mal varlığının fazla olması bu nedenle muhtaçlığın sağlıklı tespit edilememesine neden olmaktadır. Kayıtdışı geliri önleyici tedbirler ile birlikte özellikle kırsalda yaşayan aileler hakkında veri akışı sağlayabilecek personel sayısında ciddi artışların olması gerekmektedir.

Türkiye’de mevcut sosyal harcama verileri ile çalışmaya konu olan Almanya, Fransa, Belçika ve Lüksemburg’da ki sosyal harcama verileri karşılaştırıldığında, Türkiye’nin sosyal harcamalar için ayrılan oranın çok yetersiz olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, Türkiye sosyal refah alanında hala çok yetersiz konumda bulunmaktadır. Bu açıdan Türkiye’nin sosyal koruma harcamaları/GSYH oranını yükseltmesinin yanı sıra, sosyal koruma hizmetlerinin içeriği ve kapsamında yer alan eksiklikleri de gidermesi gerekmekte ve böylelikle sosyal refah seviyesinin nicelik ve nitelik olarak artırılması önem arz etmektedir.

Son olarak, Türkiye’de birçok farklı kurum ve kuruluşun yardım faaliyetlerinde yer alması sosyal yardımların hak sahibi vatandaşlara ulaştırılmasındaki en önemli etken olsa da unutulmamalıdır ki merkezi uygulama tek başına tüm sorunları bir çözüme kavuşturacak çözüm önerisi olmamakta, yukarıda sıralanan ve sıralanamayan sorunlara ilişkin çözüm önerileri bir bütünlük ve uyum içinde ve en önemlisi bir birini destekleyecek nitelikte uygulanmasıyla mümkün olacağı kanaati oluşmaktadır.

Farklı kurum ve kuruluşların yardım faaliyetinde yer alması, kayıt dışı gelirin fazla olması, partizan düşüncelerin adil olmayan dağıtıma neden olması, farklı muhtaçlık kriterlerinin kullanılması, personel yetersizliği, yardım yapılan tutarların yetersiz olması, yapılan sosyal yardımlarda müracaat sisteminin esas olması ve yüksek işsizlik nedeni ile işkur sisteminin verimli çalışmaması gibi nedenler Türkiye’de aile ve çocuk yardımları ile ilgili en önemli çözüm önerileridir.

Türkiye’de aile ve çocuk yardımları için gerekli çözüm önerileri vermek ile birlikte yine bu alanda yaşanan olumlu gelişmelerinde olduğunu dikkate almalıyız. Mevcut şartlarda GSYİH dikkate alındığında Türkiye’nin sosyala yardım politikalarında gelişmekte olan ülkeler arasında üst sıralarda yer aldığını görmekteyiz. Ayrıca 2003 yılında Şartlı Nakit Transferleri adı altında verilen çocuk yardımları, 08/06/2011 tarihli 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması sonucunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında çalışan personel sayılarında artışın gerçekleşmesi yeterli olmamakla birlikte önemlidir. Son yıl içerisinde eşi vefat etmiş kadınlara, öksüz ve yetimlere, asker ailelerine, kronik hastalara, doğum yapan annelere yapılan düzenli yardımlar ile muhtaçlığı tespit edilen ailelere yapılan ayni ve nakdi yardımlar aile ve çocuk yardımları kapsamında Türkiye için önemli politiklardır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, D., (2009). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, A., (2014). *Sosyal Dışlanma Bağlamında Sosyal Yardımlar ve Karşılaştırmalı Politika Önerileri*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Akyıldız, Y., Abay, A. R., (2017). “Vakıf Müessesesinin Gelişimi ve Mahiyeti Tarihsel Bir Değerlendirme” *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (15), 141-157.
- Albayrak, N., (2014). *Almanya Avusturya ve İsviçre’de Aile Yardımları ve Çocuk Parası*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: T. C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
- Altun, Ö., (2011). *Türkiye’de Uygulanan Yoksullukla Mücadele Programları ve Etkinlikleri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arpacıoğlu, Ö., Yıldırım, M., (2011). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analizi” *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4 (2), 60-76.
- Atatanır, H., (2011).“Sosyal Güvenlik ve Aile Yardımları Uygulamaları”. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 2 (1), 143-169.
- Aysan, M. F., Kaya, A., (2008). “Türkiye’de Sosyal Politika Disiplininin ve Uygulamalarının Gelişimi” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6 (11), 223-250.
- Baş, H., (2017). “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Aileye Yönelik Sosyal Politikaları Üzerinden Bir Değerlendirme” *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2), 165-196.
- Can, Y., (2017). “Yoksulluk, Yerel ve Küresel Eşitsizlikler” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (63), 1111-1126.
- Çakırbay Çimen, H., (2009). *Sosyal Devlet İlkesi Açısından Ailenin Korunması*, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çetini, H., (2014). *Türkiye’de Sosyal Hizmetler ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, Ş. E., (2010). *Türkiye’de Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Sosyal Yardım Politikaları: Batı Akdeniz Örneği*, (Yayımlanmış Doktora Tezi), Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dal, S., (2017). “Sosyal Politikanın Dönüşümünü Küreselleşme Üzerinden Anlamak” *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 1 (1), 4-18.
- Durdu, Z., (2009). “Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti” *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 37-50.
- Ela, E. D., (2007). *Sosyal Devlet Anlayışındaki Değişikliklerin Türkiye’de Uygulanan İstihdam Politikalarına Etkisi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, I., (2006). “Avrupa’da Asgari Gelir Uygulamaları”, *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*, İstanbul: Araştırma Raporu.
- Ersöz, H. Y., (2011). *Sosyal Politikada Yerelleşme*. İstanbul Ticaret Odası. Yayın No: 2010-99. İstanbul: Altınoluk Yayın.
- Esenyel, C., (2009). *Türkiye’de ve Dünyada Şartlı Nakit Transferi Uygulamaları*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Esping-Andersen, G. (2009). *Tamamlanmamış Devrim Kadınların Yeni Rollerine Uyanmak*, (Çev. Selin Çağatay), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Roy, E. (1983). *The Social Institutions of France*, Newyork: Science Publishers.
- Gençler, A., Şenocak, H., (2009). “1951’den 2009’a Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimine Panoramik Bakış” *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 181-233.
- Giddens, A. (2000). *Üçüncü Yol Sosyal Demokrasinin Yeniden Dirilişi*, (Çev.; Mehmet Özay), İstanbul: Birey Yayıncılık.

- Göçmez, Ö., (2005). *Aile Yardımı ve Türkiye Uygulaması*, (Sosyal Sigorta Uzmanlık Yeterlilik Tezi), Ankara: Sosyal Sigortalar Kurumu Başkanlığı.
- Göçmez, Ö., (2011). *Aile Yardımı ve Türkiye Uygulaması*, Ankara: Sosyal Güvenlik Kurumu.
- Gökçe Karaca, N., Kocabaş, F., (2003). "Fransa'da Aile Yardımları", *Çimento İşveren Dergisi*, 17 (6), 3-15.
- Gümüş, A. T. (2010). *Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Günel, P., (2009). *Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Gündoğan Naci, "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", *Ankara Sanayi Odası*, (Ocak-Şubat 2008), 42-56
- Güneş, S., (2009). *Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri*, Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Gürler Hazman, G., (2011). "Türkiye'de Gelir Dağılımında Adalet ve Sosyal Güvenlik Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi" *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 205-216.
- Hacımahmutoğlu, H., (2009). *Türkiye'deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*, (DPT Uzmanlık Tezi), Ankara.
- Işık, A., (2013). "Sosyalist Ekonomik Sistemden Piyasa Ekonomisine Geçişin Nedenleri" *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 1 (20), 105-118.
- İncedal, S., (2013). *Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları: Mücadele Politikaları ve Müdahale Araçları*, (Aile ve Sosyal Politikalar Uzmanlık Tezi), Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü.
- Karabulut, A., (2011). *Türkiye'de Sosyal Yardım ve Sosyal Yardımların Tek Merkezden Yürütülebilirliği*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Karagöl, E. T., Dama, N., (2015). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar*, İstanbul: SETA Analiz, Sayı:139.
- Kaufmann, O., (1999). “Fransa’da Sosyal Güvenlik” (Çev.: Tankut Centel), *Çimento İşveren Dergisi*, 1 (13), 4-15.
- Kaya, E., (2009). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli*, (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi), Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kul Parlak, N., (2016). *Refah Devletinin Yeniden Yapılanması ve AB Ülkelerinde İş Yaşam Dengesi*. Ankara: Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları-5.
- Kurşun, A., Rakıcı, C., (2016). “Sosyal Refah Devletinin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2 (2), 135-156.
- Metin, B., (2012). “Yoksullukla Mücadelede Asgari Gelir Güvencesi: Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum ve Asgari Gelir Güvencesi İhtiyacı”. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2 (2), 117-151.
- Mütevellioglu, N., (2006). “Sosyal Devletin Meşruiyeti”. “*İş, Güç*” *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8 (2), 1-23.
- Özbek, N. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar ve Meşruiyet (1876–1914)*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, İ. M., (2008). *Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, P., (2007). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası’nın Oluşumu ve Türkiye*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sarikoca, E., Daşlı, Y., (2016). “Yoksulluğun Dünyada ve Türkiye’de Seyri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (43), 1298-1309

- Savaş O., (2009). *Küreselleşme Sonrasında Türkiye’de Sosyal Devlet Bağlamında Yeni Sosyal Güvenlik Sistemi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (2012). *Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik*, Ankara: Sistem Ofset Ltd. Şti.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (2019). *Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik*, Ankara: Uzman Matbaa.
- Suluk, S., (2017). *Refah Modellerinin Değerlendirilmesinde Türkiye Ekonomisinin İncelenmesi*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, A., (2007). *Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Ekonomik ve Sosyal Etkileri*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale: On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şentürk, F., (2016). “Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Önerisi”, [Elektronik Sürüm], *Sosyal Güvence Dergisi*, 9 (5), 102-139.
- Şimşek, H., (2012). *Türkiye’de 1980 Sonrası Süreçte Sosyal Devlet ve Yoksullukla Mücadele*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rosanvallon, P. (2004). *Refah Devletinin Krizi*, (Çev. Burcu Şahin), Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (2010). “*Sosyal Yardım Algısı ve Yoksulluk Kültürü*”, Ankara: Ermat Matbaacılık.
- Taşçı, F., (2013). “Avrupa Birliği Sosyal Güvenlik Sistemi ve Türkiye: Harcamalar Üzerinden Karşılaştırma”. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 13 (1), 59-101.
- Taşpınar, N. S., (2006). *Avrupa Birliği Sosyal Politikası: Avrupa Birliği Sosyal Modeli ve Türkiye*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Toprak, D., (2015). “ Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (21), 151-175.
- Tuz, A. N., (2010). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devletinin Dönüşümü ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkoğlu, İ., (2013). “Sosyal Devlet Bağlamında Türkiye’de Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik” *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8 (3), 275-305.
- TÜSİAD (2000). *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği ile Karşılaştırma*, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları.
- World Bank (2005). “Global Economic Prospects, Trade”, *Regionalism and Development*.
- Yay, S., (2014). “Tarihsel Süreçte Türkiye’de Sosyal Devlet” *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3 (9), 147-161.
- Yılmaz, S., (2006). *Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yoksullukla Savaşım Politikaları İçindeki Yeri (Eskişehir Örneği)*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İNTERNET KAYNAKLARI

Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ailevecalisma.gov.tr) Erişim

Tarihi:03.01.2019

Akademik Araştırmalar İndeksi (www.acarindex.com) Erişim_Tarihi:12.03.2019

Angloinfo (www.angloinfo.com) Erişim Tarihi: 05.05.2019

Ansiklopedi.Biz (www.ansiklopedi.biz) Erişim Tarihi: 25.03.2019

Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik (http://www.sgk.gov.tr) Erişim Tarihi: 27.08.2019

Belgium.be (www.belgium.be) Erişim Tarihi: 10.05.2019

Bianet (bianet.org) Erişim Tarihi: 10.07.2019

Blakemore Ken, - Warwick Luis, “*Social Policy: An Introduction*” open universty pres.

New York, 2013 Erişim tarihi 14.11.2018

Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (www.bmfsfj.de) Erişim

Tarihi: 03.04.2019

Zukunftskeess (cae.public.lu) Tarihi: 03.09.2019

Canaktan Web (www.canaktan.org) Erişim Tarihi: 25.03.2019

Cleiss (www.cleiss.fr) Erişim Tarihi: 01.05.2019

Çalışma İlişkileri Dergisi (www.acarindex.com) Erişim Tarihi: 12.03.2019

Community Abroad (www.communityabroad.com) Erişim Tarihi: 03.09.2019

Dendax.Com (dendax.com) Erişim Tarihi: 12.04.2019

Familienkasse (con.arbeitsagentur.de) Erişim Tarihi: 05.04.2019

Federal Çalışma Ve Sosyal İşler Bakanlığı, Özetle Sosyal Güvenlik(www.bmas.de)

Erişim Tarihi: 25.03.2019

Federal Ministry of Education and Research (www.research-in-germany.org) Erişim

Tarihi: 03.04.2019

French entree (www.frenchentree.com) Erişim Tarihi: 01.05.2019

Gelişmiş Ülkelerde İlk Sosyal Politika Uygulamaları (acikders.ankara.edu.tr) Erişim Tarihi: 01.09.2019

IDEAS (ideas.repec.org) Erişim Tarihi: 02.05.2019

İSLAM Ansiklopedisi (islamansiklopedisi.org.tr) Erişim Tarihi: 25.03.2019

İslamda hayat güncel vaaz ve hutbeler (www.islamdahayat.com) Erişim Tarihi: 25.03.2019

İstatistiklerle Aile, 2017 (www.ankaratb.org.tr) Erişim Tarihi:10.05.2019

Lu (luxembourg.public.lu) Erişim Tarihi: 02.05.2019

PERFAR (www.perfar.eu/) Erişim Tarihi: 05.04.2019

Population division, (www.un.org) Erişim Tarihi: 01.05.2019

Reuters (www.reuters.com) Erişim Tarihi: 22.05.2019

Scheller International (scheller-international.com) Erişim Tarihi: 07.04.2019

Social Insurance And Allied Services (archive.org) Erişim Tarihi: 25.03.2019

Sorularla İslamiyet (sorularlaislamiyet.com) Erişim Tarihi: 25.03.2019

Sosyal Politikalar Ar-Ge Merkezi (www.sosyalsiyaset.com) Erişim Tarihi: 25.03.2019

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (sosyalyardimlar.aile.gov.tr) Erişim Tarihi: 25.03.2019

Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (www.tr.undp.org/) Erişim Tarihi: 02.01.2019

T.C. Aile, Çalışma Ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (www.sp.gov.tr) Erişim Tarihi: 12.08.2019

Türkiye Büyük Millet Meclisi (www.tbmm.gov.tr) Erişim Tarihi: 25.04.2019

Türkiye Büyük Millet Meclisi (www.tbmm.gov.tr)/Erişim Tarihi: 25.03.2019

UNDP Türkiye (www.tr.undp.org) Erişim Tarihi:02.01.2019

Universite du luxembourg (euraxess.lu) Erişim Tarihi: 05.05.2019

World Bank (pubdocs.worldbank.org) Erişim Tarihi:25.03.2019

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Savaş AĞAOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi	Köprüköy / 03.03.1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	2008-2012
Y. Lisans Öğrenimi	2012-2019
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Köprüköy Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
İletişim	
E-Posta Adresi	savas_aras25@hotmail.com
Tarih	